

В. О. Корнієнко

УКРАЇНА

В ЄВРОПІ І СВІТІ

*(ОНЛАЙН-ГІД З ПИТАНЬ ЄВРОАНТЛАНТИЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ)*

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

В. О. Корнієнко

УКРАЇНА В ЄВРОПІ І СВІТІ

Навчальний посібник

Вінниця
ВНТУ
2017

УДК 66.4(0) Я72
ББК 327.39(075.3)
К 67

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 7 від 30 березня 2017 р.)

Рецензенти:

Т. В. Андрущенко, доктор політичних наук, професор

С. Г. Денисюк, доктор політичних наук, професор

М. А. Остапенко, доктор політичних наук, професор

Корнієнко, В. О.

К 67 Україна в Європі і світі : навчальний посібник / В. О. Корнієнко. –
Вінниця : ВНТУ, 2017. – 147 с.

У посібнику висвітлено проблеми інтеграції України до європейського політичного, економічного, правового простору. Розкривається сутність євроінтеграції, практична природа, міфи, принципи, правові основи та її значення для української держави. Акцентовано увагу на історію розвитку, основних досягненнях та принципах діяльності Європейського Союзу й НАТО. Проаналізовано стан, проблеми й перспективи взаємовідносин між Україною, Європейським Союзом, НАТО й іншими міжнародними організаціями.

Посібник розрахований на студентів, викладачів, політиків і загалом громадян України, які бажають поглибити свої знання щодо сучасних євроінтеграційних процесів.

УДК 66.4(0) Я72
ББК 327.39(075.3)

© В. Корнієнко, 2017

ЗМІСТ

<i>Від автора</i>	7
<i>Тема 1 Розуміння сутності євроінтеграції та її логіка</i>	8
1.1 Практична природа євроінтеграції (<i>передумови євроінтеграції, базові правові основи, етапи євроінтеграції, ступінь євроінтеграції, характер євроінтеграції, принципи європейської інтеграції, мета європейської інтеграції, темпи інтеграції</i>)	8
1.2 Поняття європейських цінностей (<i>загальне поняття «цінність», становлення європейських цінностей, базові європейські цінності, утилітарне розуміння європейських цінностей</i>)	13
1.3 Євростандарти та проблема вибору для України (<i>умови інтеграції України, економічна привабливість Євросоюзу для України</i>)	15
1.4 Міфи євроінтеграції	18
<i>Тема 2 Створення та еволюція ЄС</i>	21
2.1 Історія створення та розвитку Європейського Союзу (<i>початкові кроки утворення ЄС, процес розширення ЄС</i>)	21
2.2 Основні досягнення та принципи діяльності Європейського Союзу (<i>досягнення Європейського Союзу, символіка ЄС: прапор, гімн, День Європи, девіз</i>)	27
2.3 Організаційна структура Євросоюзу (<i>характерні риси організаційної структури ЄС, основні органи Європейського Союзу: Європейський парламент, Європейська Рада, Європейський кабінет міністрів, Європейська Комісія, Суд Європейського Союзу, Європейський Суд аудиторів, Європейський центральний банк, механізм прийняття рішень у ЄС</i>)	30
<i>Тема 3 Механізми європейської взаємодії</i>	37
3.1 Європейська Конституція (<i>необхідність прийняття Конституції ЄС, структура Конституції, найголовніші здобутки Конституції, процес ратифікації Конституції ЄС, аналіз голосування у Франції і Нідерландах, альтернатива Європейської Конституції</i>)	36
3.2 Право Європейського Союзу (<i>принципи права ЄС, структура права, методи права, риси права ЄС, суб'єкти права ЄС, джерела права Євросоюзу</i>)	41
3.3 Захист прав людини в Європейському Союзі (<i>захист прав людини і основних свобод, Європейський суд з прав людини, суб'єкти подання скарги до Європейського Суду, порядок подання скарги до Європейського Суду</i>)	44
3.4 Бюджет Європейського Союзу (<i>основні принципи бюджетної політики ЄС, джерела формування бюджету ЄС, власні ресурси бюджету ЄС</i>)	47
<i>Тема 4. Україна і Європейський союз: основи співробітництва</i>	49
4.1 Формування договірно-правових і політичних засад співробітництва України і ЄС (<i>історія відносин України із ЄС, хронологія договірно-правового співробітництва</i>)	49

4.2 Критерії розширення і поглиблення Європейської інтеграції (вимоги до держав-членів на вступ до ЄС — Копенгагенські критерії, критерії конвергенції, процедура вступу до ЄС та основні етапи: етап консультацій, етап оцінки, етап переговорів, етап ратифікації, етап імплементації)	51
4.3 Політика ЄС щодо України (ініціативи ЄС щодо України: Східне партнерство, Угода про асоціацію між Україною та ЄС, Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, Міжпарламентський діалог Україна — ЄС, Співробітництво України та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, Безвізовий діалог Україна — ЄС, Регіональне співробітництво між Україною та ЄС, Торговельно-економічне співробітництво, Співробітництво між Україною та ЄС в енергетичній сфері, Інвестиційне співробітництво між Україною та ЄС, Взаємодія Україна-ЄС по лінії СПБО, Саміти Україна-ЄС, прикінцевий механізм вступу України до ЄС)	56
Тема 5. Виникнення і еволюція Північно-Атлантичного альянсу (НАТО).....	71
5.1 Причини утворення Організації Північноатлантичного договору (історія утворення організації північноатлантичного договору (НАТО): конфлікт навколо Ірану (1946), Громадянська війна в Греції (1946), Відмова СРСР від участі в плані Маршалла (1948), Прихід комуністів до влади в Чехословаччині (1948), Блокада Західного Берліну радянськими військами (1948), Брюсельській договір 1948 р.)	71
5.2 Сутність Північноатлантичного договору. Принципи політики євроатлантичної безпеки на платформі НАТО (головна причина утворення НАТО, підписання договору, характеристика Північноатлантичного договору, політики європейської безпеки на платформі НАТО)	75
5.3 Основні положення Стратегічної концепції НАТО. Основні відмінності між НАТО та ЄС як міжнародних міжурядових організацій (нова стратегічна концепція НАТО, політика партнерства, відмінності від НАТО і ЄС як міжнародних міжурядових організацій)	80
Тема 6. Структура та основи функціонування НАТО.....	83
6.1 Структура управління НАТО і механізм прийняття рішень (Північноатлантична Рада, Генеральний секретар НАТО, Міжнародний секретаріат НАТО, Комітет оборонного планування, Група ядерного планування, Військовий комітет, Міжнародний військовий штаб, механізм прийняття рішень в НАТО, Саміти НАТО)	83
6.2 Збройні сили НАТО. Витрати на оборону в країнах НАТО (збройні сили НАТО, їх підпорядкованість, склад збройних сил держав-членів НАТО, зона відповідальності збройних сил НАТО, структура органів військового управління збройних сил НАТО, рівні командувань: стратегічний, оперативно-стратегічний, оперативний, сили реагування НАТО, багатонаціональні об'єднані оперативно-тактичні сили НАТО, резервні сили НАТО, витрати на оборону в країнах НАТО, бюджет НАТО та його різновиди)	89
6.3 Сутність та значення інститутів партнерства та діалогу між НАТО і країнами, що не є членами НАТО (інститути діалогу між НАТО й іншими країнами: Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП), Рада НАТО — Росія (РНР), Комісія НАТО – Україна (КУН), Середземноморський	96

<i>діалог, Програма «Партнерство заради миру» (ПЗМ), План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ)</i>	
<i>Тема 7 Україна — НАТО: стан, проблеми та перспективи взаємовідносин</i>	100
<i>7.1 Правові чинники вступу України до НАТО. Міфи щодо НАТО</i>	100
<i>7.2 Основні етапи розвитку взаємовідносин між Україною і НАТО</i>	105
<i>7.3 Критерії членства в НАТО. Соціально-політичні наслідки вступу України до НАТО (система критеріїв вступу країн до НАТО, процес вступу України до НАТО, соціально-політичні переваги та недоліки вступу України до НАТО)</i>	112
<i>Тема 8 Участь України в міжнародних організаціях.....</i>	120
<i>8.1 Україна — ООН (структура ООН: Генеральна Асамблея ООН, Рада безпеки ООН, Економічна і соціальна Рада (ЕКОСОП) ООН, Міжнародний Суд ООН, Секретаріат ООН, участь України у становленні ООН, хронологія стосунків Україна — ООН)</i>	120
<i>8.2 Україна — СОТ (створення СОТ, мета утворення, головні цілі, принципи, функції, правова база, члени СОТ, керівні органи СОТ, секретаріат СОТ, вступ України до СОТ, хронологія стосунків Україна — СОТ)</i>	127
<i>8.3 Україна — МВФ (статутний капітал МВФ, мета утворення, функції, члени МВФ, сума квот, позичальники, кредити, консультації, технічна допомога, структура органів управління МВФ, історія співробітництва України й МВФ, хронологія стосунків України з МВФ)</i>	130
<i>Післямова</i>	137
<i>Література</i>	138

Від автора

Інтеграція до європейського політичного, економічного, правового простору є одним із національних пріоритетів України. Тому теоретична, а більш за все — практична актуальність вивчення дисципліни «Україна в Європі і світі» у вищому навчальному закладі набуває особливого значення за умов подальшої демократизації українського суспільства і його бажання стати повноцінним членом європейської спільноти.

В цьому контексті мета навчального посібника «Україна в Європі і світі» полягає в тому, щоб на основі наданої інформації розширити політичну свідомість і культуру студентів, їх ціннісні орієнтації та настанови, сприяти формуванню активної громадянської позиції й розумінню суті загальноцивілізаційних змін.

Навчальний посібник позбавлений агітаційно-ідеологічного навантаження, він націлений лише на здобуття основних знань щодо викладеного матеріалу. Однак ці знання визначають, насамперед, можливість не лише для аналізу політичних подій, але й свідомої практичної участі молоді в сучасних соціально-політичних процесах.

Структура навчального посібника складається із двох інформаційних масивів: один із них присвячено формуванню, розвитку та досягненням Європейського союзу, його стосункам із Україною. Інший — виникненню, розвитку та сутності Північноатлантичного альянсу (НАТО), його ролі та значенню в сучасних соціально-політичних умовах. Розглядається також участь України й її стосунки з Організацією Об'єднаних Націй, Світовою організацією торгівлі, Міжнародним валютним фондом тощо.

Сьогодні немає дефіциту у підручниках і навчальних посібниках, які всебічно висвітлюють ті чи інші проблеми євроатлантичної інтеграції але, на погляд автора, вони страждають зайвим текстовим перевантаженням. Тому своєрідність авторського підходу полягає в свідомо популярному викладенні матеріалу у вигляді схем, таблиць і рисунків, які полегшують, на думку автора, його сприйняття, а з іншого боку, сприяють кращому його засвоєнню. Основний концептуальний принцип, який взято за основу — мінімум текстового «захаращення» й максимум інформативності й наочності.

Одночасно пропонується навчальний посібник представляє собою своєрідний «онлайн-гід» по навчально-інформативним й відео-месиджам (близько 60 коротких відео-фільмів загальною тривалістю понад 10 год.) у просторі Інтернету, до яких автор рекомендує звертатися через гіперпосилання з метою набуття більш детальної й поглибленої інформації із різноманітних питань євроінтеграції. Така «онлайнова матрешка» більше актуалізує, насамперед, електронну, аніж паперову форму запропонованого видання, яке, безумовно, постійно буде поповнюватися новим матеріалом з огляду на мінливість міжнародних політичних процесів.

В цілому навчальний посібник із дисципліни «Україна в Європі і світі» відповідає кваліфікаційним вимогам підготовки бакалаврів усіх спеціальностей та всіх форм навчання. Структурна композиція посібника відповідає робочій навчальній програмі з відповідної дисципліни.

ТЕМА 1 РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇЇ ЛОГІКА

- 1.1 Практична природа євроінтеграції
- 1.2 Поняття європейських цінностей
- 1.3 Євростандарти та проблема вибору для України
- 1.4 Міфи євроінтеграції

1.1 ПРАКТИЧНА ПРИРОДА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

«ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ» — це процес взаємодії між соціальними і політичними інститутами держав Європи, стимулюючий створення нової політичної системи (Європейський союз). Євроінтеграція розглядалась як ефективний спосіб уникнути війни між державами Європи і стала відповіддю на військові потрясіння ХХ століття.

ПЕРЕДУМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ¹ — У XVI—XVII ст. Європа переживала бурхливий час становлення буржуазних відносин: силою зброї створювалися національні держави. Молода буржуазія була зацікавлена в збереженні миру, у розвитку внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Боротьба за винищення воєн створила реальну основу для появи численних антивоєнних теорій і європейських проектів. У XVII ст. видатними філософами була сформульована ідея суспільного договору. Природні закони підказували необхідність припинення воєн і укладання угод між країнами.

Процес та ідейні передумови європейської інтеграції (відео, 1:02:58).

ІДЕЙНІ ПЕРЕДУМОВИ:

1. Цивілізаційний підхід — ідея виникла на базі європейської цивілізаційної (культурної) спільності
2. Спільність політичних і правових інститутів, заснованих на римському праві та політичних античних традиціях

МАТЕРІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ:

1. ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКТОР
2. РАННІЙ РОЗВИТОК КАПІТАЛІЗМУ
3. ЗОВНІШНЯ ЗАГРОЗА ЗІ СХОДУ

Рисунок 1.1 Передумови європейської інтеграції

¹ Більш детально цей аспект викладено : Яковюк І. Азбука європейської інтеграції [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник / І. Яковюк, Л. Трагнюк, В. Меделяєв. — Харків: «Апекс+», 2006. — 168 с. — Режим доступу: <https://eu.prostir.ua/data?t=1&q=1836>. — Назва з екрана; Мальська М. П. Основи європейської інтеграції [Електронний ресурс] : підручник. /М. П. Мальська, Н. В. Антонюк - К.: «Центр учбової літератури», 2015. — 320 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/2015101166762/politologiya/osnovi_yevropeyskoyi_integratsiyi . — Назва з екрана.

БАЗОВОЮ ПРАВОВОЮ ОСНОВОЮ Європейської інтеграції є чотири установчих договори:

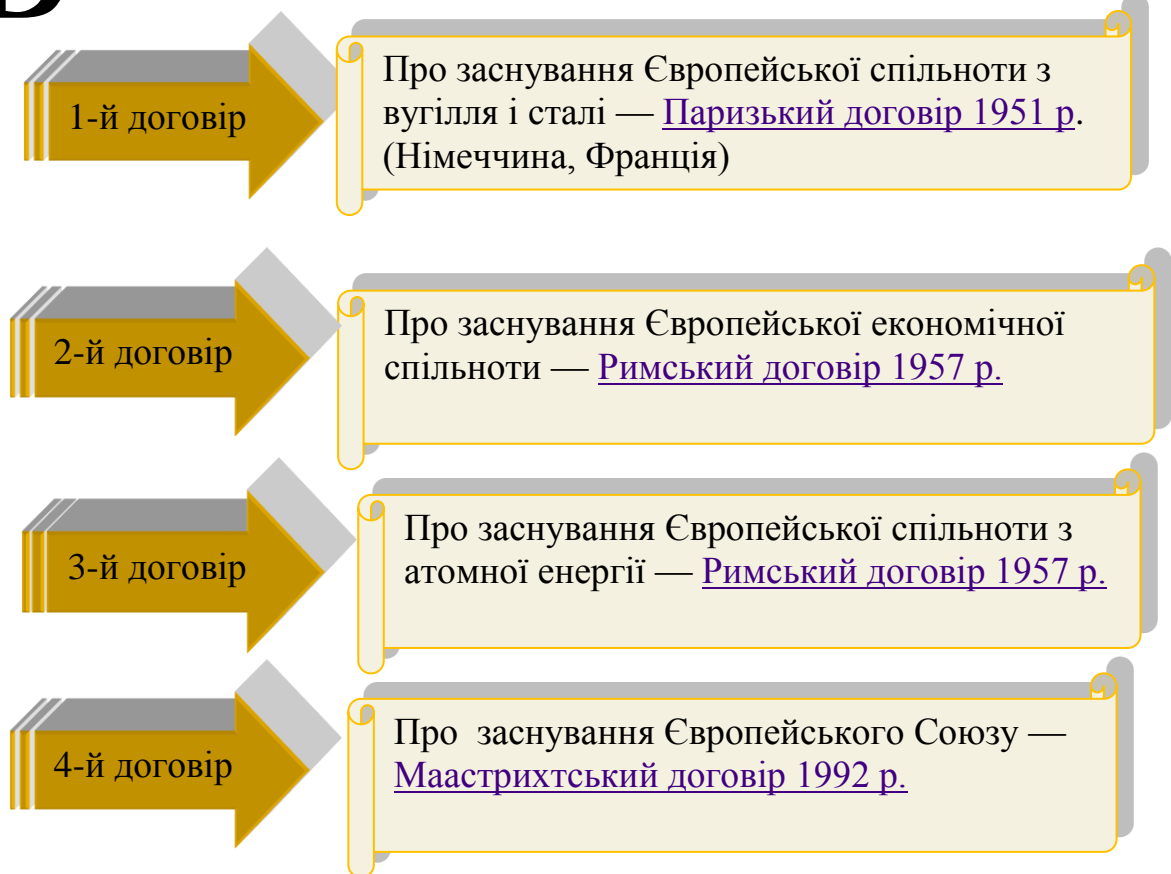

Рисунок 1.2 Базові Установчі договори Європейської інтеграції

ЕТАПИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ — послідовність конкретних взаємодій європейських держав одне із одним в процесі утворення, насамперед, економічного союзу між ними

Таблиця 1.1 — Етапи європейської інтеграції

Етапи	Зміст
Зона вільної торгівлі	Скасування мита. Квот та інших обмежень у торгівлі між державами-учасниками при збереженні їх автономії у митній і торгівельній політиці стосовно третіх країн
Митний союз	Запровадження спільних зовнішніх митних тарифів і перехід до єдиної торгівельної політики стосовно третіх держав
Єдиний внутрішній (спільний) ринок	Митний союз плюс здійснення заходів, які забезпечують вільний рух послуг, капіталів і робочої сили (включаючи свободу їх професійної діяльності).
Економічний і валютний союз	Єдиний внутрішній ринок плюс гармонізація і координація економічної політики держав-учасниць на основі спільного прийняття рішень і контролю над їх виконанням, заміна національних валют єдиною. Єдина валютна і грошова політика

СТУПІНЬ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС — визначається сьогодні трьома типами угод, які передбачають різну ступінь інтеграції в ЄС:

при цьому членство в ЄС не визначає *автоматичного* входження до списку країн Шенгену². А в зону євро входять не всі країни-учасниці ЄС³. Деякі відомі діячі пропонують такий поділ за ступенем інтегрованості: «коло єдиного законодавства» (країни-члени ЄС), «суміжне коло» (країни, що очікують вступу в ЄС) та «особливі кола» — країни, з якими планується поглиблення співпраці в тій чи іншій сфері (валютне коло, коло спільної безпеки тощо).

Рисунок 1.3 Ступінь інтеграції в ЄС

ХАРАКТЕР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. Спочатку інтеграція мала виключно економічний характер, оскільки держави члени були не готові поступитися своїм суверенітетом на користь наддержавних інститутів влади. Саме тому національні уряди відкидали ідею інтеграції у політичний та військовий сферах. Однак з часом інтеграційні процеси неминуче стали прямо або опосередковано охоплювати й інші сфери суспільного життя (політичну, соціальну сферу, культуру, освіту, охорону здоров'я тощо)⁴.

ПРИНЦИПИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ —

це означає, що інтеграція передбачає взаємну вигоду, є інструментом для розв'язання суспільних проблем.

це означає, що інтеграція потребує руху і поступовості. На шляху до об'єднання європейські країни пройшли етапи (табл. 1.1): *зону вільної торгівлі — митний союз — спільний ринок — валютний союз* (єдина грошова одиниця, економічна, грошова, кредитна, валютна політика).

² Шенгенская зона [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Шенгенская_зона. — Название с экрана.

³ Еврозона [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Єврозона>. — Назва з екрана.

⁴ Див. : Шульга М. А. Політичні аспекти євроінтеграції [Текст] : навчальний посібник / М. А. Шульга. — К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. — 287 с.

це означає сприйняття існуючих протиріч як джерела подальшого розвитку інтеграційних процесів через ухвалювання збалансованих рішень, в яких зацікавлені усі суб'єкти процесу.

це означає, існування політичної влади над чи поза рівнем національної держави, наявність деякого ступеня її автономності від національних урядів, держава може бути змушена виконувати рішення, ухвалення яких вона заперечувала.

це набір рішень, правил, заходів і кодексів поведінки, ухвалених спільними інституціями і державами-членами, які повинні запроваджувати всі учасники. Це означає, що ухваленням спільної політики країни-учасники делегують частину своїх національних повноважень наднаціональним інституціям (як принцип 4).

Рисунок 1.4 Принципи євроінтеграції

М **ЕТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ** —

- ➔ створення в межах ЄС економічного і валютного союзу, заміна національних валют єдиною валютою;
- ➔ запровадження спільної зовнішньої і безпекової політики;
- ➔ запровадження системи міждержавного співробітництва в сфері внутрішніх справ і юстиції;
- ➔ створення єдиного європейського громадянства, ухвалення спільного кодексу прав і свобод особистості на всій території ЄС;
- ➔ розробка і впровадження єдиного механізму ухвалення рішень;
- ➔ оновлення і розширення системи угод ЄС із державами та їхніми об'єднаннями в різних регіонах світу.

Т ЕМПИ ІНТЕГРАЦІЇ — пов'язані із тим, що не всі держави-члени можуть або хочуть інтегруватися однаковими темпами. При цьому виникає потреба узгодити інтереси різних груп держав, тому з'явився термін — «Європа різних швидкостей», що використовується на позначення ідеї про можливість різних темпів інтеграції для різних країн. Ті держави-члени, що мають бажання й можливості, за згоди всіх інших, можуть швидше просуватися в інтеграційному процесі в певній сфері.

«Європа різних швидкостей» (англ. Multi-speed Europe) + (відео, 8:44)

Таблиця 1.2 — Участь країн ЄС у договорах⁵

Країна	<u>CSDP</u>	<u>AFSJ</u>	<u>CFR</u>	<u>Prüm</u>	<u>Символи Європи</u>	<u>Патенти</u>	<u>Шенген</u>	<u>Єврозона</u>	<u>ЄЕЗ</u>
 Австрія	x	x	x	x	x	x	x	x	x
 Бельгія	x	x	x	x	x	x	x	x	x
 Болгарія	x	c	x	x	x	x	c	c	x
 Хорватія	x	x	x	o	o	o	c	c	o
 Кіпр	x	x	x	o	x	x	c	x	x
 Чехія	x	x	x	o	o	x	x	c	x
 Данія	o	o	x	o	o	x	x	o	x
 Естонія	x	x	x	x	o	x	x	x	x
 Фінляндія	x	x	x	x	o	x	x	x	x
 Франція	x	x	x	x	o	x	x	x	x
 Німеччина	x	x	x	x	x	x	x	x	x
 Греція	x	x	x	c	x	x	x	x	x
 Угорщина	x	x	x	x	x	x	x	c	x
 Ірландія	x	o	x	o	o	x	o	x	x
 Італія	x	x	x	c	x	x	x	x	x
 Латвія	x	x	x	o	o	x	x	c	x
 Литва	x	x	x	o	x	x	x	c	x
 Люксембург	x	x	x	x	x	x	x	x	x
 Мальта	x	x	x	o	x	x	x	x	x
 Нідерланди	x	x	x	x	o	x	x	x	x
 Польща	x	x	o	o	o	x	x	c	x
 Португалія	x	x	x	c	x	x	x	x	x
 Румунія	x	c	x	x	x	x	c	c	x
 Словаччина	x	x	x	x	x	x	x	x	x
 Словенія	x	x	x	x	x	x	x	x	x
 Іспанія	x	x	x	x	x	o	x	x	x
 Швеція	x	x	x	c	o	x	x	c	x
 Велика Британія	x	o	o	o	o	x	o	o	x

⁵ Задля більш детальнішого ознайомлення натискайте на гіперпосилання

1.2 ПОНЯТТЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Європа сьогодні постає не стільки географічним поняттям, скільки ціннісним, оскільки європейські цінності складають основні підвалини ліберально-демократичних інститутів західноєвропейського простору.

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ «ЦІННІСТЬ» — введено до наукового обігу німецьким філософом Р. Г. Лотце у ХІХ ст. Одне із загальних визначень соціальних цінностей є таким:

Рисунок 1.5 Поняття та функції соціальних цінностей

СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ⁶ — має давню історію, що бере свій початок із ранньомодерної епохи та творчості видатних мислителів ХVІІ–ХVІІІ ст.: Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.- Ж. Руссо, І. Канта та ін. Новітній період цього процесу розпочався після Другої світової війни. Перша організація, що була покликана об'єднати європейські країни для забезпечення та втілення ідеалів і принципів, була Рада Європи (РЄ), створена 5 травня 1949 р. Умовою вступу до неї стало визнання прав і свобод громадян у країнах-членах, визнання базових європейських цінностей. Україна стала членом цієї організації у 1995 р.

[Україна та європейські цінності](#)
відео, 9:27;
[Ієрархія цінностей українців](#)
відео, 11:40

⁶ Щодо розуміння європейських цінностей, більш детально : Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи [Електронний ресурс] : монографія / Ю. Щербакова. — К. : ВЦ «Академія», 2014. — 208 с. — Режим доступу: <http://www.bvp.npu.edu.ua/images/Scherbakova.pdf>. — Назва з екрана; Сакало О. Є. Європейські цінності: сутнісні основи та практичне втілення [Електронний ресурс] / О. Є. Сакало. — Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4335/1/Sakalo.pdf>. — Назва з екрана.

БАЗОВІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ — ліберальні фундаментальні права та свободи людини, демократичні принципи державного устрою, а також правова і соціальна держава. Конкретний вираз європейських цінностей знайшов своє відображення у **«Хартії основних прав Європейського Союзу»**. Проект документу був проголошений на засіданні Європейської Ради 7 грудня 2000 р., а повну юридичну силу він отримав 1 грудня 2009 р.⁷ Прийняття цього документу було викликане необхідністю визначити спільні цінності нового політичного утворення — Європейського Союзу. «Хартія» складається із 54 статей, що поділені на сім розділів. Перші шість – фундаментальні цінності, а останній тлумачить застосування документу.

«Хартія основних прав Європейського Союзу»
відео, 6:11

Базові цінності, визначені європейською спільнотою та зафіксовані у «Хартії основних прав Європейського Союзу (2000 р.)»

гідність (розділ 1, ст. 1–5)

права та гарантії, які забезпечують гідне існування людської особистості в суспільстві: право на життя, право на особисту недоторканість, заборона тортур та іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження, покарань, свобода від рабства та підневільного стану

свобода (розділ 2, ст. 6–19)

право на свободу та особисту недоторканість, повага до приватного та сімейного життя, захист інформації особистого характеру, свобода думки, совісті та релігії, свобода вираження власної думки та свобода інформації, свобода зборів та асоціацій, а також певні соціальні права: право на освіту, свобода професійної діяльності та право на працю, свобода підприємництва, право власності тощо

рівність (розділ 3, ст. 20–26)

рівність людей у правах, недопущення дискримінації, культурне, релігійне та мовне різноманіття, рівні права між чоловіками та жінками, захист прав дитини та людей похилого віку

солідарність (розділ 4, ст. 27–38)

право працівників на отримання інформації, на ведення переговорів та колективні дії, право на послуги із працевлаштування, захист на випадок незаконного звільнення, справедливі та рівні умови праці, соціальне забезпечення та допомога, охорона здоров'я, захист навколишнього середовища та прав споживача

⁷ Хартія основних прав Европейского Союза : Торжественная прокламация (Ницца, 7 декабря 2000 года) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_524 . — Название с экрана.

громадянство
(розділ 5, ст.
39–46)

активне та пасивне виборче право на виборах до Європейського парламенту та на муніципальних виборах, право на належне управління, право на доступ до документації, право на звернення до Омбудсмена ЄС, свобода пересування та проживання, дипломатичний та консульський захист

правосуддя
(розділ 6, ст.
47–50)

закріплюються не стільки права, скільки гарантії прав особистості, переважно в рамках кримінального процесу: право на ефективний правовий захист та доступ до неупередженого суду, презумпція невинуватості та право на захист, забезпечення принципів законності та відповідності покарання вчиненому злочину

Рисунок 1.6 Базові європейські цінності

УТИЛІТАРНЕ⁸ РОЗУМІННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ — з'явилося як результат позитивної діяльності країн-членів Європейського Союзу й поза межами так званих «екзистенціальних цінностей» (добро, справедливість, свобода, любов тощо) й цінностей загальнолюдських. Опанування ними виглядає як мета й одночасно умова для держав-претендентів, які бажають стати членами Європейського союзу.

Отже:

*європейські цінності трактуються як **СТАНДАРТИ** певних технологічних процедур у різних галузях життя суспільства і діяльності держави, наприклад, формування органів державної влади й управління (стандарти демократії), взаємодії гілок влад, діяльності партій та існування багатопартійної системи загалом, ставлення влади і громадян до права, взаємодії між державою і громадянином (аспект прав та свобод людини), управління економікою (в тому числі, освітою й наукою), налагодження діалогу влади з суспільством і т. ін.*

Ці стандарти тому й осмислюються як цінності, тому що вони привели евроатлантичний регіон до суспільно-економічного розквіту.

1.3 ЄВРОСТАНДАРТИ ТА ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ДЛЯ УКРАЇНИ

УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ до західноєвропейських структур (як і взагалі інтеграція будь-якої країни до будь-яких міжнародних структур) можлива лише після досягнення певних процедурних стандартів (див. вище) в певних галузях (тобто в економіці, державному управлінні, у сфері права й т. ін.) одночасно з відмовою від частини державного суверенітету і добровільною передачею низки

⁸ **УТИЛІТАРНИЙ** (фр., від лат., користь, вигода). Розрахований виключно на практичне використання або вигоду, практичний.

виключних повноважень державної влади наднаціональним виконавчим органам.

В остаточному підсумку, тільки рівень життя, інакше кажучи, ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини від максимально можливих у даному соціально-культурному середовищі, є тією самоціллю, на яку орієнтується держава і кожна політична сила, що виборює владу.

ЕКОНОМІЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ
ЄВРОСОЮЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ полягає насамперед у можливості долучитися до високої культури ефективного ринкового господарювання і підняти до такого ж рівня власну економіку. В цілому вступ до ЄС сприятиме:

Чому українці хочуть вступу до ЄС? (відео1 — 3:30 + відео2 — 3:12)

Таблиця 1.3 — Економічна привабливість ЄС для України⁹

<p>1. Подоланню економічної відсталості</p>	<p>Європа становить собою один із масштабних платоспроможних та інноваційних ринків, освоїти й заповнити який намагаються багато країн світу, у т.ч. США, Японія, Китай, Індія, Бразилія, Росія. Інноваційність виробництва в ЄС перевищує 75%. Середній показник ВВП на жителя в ЄС майже увосьмеро вищий, ніж в Україні. Продуктивність праці в євроні у вчетверо вищий ніж в Україні. Середній рівень енергоефективності економіки в ЄС вчетверо вищий, ніж в Україні. ЄС — лідер у світі за розвитком так званої зеленої енергетики і дає понад 40% світової відновлюваної енергії.</p>
<p>2. Вирівнюванню та підтримці розвитку</p>	<p>Бюджет ЄС утворюється щорічно на суму близько 1 трлн. євро шляхом відрахування кожною країною 1% від її ВВП і розподіляється з урахуванням політики вирівнювання розвитку. Країни з нижчим рівнем розвитку отримують фінансування з бюджету ЄС значно більше, ніж сплачують внесків до нього. Це стосується Польщі (утричі більше), Румунії, Греції, Чехії і Португалії (у 2–2,5 разу). Більшість країн ЦСЄ отримують від 1,5 до 2,5 тис. євро на громадянина. Для порівняння: Болгарія і Румунія отримують із бюджету ЄС понад 1 тис. євро на громадянина, що вдвічі більше, ніж припадає бюджетних коштів на жителя в Україні.</p>

⁹ Більше читайте тут: Гайдуцький П. Україна — ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. Гайдуцький // Дзеркало тижня. — 2013. 7 червня. — Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayina-yes-problemi-integraciyi-.html>. — Назва з екрану.

3. Збільшенню іноземних інвестицій	<p>Інвестиційний потенціал країн ЄС ушестеро перевищує інвестиційний потенціал Росії. ЄС давно став лідером з увезення прямих іноземних інвестицій в Україну. Ще 15 років тому на ЄС припадала лише третина інвестицій в Україну, у 2014 р. — вже три четвертих. Навіть якщо відняти третину інвестицій, що надходять із офшорних зон країн ЄС, у яких інвестиції можуть мати українське чи російське походження, залишається дуже вагома частина справді іноземних інвестицій.</p>
4. Здійсненню модернізації й реформ	<p>Можливість приведення умов для бізнесу і підприємництва до європейських стандартів. Це успішно реалізували Словенія, Польща, Словаччина та країни Балтії, особливо у сфері малого і середнього бізнесу, у податковій, інвестиційній, фінансовій та інших сферах. Загалом, показники реформ і модернізації суспільства в ЄС — одні з найвищих у світі. У рейтингах економічної свободи, легкості ведення бізнесу, конкурентоспроможності економіки, сприйняття корупції Україна значно відстає від країн ЄС нерідко майже на 100 позицій серед 170–180 досліджених країн світу.</p>
5. Досягненню соціальних стандартів життя	<p>Середньомісячна заробітна плата в ЄС сьогодні майже вдев'ятеро вища, ніж в Україні. Система пенсійного забезпечення давно сформувалася як ринкова, трирівнева і не викликає нарікань стосовно неадекватного розподілу коштів пенсійних фондів. Щодо європейського стандарту оцінки робочої сили: сьогодні робоча сила в Україні недооцінена порівняно з середньою в ЄС і єврозоні вдвічі, а порівняно з Бельгією, Францією, Швецією — вчетверо. Ще більші можливості України — в освоєнні інших соціальних стандартів країн ЄС, стосовно яких відставання ще більше. Йдеться про видатки на соціальний захист і соціальну допомогу. За цими показниками відставання від ЄС та єврозони України — в десятки разів.</p>

1.4 МІФИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

МІФИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ — це своєрідний концентрат помилкових уявлень, надій і побоювань, що існують у масовій свідомості із приводу участі України в євроінтеграційних процесах та її членства у Європейському союзі. Найбільш розповсюдженими є:

МІФ 1
Всі країни, які вступили до ЄС,
спочатку ставали
членами НАТО

Факт: Це далеко не так. Нинішня назва ЄС з'являється в 1992 році, після підписання Маастрихтського договору. Але і тоді не всі члени ЄС були одночасно й членами НАТО. Як, наприклад, Ірландія (увійшла в 1970-х роках до ЄС). У 1995 році до ЄС вступає група нейтральних до НАТО країн (Австрія, Фінляндія, Швеція). У 2004 році в ЄС вступають Мальта і Кіпр, які так само не є членами НАТО. До цих пір існують «флангові» країни НАТО, що не входять до ЄС, — Норвегія, Ісландія, Туреччина. НАТО не є «локомотивом» для вступу до ЄС: інколи різниця між вступом до НАТО і вступом до ЄС складала й 40 років. Наприклад, Португалія вступила до НАТО в 1949, а до ЄС — у 1986, разом з Іспанією, яка вступила до НАТО лише в 1982 р. Греція вступила до НАТО в 1952, до ЄС — лише в 1986. При цьому Канада і США, будучи членами НАТО, не є членами ЄС.

МІФ 2
Після вступу до ЄС
Україна стане його
сировинним придатком

Факт: Якщо аналізувати цифри¹⁰, то найбільші об'єми постачання української продукції припадають не на ЄС, а на країни Азії — 53%. Але це не означає, що Україна стала сировинним придатком Азії. Подібна ситуація і з ЄС. Україна буде збільшувати постачання продукції на цей ринок. Традиційно склалося, що Україна постачає до ЄС зернові, але цим її експорт не вичерпується: ми є великим постачальником до ЄС олії, яка є продуктом переробки в Україні, збільшуються поставки до Євросоюзу м'яса птиці, томатної пасти, цукру. Із 2016 році очікується збільшення поставок молочної продукції. Планується, що через декілька років об'єми експорту до ЄС продукції з високим рівнем доданої вартості будуть значно збільшені.

¹⁰ Детальніше тут: Стереотипи треба руйнувати: Сім міфів про торгівлю України з ЄС [Електронний ресурс] // Патріот України. — 2016. — 1 березня. — Режим доступу : <http://patrioty.org.ua/politic/stereotypy-treba-ruinuvaty-sim-mifiv-pro-torhivliu-ukrainy-z-ies-110399.html> . — Назва з екрана.

МІФ 3
Імпорт із ЄС знищить
українських виробників
продуктів харчування

Факт: Особливих перспектив щодо «завоювання» ринку України в найближчий час у європейських продуктів харчування немає. Не останню роль в цьому грає конкурентна спроможність української продукції. В нинішніх умовах європейським виробникам вигідніше не концентруватися на імпорті, а вкладати в Україну для отримання можливості виробництва і подальшого експорту в ЄС. З макроекономічною і військово-політичною стабілізацією, Україна отримає значний приплив інвестицій в агросектор з орієнтацією саме на європейський напрямок.

У найближчій перспективі Україна здатна постачати до ЄС продукції на суму \$6 млрд. Але для цього Україні потрібно «підтягнути» якість і остаточно переорієнтувати виробництво.

Що стосується ГМО, то більшість європейських держав дійсно насторожено відносяться до ГМ-продукції. Україна немає шансів потрапити на цей ринок, якщо вона буде контролювано чи безконтрольно використовувати ГМО в харчовій промисловості. Сьогодні Україна в якості експортера негенномодифікованої продукції має нагоду зайняти дуже привабливу нішу, як в рамках поставок до ЄС, так і до інших розвинутих країн світу. Наприклад, до Японії, де є великий попит на українську негенномодифіковану сою.

МІФ 4
Україна стає аграрною
державою, і це негативно
позначиться на її розвитку

Факт: Ми живемо в часи науково-технічної революції, яка змінює економіку і соціальну сферу. Міф про те, що аграрна держава обов'язково неуспішна — уявлення часів індустріального суспільства. Ті, які продукують цей міф, уявляють агросектор таким, яким він був в минулому столітті. Сьогодні це не так. Для України нинішня зміна пріоритетів в економіці — шанс для модернізації як агросфери, так і багатьох суміжних галузей: генетики, ІТ, хімічної галузі, сільськогосподарського машинобудування, аграрних технологій тощо. Синергетичний ефект розвитку цих галузей, внаслідок стратегічної ставки на сучасний агросектор, може створити в Україні економіку нового типу, яка буде знана в світі не тільки агропродукцією, але й надсучасними технологіями і розробками. Такий сценарій видається вкрай перспективним для України.

МІФ 5
«Угода про асоціацію»
(2014 р.) — панацея для
України

Майже півтори тисячі сторінок Угоди¹¹ присвячено двом напрямам – політичному та економічному, що суттєво ускладнює самостійне осмислення цього документу, в якому орієнтуються в основному лише фахівці. З іншого боку, це дає підставу багатьом політикам й пересічним громадянам по-своєму трактувати документ.

1. Україна стала асоційованим членом Євросоюзу.

Факт: Такого формату стосунків із країнами-партнерами в ЄС не існує. Поняття «асоційоване членство»¹² відсутнє і в установчих договорах ЄС, і в тексті нового Лісабонського договору (2007).¹³ Тобто, Україна або є, або ні членом Євросоюзу. Однак дуже часто, особливо політики, оперують цим неправильним та некоректним формулюванням.

2. Угода надає перспективу членства в ЄС.

Факт: В тексті документу немає жодної згадки про майбутнє членство України, як би про це не мріялось — це відвертий популізм. Разом з тим слід зважувати і на позиції країн-членів ЄС щодо імовірного вступу України до європейської спільноти, адже таке рішення приймається тільки одногосно. Приміром, Польща, Литва та Великобританія офіційно декларують, що наша держава може стати членом ЄС. Прихильна до України і Швеція. Іспанія та Люксембург готові приєднатися до більшості. Позиція Кіпру за суб'єктивних причин є негативною щодо України.

3. Угода про асоціацію полегшить візовий режим.

Факт: В Угоді згадується, що Україна має довгострокову перспективу безвізового режиму. Тобто, йдеться про візову лібералізацію, а не про безвізовий режим.

4. Угода дозволить влаштуватися на роботу в ЄС

Факт: Частково це вірно, однак стосується лише вузького кола

Рисунок 1.7 Короткий гід Угодою

Що треба знати
про Асоціацію
відео, 3:56

¹¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011. — Назва з екрана.

¹² Асоціація чи асоційоване членство? Моделі співпраці з Європейським Союзом [Електронний ресурс] // Європейський простір : портал проєвропейського громадянського суспільства України. — Режим доступу : <http://eu.prostir.ua/library/10705.html>. — Назва з екрана.

¹³ Путівник по Лісабонському договору [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/libontreaty_uk.pdf. — Назва з екрану.

громадян. Приміром, топ-менеджерів українських компаній, які хочуть вийти на рівень ЄС. Простих робітників це жодним чином не стосується.

5. Угода впровадить в Україні європейські стандарти життя.

Факт: Угода лише створює шанс, а не результат.

6. Угода знищить національного виробника.

Факт: Після вступу до Євросоюзу в жодній країні національний виробник не зник. В нашому випадку слід говорити про тривалий шлях переходу на нові стандарти якості. Однак Угода, загалом, представляється позитивною для бізнесу.

7. У Євросоюзі є десятки угод з іншими країнами, тому Угода з Україною нічого не варта.

Факт: Дійсно, нині біля 20 діючих угод про Асоціацію ЄС із іншими країнами. Однак, по-перше, слід розрізняти типи підписаних документів, які по-різному трактують умови співпраці. По-друге, після 2009 року було запроваджено новий тип угоди. Тож, хоч назва одна і та ж, але зміст її дещо інший. Угоди нового типу підписані з Україною, Молдовою та Грузією. Для кожної країни розробляються індивідуальні умови залежно від глибини співпраці, перспектив членства в ЄС і т.д. Тому прирівнювати Угоду про асоціацію Україна-ЄС до подібних договорів Євросоюзу з Мароко, Чілі чи Алжиром некоректно.

8. Угода обмежує співпрацю України з іншими країнами.

Факт: Угода жодним чином не обмежує співпрацю України з іншими країнами, у тому числі і з РФ (ст. 39 Угоди). Єдина умова — членство і співпраця з іншими країнами (об'єднаннями країн) не повинна суперечити торговельним зобов'язанням, що встановлені Угодою.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. В чому полягає сутність та передумови європейської інтеграції?
2. Що є базовою основою європейської інтеграції?
3. Який характер, етапи та принципи євроінтеграції?
4. Яка мета євроінтеграції?
5. В чому полягає сутність європейських цінностей?
6. Які позитиви вступу України до Європейського Союзу?
7. Охарактеризуйте основні міфи щодо європейської інтеграції.

ТЕМА 2. СТВОРЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЄС

- 2.1 Історія створення та розвитку Європейського Союзу
- 2.2 Основні досягнення та принципи діяльності Європейського Союзу
- 2.3 Організаційна структура Євросоюзу

2.1 ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СОЮЗ УТВОРИВСЯ в результаті послідовного розвитку процесу інтеграції країн Західної Європи, на території якої державними утвореннями були Західна Римська імперія, Франкська держава, Священна Римська імперія. Ця ідея отримала нове життя після Другої світової війни. В 1949 році була створена Рада Європи¹⁴ (організація на зразок регіонального еквівалента ООН), яка зосереджує свою діяльність на проблемах забезпечення прав людини в європейських країнах.

Історія створення ЄС
(відео, 55:29)

Таблиця 2.1 — Початкові кроки утворення ЄС¹⁵

1950 9 травня	міністр закордонних справ Франції Р. Шуман запропонував створити спільний ринок вугільної і сталеливарної продукції Франції, ФРН та інших західноєвропейських країн (пропозиція увійшла в історію під назвою «декларація Шумана») Однією з головних цілей плану стало примирення Франції та Німеччини та недопущення між ними війни.
1951 18 квітня	підписання Паризького договору про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄСВС). До складу ЄСВС увійшли шість країн: Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина та Франція, які в подальшому стали «локомотивом» європейської інтеграції). Договір про ЄСВС набув чинності 23 липня 1952 року.
1952 27 травня	країни «європейської шістки» підписують Договір про заснування Європейського оборонного співтовариства (ЄОС).
1957 23 березня	у м. Рим відбулося підписання Договору про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Договору про створення Європейського співтовариства з атомної енергетики (Євратом).
1965 8 квітня	підписано Договір про злиття виконавчих органів ЄСВС, Євратому та ЄЕС. 1 липня 1967 року цей Договір набув чинності. Основними інститутами стали Європейська Комісія, Рада Європейських Співтовариств, Європейський Парламент та Суд Європейських Співтовариств. У грудні 1974 року до цих органів додався новий – Європейська Рада, яка складається з глав держав та урядів країн-членів Європейських Співтовариств.
1968	завершення формування зони вільної торгівлі та митного союзу (перших двох етапів інтеграції) Європейського економічного співтовариства (ЄЕС).
1969	завершується формування спільного ринку. Первісні цілі ЄЕС, визначені Римським договором 1957 року були досягнуті. З'явилася необхідність визначення подальших завдань для розвитку європейської інтеграції.

¹⁴ Див. : Рада Європи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Рада_Європи. — Назва з екрана

¹⁵ Надалі буде у нагоді : Глосарій термінів Європейського Союзу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://europa.dovidka.com.ua/a.html>. — Назва з екрана.

ПРОЦЕС РОЗШИРЕННЯ ЄС — розпочався із 1973 року. Його розуміють як збільшення кількості членів цієї Спільноти. Відбулося 7 «хвиль» розширення. Після входження у 2013 році Хорватії, ЄС нараховує 28 країн-учасників.¹⁶

Процес розширення ЄС відео, 1:51

Таблиця 2.2 — Історично-правова хронологія розширення ЄС¹⁷

Рік	Країна	Загальна чисельність країн
1957	 Бельгія Італія Люксембург Нідерланди Франція ФРН (утворення європейської спільноти)	6
1973	 Велика Британія Данія Ірландія <i>(I розширення)</i>	9
1981	Приєдналась Греція <i>(II розширення)</i>	10
1985	 Гренландія (автономна територія Данії) покинула союз	10
1986	Приєдналися Іспанія Португалія <i>(III розширення)</i>	12
1 липня 1987	набув чинності Єдиний європейський акт , підписаний у лютому 1986 року. Цей документ визначив подальші цілі Європейської інтеграції. Зокрема, він поставив за мету створення до 1 січня 1993 року Єдиного внутрішнього ринку (наступного етапу економічної інтеграції, що передбачав гармонізацію економічної політики та інституцій), запровадив спільну політику в соціальній сфері, в галузі науково-технологічного розвитку, охорони навколишнього середовища. Цей документ також вніс зміни до договорів про утворення Європейських Співтовариств, а також поширив інтеграційний процес на сферу зовнішньої політики. Крім того, у Єдиному Європейському акті було поставлено питання про створення Європейського Союзу, який мав стати інститутом не лише економічним, а й політичним.	

¹⁶ Детальніше про цей процес читай : Крулашов А. М. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття [Електронний ресурс] : довідник / А. М. Крулашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко [та інш.]. — Ч. 1. — Чернівці, 2010. — 212 с. — Режим доступу : <http://www.library.cv.ua/es/dovidnyk.pdf>. — Назва з екрана.

¹⁷ Задля більш детальнішого ознайомленні із історією країн натискайте на гіперпосилання.

1990	 НДР (Об'єдналась із ФРН, надалі як єдина Німеччина) 12
<p>7 лютого 1992</p>	<p>у Маастрихті було підписано <u>Договір про Європейський Союз</u> (саме поняття «Європейський Союз» з'явилося ще під час Паризької конференції 1972 року). Договір набув чинності 1 листопада 1993 року. Власне, це і є народженням того ЄС, про який ми сьогодні говоримо. Договір визначив так звані «три колони» ЄС:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ «перша колона» — Європейські Співтовариства: ЄСВС, Євратом та Європейське Співтовариство (замість старої назви «Європейське Економічне Співтовариство»). Причому Європейське Співтовариство є каркасом процесу інтеграції; ✓ «друга колона» — спільна зовнішня та безпекова політика (СЗПБ); ✓ «третья колона» — співробітництво у сферах юстиції та внутрішніх справ. <p>Прийняття Маастрихтського договору визначило курс на завершення формування єдиного внутрішнього ринку (четвертий рівень економічної інтеграції) та перехід до реалізації ідеї економічного та валютного союзу (п'ятий - найвищий рівень економічної інтеграції).</p>
1995	<p>Приєдналися Австрія Фінляндія Швеція 15</p> <p><i>(IV розширення)</i></p>
<p>2 жовтня 1997</p>	<p>підписано <u>Амстердамський договір</u> (набув чинності 1 травня 1999 року). Зазначений договір вніс зміни та доповнення до Маастрихтського договору, Римського договору про заснування Європейського (Економічного) Співтовариства та Євратому, Договору про заснування ЄСВС. Ці зміни привели інституційні механізми до цілей, визначених Маастрихтським договором.</p> <p><u>Шенгенська угода</u> про вільне (безвізове) пересування громадян у межах Європейського Союзу. До Шенгенського простору входять 22 з 28 держав-членів ЄС (усі «старі» держави-члени ЄС, окрім Великої Британії та Ірландії, і всі «нові», крім Кіпру, Румунії, Болгарії та Хорватії), 3 країни Європейської економічної зони (Ліхтенштейн, Норвегія та Ісландія), та Швейцарія.</p> <p>Станом на 2011 рік угода діяла в 26 країнах: Австрії, Бельгії, Данії, Фінляндії, Франції, Німеччині, Ісландії,</p>

Договір про утворення ЄС
відео, 1:42

Італії, Греції, Ліхтенштейні, Люксембурзі, Нідерландах, Норвегії, Португалії, Іспанії, Швеції, Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Словаччині, Словенії, Угорщині, Чехії, Швейцарії. Автоматично входять в шенгенську зону (хоча угоду не підписували): Андорра (разом з Іспанією); Монако (разом з Францією); Сан-Марино (разом з Італією). Усі Шенгенські країни, окрім Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії та Швейцарії, є членами ЄС. Підписали шенгенську угоду, але залишили паспортний контроль – і тому знаходяться поза шенгенської зони – Великобританія і Ірландія. У ці країни потрібно відкривати окремі візи.

26
лютого
2001

був підписаний **Ніццький договір**, який вніс зміни в механізми інституційного розвитку ЄС з огляду на його майбутнє розширення. Зокрема, квоти представництва в інституціях ЄС були перерозподілені з урахуванням потенційної участі у них нових членів.

1 січня
2002

до готівкового обігу була введена єдина **грошова одиниця ЄС – євро**, що стало етапом переходу до формування економічного та валютного союзу ЄС – найвищого етапу інтеграції. Початково Єврозона нараховувала 11 країн, в яких євро було введено 1 січня 1999 року (готівка 1 січня 2002 року): Австрія, Бельгія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Франція. Пізніше євро ввели в 6 країнах: Греція, Словенія, Кіпр, Мальта, Словаччина, Естонія. Велика Британія та Данії вирішили поки що відмовитись від введення євро на своїй території, а Швеція не змогла виконати необхідних критеріїв введення євро, встановлених Маастрихтським договором¹⁸.

2004

Приєдналися до ЄС:

25

 Естонія Кіпр Латвія Литва Мальта
 Польща Словаччина Словенія Угорщина
 Чехія (найбільш «амбітне» — *У розширення*)

17-18
червня
2004

на Саміті ЄС у Брюсселі було схвалено текст **Конституції Європейського Союзу**. 29 жовтня 2004 року Угоду про Конституцію Європейського Союзу було підписано главами держав та урядів 25 країн-членів ЄС у Римі.

Конституція ЄС складається з чотирьох розділів, у яких відображено головні цілі, завдання та функції ЄС, організаційна структура та процедура прийняття рішень, права і обов'язки всіх європейських органів управління, а також напрямки діяльності

¹⁸ Детальніше тут : Євро [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE> . — Назва з екрана

	<p>організації.</p> <p>29 травня і 1 червня 2005 року населення Франції та Нідерландів голосує проти Конституційного договору. Негативні рішення референдумів спричинили паузу для розмірковувань про майбутнє Євросоюзу. В жовтні ЄС починає переговори про вступ з Туреччиною та Хорватією.</p>	
2007	 Болгарія Румунія (<i>VI розширення</i>)	27
грудень 2007	<p>глави держав і урядів ЄС року підписали <u>Лісабонський договір</u> про реформу Європейського Союзу (набув чинності 1 грудня 2009). Він ставив ЄС на нову договірну основу і мав зробити його демократичнішим, прозорішим і ефективнішим. Наприклад, у майбутньому діючий Президент Європейської ради мав зміцнити безперервність дій ЄС. Прийняття рішень ЄС планувалося полегшити за рахунок відмови від одностайного голосування.</p> <p>Рішення, що приймаються кваліфікованою більшістю, поширюються тепер на багато інших сфер. Починаючи з 2014 року, для прийняття рішень Ради ЄС принципово необхідна буде «подвійна більшість». Відповідно до цього рішення Європейського Союзу у Раді міністрів потрібна буде більшість у 55 відсотків країн-членів, що налічують 65 відсотків населення (перехідне положення до 2017 року).</p>	
2013	Приєдналась Хорватія (<i>VII розширення</i>). На сьогодні три країни мають статус кандидатів на вступ до ЄС: Македонія, Туреччина, Чорногорія	28
23 червня 2016	<p>у Великобританії відбувся референдум про вихід країни з Євросоюзу — «Брекзїт» (скорочення від Britain Exit — «Британія виходить»).</p> <p>Прихильники автономії перемогли, набравши 51,9% голосов. За те, щоб залишитися, проголосували 48,1% населення. Явка склала 72,2% — це більше 46 млн осіб.</p> <p>Про причини й наслідки див. детальніше: https://news.mail.ru/card/81/</p>	

Брекзїт: страшилки
«за» та «проти»
відео, 10:29
Євроскептична
«директива Дугіна»,
відео, 6:10

2.2 ОСНОВНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

СЬОГОДНІ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ – це 28 держав Європи, об'єднаних на основі загальнолюдських і демократичних цінностей задля досягнення¹⁹ стабільності, миру та процвітання.

Порівняльна характеристика країн-членів ЄС, відео, 15:51

ОСНОВНІ ДОСЯГНЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Членом Союзу має право стати будь-яка європейська держава, що дотримується демократичних принципів суспільного устрою: «принципи свободи, демократії, пошані прав людини і основних свобод, а також принцип правової держави» (ст. 6, ст. 49 Договору про Європейський Союз).

Для вступу до складу Європейського Союзу необхідна, крім того, наявність в країні досить **високого рівня економічного розвитку**, порівняного з середніми показниками ЄС, і здійснення **правової реформи** з тим, аби завчасно привести внутрішнє законодавство держави-кандидата у відповідність з нормами права.

1. Побудова спільного ринку, на основі якого утворений єдиний внутрішній ринок ЄС, — «простір без внутрішніх кордонів, в якому, згідно положенням цього договору, забезпечується вільне переміщення товарів, осіб, послуг і капіталів» (ст. 14 Договору про утворення ЄС);

2. Розбудова економічного і валютного союзу. Його основою служить єдина грошова одиниця ЄС — євро (у цьому процесі доки не беруть участь Великобританія, Данія і Швеція, які з різних причин зберегли в обігу свої національні валюти);

3. Створення Шенгенського простору і введення єдиної візи для іноземців на підставі Шенгенських угод;

¹⁹ Більш детально про досягнення Європейського Союзу читай : ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ – ПРОВІДНИЙ СВІТОВИЙ ГРАВЕЦЬ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/eu_info_sheets_uk.pdf. — Назва з екрану.

4. Розробка і проведення інститутами Європейського Союзу загальної політики в різних областях: загальна аграрна політика ЄС, політика конкуренції, імміграційна, транспортна, екологічна політика

5. Формування права Європейського Союзу — самостійної правової системи, яка регулює багато важливих сфер суспільних стосунків за участю держав-членів, юридичних осіб і пересічних громадян;

6. Введення інституту громадянства Союзу як стійкому правовому зв'язку громадян держав-членів безпосередньо з Європейським Союзом. Новим комплексним джерелом, в якому закріплені основи правового положення громадян Союзу, виступає прийнята в 2000 р. Хартія

7. Розробка законодавства і вживання організаційних заходів в кримінально-правовій сфері з метою перетворити Європейський Союз в цілому на «простір свободи, безпеки і правосуддя» (ст. 2 Договору про Європейський Союз): нормативні акти по боротьбі з тероризмом, фальшивомонетницею, відмиванням грошей і іншими формами «транснаціональної» злочинності; встановлення мінімальних стандартів захисту прав осіб, злочинів, що стали жертвами; створення Європейського поліцейського відомства (Європол); підготовка до введення «європейського ордеру на арешт» тощо;

8. Перетворення Європейського Союзу на самостійного учасника міжнародних відносин, встановлення Союзом партнерських стосунків з іноземними державами.

Рисунок 2.1 Основні досягнення Європейського Союзу

СИМВОЛІКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ — зовнішня атрибутика у формі знаків, символів, кольорів тощо, що репрезентує державницьку ідею. В залежності від символу, вони можуть застосовуватися до Європи в цілому або до Європейського союзу (ЄС).

У 1983 році Європейський парламент схвалює прапор, розроблений Радою Європи і рекомендує його як емблему Європейського співтовариства. Установи Європейського союзу

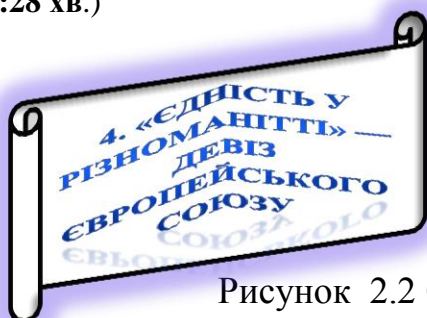
використовують цей прапор з 1986 року. Коло золотих зірок символізує солідарність і гармонію між народами Європи. Кількість зірок не пов'язана з кількістю держав-членів ЄС. Цифра «дванадцять» традиційно вважається символом досконалості, повноти і єдності. З цієї причини прапор залишається незмінним незалежно від розширень ЄС.

Це гімн не лише Європейського Союзу, але й усієї Європи. У 1985 році «Ода до радості» була схвалена Радою ЄС, главами держав і урядів як офіційний гімн Європейського Союзу. Музика гімну взята з Дев'ятої симфонії, яку Людвіг ван Бетховен написав у 1823 році. Вірш (1785 р.) — Фрідріха фон Шиллера, який виражав ідеалістичні погляди на братерські стосунки між усіма представниками людської раси.

Гімн ЄС
відео, 2:27

9 травня 1950 року Роберт Шуман вніс пропозицію створити об'єднану Європу для налагодження мирних взаємовідносин на континенті. Сьогодні 9 травня стало ще одним європейським символом (Днем Європи), який разом із прапором, гімном, девізом і єдиною валютою (євро) виражає політичну сутність Європейського Союзу. ([День Європи у Вінниці](#), (відео, 25:28 хв.)

Девіз означає те, що завдяки ЄС мешканці європейських країн поєднуються у співпраці заради миру і добробуту, а численні культури, традиції та мови держав Європи є безцінним активом цього континенту.

Рисунок 2.2 Символіка Європейського Союзу

2.3 ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЄВРОСОЮЗУ

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЄС побудована за принципом поділу законодавчої, виконавчої та судової функцій, проте її конкретні форми суттєво відрізняються від національних систем.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЄС

Об'єднання інститутів — міждержавних і наднаціональних

Особи, що входять до органів першого типу, діють як офіційні представники держав-членів. Члени органів іншого типу також призначаються кожною державою, проте діють як незалежні особи, що не зв'язані будь-якими інструкціями своїх урядів. Такий подвійний принцип формування особового складу сприяє підтримці балансу між інтересами окремих держав-членів та інтересами Союзу в цілому.

Гнучкий розподіл компетенцій між органами ЄС та національними урядами

сфери, де здійснюється спільна політика ЄС (аграрна, торговельна тощо); сфери змішаної компетенції, коли за окремі напрями чи групи питань відповідають органи ЄС, а решта лишається під керівництвом національних урядів (регіональна, соціальна тощо); сфери, де функції ЄС обмежуються координацією дій держав-членів та розробкою рекомендацій (макроекономічна політика, політика в галузі охорони навколишнього середовища тощо).

Велика кількість рішень, що приймаються

від регламентів та директив, що обов'язкові для виконання національними урядами і всіма учасниками об'єднання, — до висновків, що мають лише рекомендаційний характер.

Примат права ЄС над національними законодавствами держав-членів

правові норми ЄС у разі колізії з нормами національного права країн-членів Євросоюзу мають вищу юридичну силу. Це положення стосується не лише установчих договорів, а й інших актів ЄС (регламентів, директив, рішень), і діє воно навіть у тому разі, коли відповідна країна голосувала проти прийняття даного акта.

Рисунок 2.3 Характерні риси організаційної структури ЄС

ОСНОВНІ ОРГАНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ²⁰

Коротка характеристика основних
органів ЄС
відео, 2:00
Як обирають Європейський
парламент
відео, 2:58

1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ

Європарламент разом із Радою Європейського Союзу є **законодавчим органом** ЄС, 736 членів якого. Вони представляють інтереси приблизно 500 мільйонів мешканців і створюють єдиний орган ЄС, який обирається безпосередньо громадянами. Не зважаючи на те, що Парламент є один з двох органів виконавчої влади в Союзі, він має менше влади ніж Європейська Рада. Але демократизм і постійне зростання влади призвело до того, що Європарламент є одним з найпотужніших органів законодавчої влади в світі.

Функції

- ▶ разом із Радою, бере участь у законодавчому процесі через численні процедури (процедура спільного ухвалення рішень, процедура співпраці, узгодження, консультативний висновок тощо);
- ▶ контролює діяльність інституцій Союзу, затверджуючи склад Комісії (та через право висловлювати їй вотум недовіри), а також через письмові й усні запити, які він може адресувати Комісії та Раді;
- ▶ поділяє із Радою бюджетні повноваження, а саме: ухвалює річний бюджет та контролює його виконання

2. ЄВРОПЕЙСЬКА РАДА

Не слід плутати з *Радою Європейського Союзу* — законодавчою гілкою влади Європейського Союзу. Не слід також плутати з *Радою Європи* — міжнародною організацією, що не є частиною Європейського Союзу.

Європейська рада — це регулярні **зібрання глав держав ЄС**. З 2009 р. стала однією з офіційних інституцій Європейського Союзу. Раду скликають 4 рази на рік з метою визначення порядку денного Союзу і спонукати подальшу інтеграцію. Голова ЄР обирається строком на 2,5 роки і може бути переобраний на цю посаду ще один раз. Рішення Ради мають обов'язковий характер, проте не можуть бути законодавчими актами.

²⁰ Докладніше: Інституції Європейського Союзу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Інституції_Європейського_Союзу. — Назва з екрана. ; Круглашов А. М. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття [Електронний ресурс] : довідник / А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко [та інш.]. — Ч. 1. — Чернівці, 2010. — 212 с. — Режим доступу : <http://www.library.cv.ua/es/dovidnyk.pdf>. — Назва з екрана ; Писаренко С. М. Менеджмент європейської економічної інтеграції [Електронний ресурс] / С. М. Писаренко, Н. В. Горін, Л. А. Українець [та ін.]. — К. : Знання, 2012. — 373 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/1781040957880/ekonomika/menedzhment_yevropeyskoyi_ekonomichnoyi_integratsiyi. — Назва з екрана.

функції

- виробляє загальні політичні пріоритети і орієнтири розвитку Союзу;
- встановлює квоти держав-членів при виборах до Європарламенту;
- визначає порядок ротації держав-членів при призначенні членів Комісії;
- висуває кандидатуру на посаду голови Комісії;
- призначає Високого представника Союзу із зовнішніх справ і політики безпеки, поширює повноваження Європейської прокуратури на тяжкі злочини транскордонного характеру;
- визначає критерії вступу до Союзу, а також орієнтири для переговорів про вихід з ЄС

3. РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

(чи європейський кабінет міністрів)

Є органом **законодавчої влади** з обмеженими повноваженнями виконавчої. Це робить її основним органом, що приймає рішення в питаннях Союзу. Посаду Президента Ради Європейського Союзу обіймають країни-члени по черзі кожні 6 місяців. Рада складається з 28 національних міністрів певних галузей та одного відповідального за цю галузь єврокомісара, який не має права голосувати. Наприклад, якщо обговорюється сільськогосподарська політика, то на засіданні присутні 28 міністрів країн Європейського Союзу і єврокомісар, відповідальний за сільськогосподарську політику. Загалом існує 10 конфігурацій Ради. Кількість засідань протягом року залежить від масштабів та інтенсивності законодавчого процесу в ЄС і політичних рухів того чи іншого особливого питання. Рішення, які ухвалює Рада ЄС, є обов'язковими. Над ними працюють понад 150 робочих груп і комітетів.

функції

- ухвалення правових актів ЄС (у багатьох сферах це відбувається спільно з Європейським Парламентом);
- координація загальної економічної політики країн - членів ЄС;
- укладення міжнародних угод між ЄС та третіми країнами або міжнародними організаціями;
- затвердження бюджету ЄС спільно з Європейським Парламентом;
- розроблення спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС;
- координація співпраці між національними судами та силами поліції у кримінальних справах.

4. ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ

Єврокомісія є **виконавчим органом** ЄС з обмеженими повноваженнями, але має винятково право на законодавчу ініціативу, які після прийняття отримують статус постанов та директив. Неформально, Комісію ще називають «Охоронець Договорів» через свій обов'язок наглядача за виконанням прийнятих рішень і договорів ЄС. Єврокомісія несе відповідальність за фонди Співтовариства, які складають частину його бюджету.

Комісію очолює Президент, який обирається Радою (на практиці — Європейською Радою) і затверджується Парламентом. Решта 28 Комісарів обираються з країн-членів.

- розробляти й пропонувати законодавчі акти;
- керувати запровадженням політики Співтовариства;
- розпоряджатися бюджетом;
- підтримувати зовнішні відносини;
- наглядати за дотриманням законів Співтовариства;

5. СУД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

(також Європейський суд, Суд справедливості) — орган **судової влади** Європейського Союзу і відповідає за розв'язання суперечок між державами-членами, між країнами ЄС та Союзом, може впливати на прийняття міжнародних умов. До складу суду входить по одному судді від кожної країни ЄС. Через велику кількість роботи, Суд має додатковий органи — Суд першої інстанції, створений Єдиним європейським актом 1987 р. Разом Суд ЄС і Суд першої інстанції складають судову гілку влади Євросоюзу.

- перевіряє законність актів інститутів Європейського союзу;
- забезпечує виконання зобов'язань державами-членами за договорами ЄС;
- інтерпретує право Європейського Союзу на прохання національних судів і трибуналів;

6. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД АУДИТОРІВ

Європейський суд аудиторів, заснований 1975 р. До свого складу включає по одному представнику з кожної країни-члена, яких призначає Рада ЄС на кожні шість років. Персонал становить близько 550 працівників. Кожні три роки один з них обирається на посаду Президента Палати. Всі інституції ЄС, і будь-які установи, які оперують коштами від імені ЄС, а також державні ревізійні органи чи урядові відомства мусять надавати документи на запит Суду аудиторів. Результати своїх досліджень оприлюднює у вигляді звітів — регулярних річних та спеціальних тематичних. Крім того, за законом, перш ніж ухвалювати фінансові й антишахрайські законодавчі акти, Рада запитує думку Суду аудиторів.

- перевіряє законність і правильність прибутків і видатків Європейського Союзу згідно з бюджетом;
- оцінює управління фінансами;
- забезпечує правильне використання коштів платників податків;
- надає оцінки фінансовому законодавству та пропозиції щодо боротьби з шахрайством;

7. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

Центральний банк Євросоюзу та зони євро, який контролює монетарну політику і підтримує цінову стабільність. Заснований 1 червня 1998 р. і є частиною Європейської системи центральних банків, що охоплює всі національні банки ЄС. Штаб-квартира Євробанку розташована в німецькому місті Франкфурті-на-Майні. До його штату входять представники усіх країн-членів ЄС. Центральний банк є повністю незалежним від решти органів ЄС. Найвищий орган ЄЦБ — Управлінська рада, до якої входять члени правління ЄЦБ та керівники центральних банків країн-учасниць. Ухвали потребують простої більшості голосів, кожний член управлінської ради має лише один голос. Правління ЄЦБ очолює президент, якому підпорядковується віце-президент та чотири заступники.

- радить національним державам та наддержавним органам щодо господарчої оцінки ухвали законів та інших правових норм Європейського Союзу;
- висловлює свою думку щодо грошової, цінової політики відповідним органам;
- надає широкій громадськості відповідної та своєчасної інформації про стратегію діяльності Банку.

Рисунок 2.4 Основні інституції Європейського Союзу та їх функції

Окрім перелічених інститутів, доцільно назвати також два консультативних органи, які призначені сприяти роботі Ради Міністрів, Європейській Комісії і Європарламенту, а саме:

- **Комітет з економіки та соціальних питань**, до якого входять представники організацій, що виражають інтереси основних соціальних груп — найманих робітників, підприємців, фермерів, осіб вільних професій тощо;
- **Комітет регіонів**, створений відповідно до Маастрихтського Договору і включає в себе представників регіональних та місцевих установ і організацій²¹.

²¹ Щодо регіональної політики ЄС, більш детально: Тихомирова Є. Б. Регіональна політика Європейського Союзу: інформаційно-комунікаційний аспект [Електронний ресурс] / Є. Б. Тихомирова // Регіональні стратегії США і Європи: зовнішньополітичний і безпековий вимір. Монографія. — К. : Центр вільної преси, 2016. — С. 434–462. — Режим доступу : http://www.esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/10835/1/monograf_region_434_462.pdfhttp://www.esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/10835/1/monograf_region_434_462.pdf. — Назва з екрана.

МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ЄС у стислій і схематичній формі можна представити формулою чотирьох трійок: «3 x 3 x 3 x 3».

Полягає в існуванні трьох основних інститутів, які беруть участь у виробленні і прийнятті рішення:

- ▶ Рада міністрів;
- ▶ Європарламент;
- ▶ Комісія ЄС.

1 x 3

Існують три основні варіанти процедури прийняття рішень при взаємодії цих органів:

- ▶ процедура консультування;
- ▶ процедура отримання згоди;
- ▶ процедура спільного прийняття рішення.

2 x 3

Прийняття рішень в ЄС здійснюється в три етапи:

- ▶ внесення пропозицій;
- ▶ їх обговорення;
- ▶ безпосередньо прийняття.

3 x 3

Голосування відбувається в трьох варіантах:

- ▶ одностанно,
- ▶ простою більшістю
- ▶ кваліфікованою більшістю.

4 x 3

Рисунок 2.5 Механізм прийняття рішень у ЄС

У процедурі прийняття спільного рішення²² Європейський парламент та Рада ЄС (Рада Міністрів) мають рівнозначні правові повноваження. Європейська комісія надає пропозицію обом інстанціям. Пропозиції ЄК надходять до Ради Міністрів, а потім передаються до Європарламенту, де розглядаються відповідним комітетом. Комітетом Європарламенту до проектів вносяться поправки, і вони проходять попереднє обговорення перед тим, як їх буде винесено на чергове засідання Європарламенту. Одночасно проекти передаються до Комітету з економіки та соціальних питань.

[Про процедуру прийняття рішень у Раді ЄС відео, 2:54](#)

²² Детальніше із цим питанням радимо ознайомитися: Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу [Електронний ресурс]: навч. посібник ; пер. с англ. / В. Кернз ; Под общ. рук. В. С. Ісакович . – Київ : Знання, 2002. – 381 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/158407206842/pravo/vstup_do_prava_yevropeyskogo_soyuzu. — Назва з екрана.

Кожна з інституцій читає їх та обговорює двічі. Висновки Європарламенту і Комітету з економіки та соціальних питань надходять до ЄК, яка з їх урахуванням вносить проект до Ради Міністрів і Європарламенту на друге читання. Пропозиції знову розглядаються на рівні комітетів, голосуються на щомісячній пленарній сесії Європарламенту і повертаються до Ради Міністрів, яка приймає остаточне рішення. У разі, якщо інституції не можуть дійти згоди, пропозиція надсилається до розгляду Комітетом примирення (Погоджувальний комітет), який утворений рівним числом представників від Ради ЄС та Європейського парламенту. Представники Європейської комісії також беруть участь у засіданнях цього комітету. При досягненні згоди, прийнятий текст надсилається Європейському парламенту та Раді ЄС на розгляд у третьому читанні, щоб ці органи змогли прийняти його як правовий акт. Ще раз слід зауважити на основний принцип – внутрішнє законодавство держави не повинне заперечувати правовій системі Європейського Союзу.

Схематично це виглядає у такий спосіб:

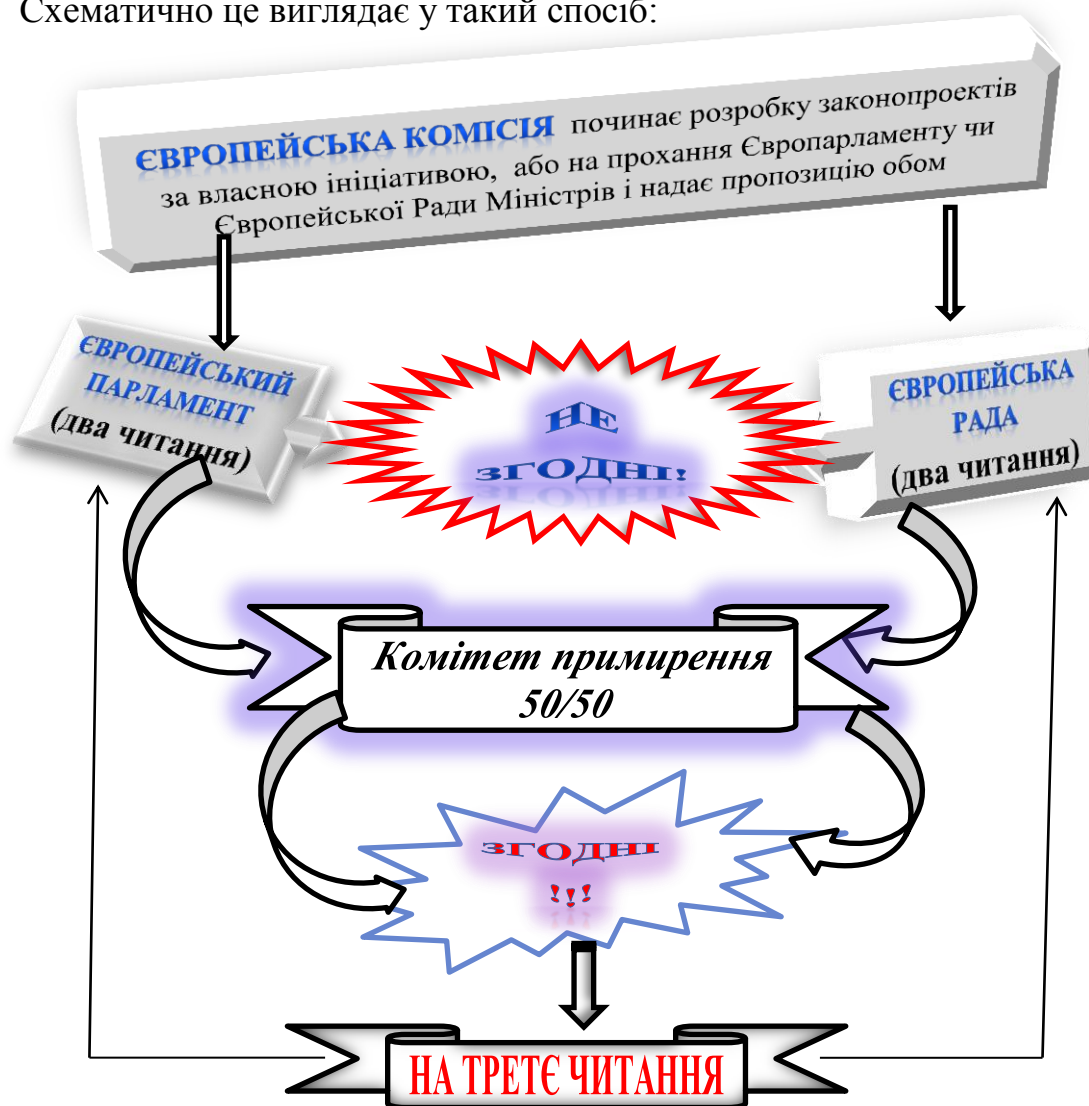

Рисунок 2.6 Процедура прийняття спільного рішення інституціями ЄС

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Із чого починалася історія утворення Європейського Союзу?
2. Скільки існує етапів розширення Європейського Союзу?
3. Який договір пов'язаний із виникненням ЄС?
4. Яка кількість держав входить до Європейського Союзу?
5. Розкрийте основні досягнення Європейського Союзу?
6. Охарактеризуйте основні його інституції

ТЕМА 3 МЕХАНІЗМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

- 3.1 Європейська Конституція
- 3.2 Право Європейського Союзу
- 3.3 Захист прав людини в Європейському Союзі
- 3.4 Бюджет Європейського Союзу

3.1 ЄВРОПЕЙСЬКА КОНСТИТУЦІЯ

НЕОБХІДНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ЄС — продиктована запровадженням нових форм співробітництва між урядами держав-членів у зв'язку з приходом до Європейського Союзу нової великої групи держав у травні 2004 р. Після низки реформ (поправки Амстердамського 1997 року та Ніццького 2001 договорів) накопичилося чимало проблем із питань спільної зовнішньої політики, політики безпеки, а також у сфері правосуддя та внутрішніх справ, розв'язання яких вимагало негайної реакції з боку керівництва ЄС. Тому країни-учасники дійшли висновку про необхідність законодавчого закріплення акту, котрий встановлював би досконалішу модель поділу компетенцій Союзу та держав-членів²³.

Мета: спростити правовий доробок Європейського Союзу шляхом заміни всіх попередніх договорів єдиним, узагальнення законодавчої процедури, зменшення правових інструментів та уточнення повноважень Союзу.

Створений спеціально для цих цілей Конвент, який розпочав свою роботу 28 лютого 2002 року, розробив Договір, що засновує Конституцію для Європи, який був схвалений на міжурядовій конференції в Брюсселі в червні 2004 р. Офіційне найменування Конституційного договору: **«ДОГОВІР, ЩО ЗАСНОВУЄ КОНСТИТУЦІЮ ДЛЯ ЄВРОПИ»**.

*Про
Конституційний
договір
веб-розповідь, 6:14*

²³ Кавешников Н. Конституция ЕС: неопознанный политический объект приближается [Электронный ресурс] / Н. Кавешников. — Режим доступа : <http://mgimo.ru/upload/iblock/3ba/3ba82658f33ca5bc91b21cecc295c135.pdf>. — Название с экрана.

СТРУКТУРА КОНСТИТУЦІЇ — характерна для національних конституцій держав. [Текст Конституції для Європи](#) написаний 21 офіційною мовою розширеного Євросоюзу. Договір про запровадження Конституції складається з Преамбули, 448 статей, викладених у чотирьох частинах, та додаткових протоколів, 60 000 слів, що робило європейську конституцію за своїм обсягом найбільш масштабним і докладним конституційним актом в світі (разом із Конституцією Індії від 1950 року).

Рисунок 3.1 Структура Європейської Конституції

НАЙГОЛОВНІШІ ЗДОБУТКИ КОНСТИТУЦІЇ²⁴ Європейського Союзу:

- проголошується відкритість ЄС для «всіх європейських країн, які поважають цінності ЄС і вважають за потрібне втілювати їх спільно»;
- Конституція підтверджує принцип вільного пересування людей, товарів, послуг і капіталів, однак наголошує, що ЄС «поважатиме національні ідентичності країн-членів, базовані на їхній політичній та конституційній структурі»;
- громадянство Союзу не витісняє громадянства держав-членів, а лише доповнює його. Громадянин ЄС має право голосувати і висуватися на виборах до Європейського парламенту, звертатися до органів ЄС будь-якою офіційною мовою ЄС і отримувати відповідь цією ж мовою;
- вдосконалено структуру інститутів та органів Європейського Союзу шляхом їх демократизації;
- запроваджено досконалішу модель поділу компетенцій; значно спроститься система нормативно-правових актів Європейського Союзу.
- Європейський Союз набуває статусу юридичної особи й заміняє собою Європейське співтовариство та Євроатом.

ПІДПИСАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ДОГОВОРУ відбулося **29 жовтня 2004 року** в Римі. До цього 18 червня 2004 року Конституційний договір був ухвалений главами держав та урядів 25 країн ЄС. Він мав набути чинності після ратифікації в усіх країнах Європейського Союзу.

ПРОЦЕС РАТИФІКАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ для Європи в державах-членах виявився досить складним та непередбачуваним. Першою державою-членом, яка ратифікувала Конституцію для Європи, була Іспанія. Станом на кінець 2005 року Конституційний договір ратифікували: Австрія, Греція, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Німеччина, Словаччина, Словенія, Угорщина.

Табл. 3.1 — Процес ратифікації Конституції ЄС

Дата референдуму	Країна	Результат
20 лютого 2005	 Испанія	проект прийнято
29 травня 2005	 Франція	проект відхилено
1 червня 2005	 Нідерланди	проект відхилено
10 червня 2005	 Люксембург	проект прийнято
27 вересня 2005	 Данія	референдум скасовано

²⁴ Детальніше : Жадько О. С. Конституція для об'єднаної Європи [Електронний ресурс] / О.С. Жадько. — Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/6587>. — Назва з екрана.

грудень 2005	 Португалія	референдум скасовано
початок 2006	 Великобританія	референдум скасовано
референдум скасовано	 Чехія	
не визначена	 Ірландія	
не визначена	 Польща	

Однак під час референдуму у Франції 29 травня 54,87% виборців проголосували «проти» Конституції для Європи, і 45,13% — «так» (за участю на виборах 69,74% громадян). На референдумі з ратифікації Конституції в Нідерландах 1 червня під час референдуму 61,6% виборців висловилися «проти» Конституції для Європи і лише 38,4% — «за».

АНАЛІЗ ГОЛОСУВАННЯ у Франції та Нідерландах стосовно Конституції для Європи показав, що питання розширення ЄС не було серед головних причин відхилення документу. Лише 6% респондентів, що проголосували негативно в Нідерландах, пов'язали свій вибір з майбутнім розширенням, і 3% — зі вступом Туреччини в ЄС. У Франції, навпаки, 6% опонентів Конституції для Європи пов'язали свій вибір зі вступом Туреччини, а 3% — із загальним процесом розширення. Головною ж причиною відхилення Конституції для Європи в Нідерландах став брак інформації (32%), загроза втрати національного суверенітету (19%) та опозиційне ставлення до національного уряду (14%).

У Франції головними причинами стали загроза, що Конституція для Європи матиме негативний вплив на рівень зайнятості (31%) та на економічну ситуацію у Франції (26%) через занадто ліберальний Договір. При цьому 62% респондентів висловилися за перегляд Конституції для Європи на більш соціально орієнтовану.

Отже, внаслідок того, що референдуми про ратифікацію у Франції (травень 2005) і Нідерландах (червень 2005 року) дали негативний результат, *доля Конституційного договору лишилася невизначеною*²⁵.

АЛЬТЕРНАТИВОЮ ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КОНСТИТУЦІЇ — стала **ЛІСАБОНСЬКА УГОДА**²⁶ (підписання відбулося **13 грудня 2007 року**). Станом на 13 листопада 2009 року Угоду затвердили всі 27 країн ЄС. Угода набрала чинності 1 грудня 2009 року. Європейська Конституція мала замінити усі попередні угоди, тоді як Лісабонський договір лише доповнює, уточнює та змінює установчі договори – Римський (1958 р.), Маастрихтський (1993 р.), Амстердамський (1997 р.) та Ніщський (2003 р.).

²⁵ Більше читайте тут: Посельський В. Конституція для об'єднаної Європи мусить зачекати [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. — 2003. — 19 грудня. — Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/POLITICS/konstitutsiya_dlya_obednanoyi_evropi_musit_zachekati.html. — Назва з екрана.

²⁶ Лісабонський договір [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/Лиссабонский_договор. — Названіє с екрана.

3.2 ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (EU law; European Union law) — специфічний правопорядок, правова система, яка склалася на межі міжнародного права і внутрідержавного права держав-членів Європейського Союзу, володіє самостійними джерелами і принципами²⁷.

Рисунок 3.2 Основні принципи права ЄС²⁸

²⁷ Конкретніше тут : Поняття права Європейського Союзу та його правова природа // Право Європейського Союзу [Електронний ресурс] : підручник / В. І. Муравйов. – К. : Юрінком Інтер, 2011. — 704 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072048487/pravo/pravo_yevropeyskogo_soyuzu . — Назва з екрана.

СТРУКТУРА ПРАВА — право Євросоюзу поділяється на первинне та вторинне.

- ➔ **ДО ПЕРВИННОГО ПРАВА ЄС** належать норми міжнародних договорів, які становлять правову основу для функціонування всіх складових елементів, що формують Євросоюз. Первинне право ЄС створює правові засади для ухвалення законодавчих та інших правових актів Союзу.
- ➔ **ВТОРИННЕ ПРАВО ЄС** являє собою більш складну підсистему норм. До нього відносять норми, які закріплені в актах органів Союзу, а також у міжнародних угодах, що уклали між собою європейські співтовариства та інші суб'єкти міжнародного права. Вторинне право не повинно суперечити первинному, яке є основою правопорядку ЄС.

МЕТОДИ ПРАВА ЄС — ті ж, які регулюють суспільні відносини, характерні для сучасних держав: **ПОЗИТИВНОГО ЗОБОВ'ЯЗУВАННЯ І ЗАБОРОНИ; ІМПЕРАТИВНИЙ І ДИСПОЗИТИВНИЙ, КОЛІЗІЙНИЙ**. У праві ЄС спочатку досягається координація, узгодженість позицій, а потім здійснюється підпорядкування та реалізація узгоджених раніше домовленостей. Тому головним слід вважати метод **«СКООРДИНОВАНОЇ СУБОРДИНАЦІЇ»**, сутність якого полягає в правовій інтеграції, що здійснюється між державами-членами за допомогою застосування гармонізації (зближення) та уніфікації (приведення до однаковості) національних правових норм.

РИСИ ПРАВА ЄС — до найважливіших належать **КУЛЬТУРАЛІЗМ, ПЛЮРАЛІЗМ, РАЦІОНАЛІЗМ, ДИНАМІЗМ, ІНТЕГРАЛІЗМ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМ, ІНСТРУМЕНТАЛІЗМ, ЛЕГАЛІЗМ, ЄВРОПЕЇЗМ**. Європейський Союз поєднує риси як типової міжнародної організації, так і федерації. Право ЄС також є поєднанням рис національних правових систем держав-учасниць з рисами міжнародного права. Найбільший вплив на формування права ЄС, з-поміж національних систем, мають риси *французького права* (насамперед адміністративного, значною мірою також судового права) і *німецького права* (цивільного, господарського та торгового).

СУБ'ЄКТИ ПРАВА ЄС — **УЧАСНИКИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН, ЯКІ Є НОСІЯМИ ПРАВ І ОBOB'ЯЗКІВ**. Їх діяльність підпорядковується правопорядку Євросоюзу. В інтеграційних відносинах, які регулюються правом Євросоюзу, суб'єкти цього права беруть участь або безпосередньо (фізичні та юридичні особи), або через уповноважені ними органи (держави-члени та ЄС).

²⁸ Більш детально: Система принципів права ЄС та їх класифікація [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lektsii.org/1-17544.html> . — Назва з екрана.

ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄВРОСОЮЗУ — форми фіксації норм, що регулюють відносини інтеграції в межах ЄС:

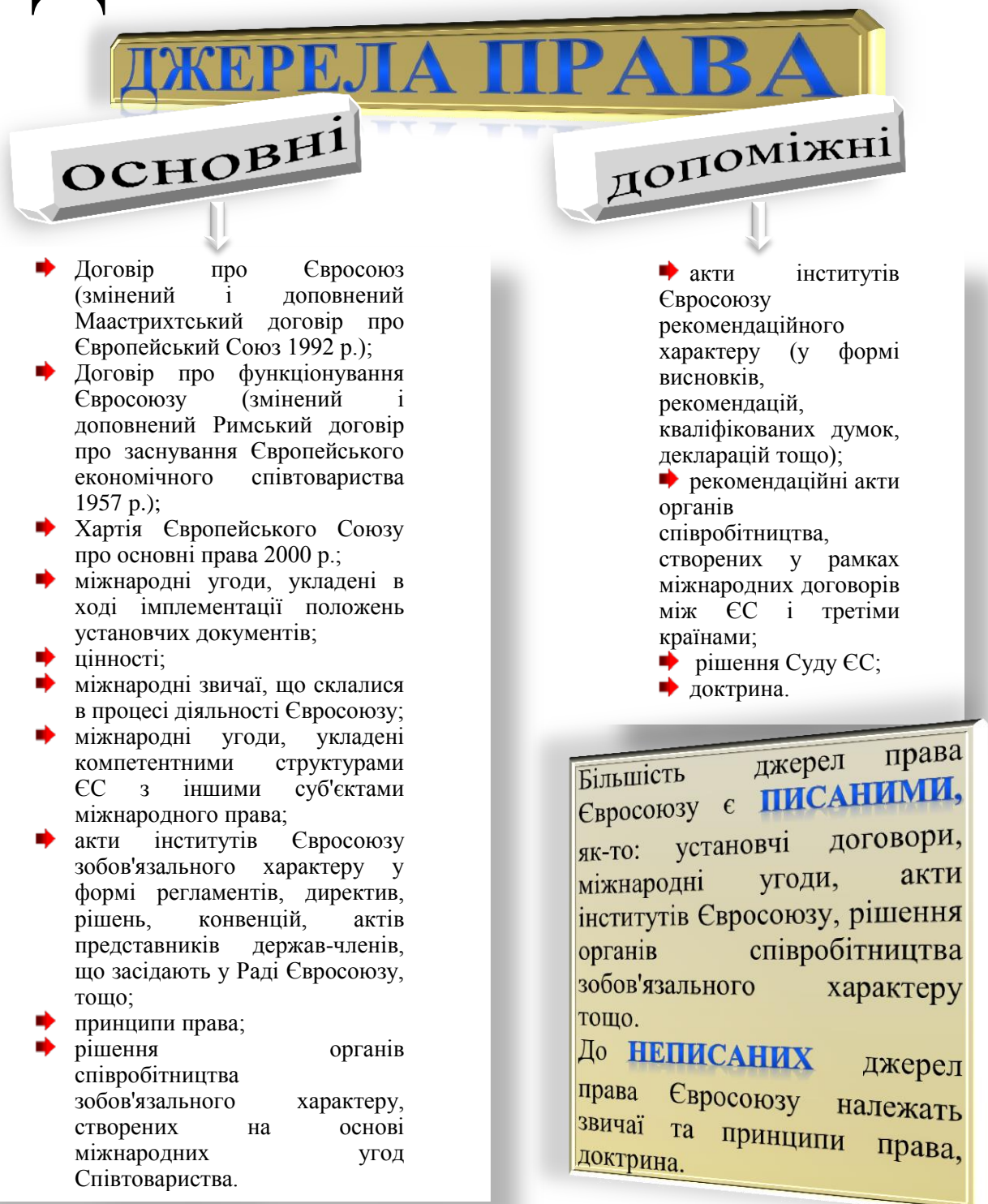

Рисунок 3.3 Джерела права Європейського Союзу²⁹

²⁹ «Офіційний вісник ЄС» публікує всі писані джерела права Євросоюзу, Угоди з третіми країнами і міжнар. орг. публікуються як додаток до актів, за допомогою яких вони ухвалюються Радою.

3.3 ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВНИХ СВОБОД — які визнаються Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод 1950 р.³⁰, відбувається в рамках Ради Європи. До Конвенції (яка набула чинності в листопаді 1998 р.) система контрольних органів з прав людини включала в себе також і Європейську комісію з прав людини. До неї із заявою могла звернутися будь-яка держава — учасник Конвенції 1950 р. (Україна зі вступом до Ради Європи 9 листопада 1995 року також підписала Конвенцію). Згодом ця Комісія була скасована і на її основі був створений єдиний Європейський суд з прав людини³¹, що здійснює захист прав і свобод людини в рамках Ради Європи.

[Захист прав людини в ЄС](#)
відео, 12:59

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД ІЗ ПРАВ ЛЮДИНИ³² — є міжнародним органом, який може розглядати заяви, подані особами, які скаржаться на порушення своїх прав. Слід зазначити, що спочатку ЄС

утворювався як суто економічна організація, тому положення про права людини в договорі, що створюють Європейські співтовариства, не були включені. Принцип поваги прав і свобод людини поступово починає забезпечуватися саме практикою Суду ЄС, яка відіграла важливу роль у формуванні і розвитку механізмів захисту прав людини в ЄС.

Ці права гарантуються як самою Конвенцією, так і протоколами до неї (Протоколи № 1, 4, 6, 7, 12 і 13).

³⁰ КОНВЕНЦІЯ про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 . — Назва з екрану.

³¹ Європейський суд з прав людини [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейський_суд_з_прав_людини. — Назва з екрану.

³² Місцезнаходженням Європейського суду є м. Страсбург (Франція). Засідання Європейського суду проводяться в Палаці Прав Людини.

СУБ'ЄКТИ ПОДАВАННЯ СКАРГИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ —

По-перше, це може бути будь-яка **ДЕРЖАВА-УЧАСНИЦЯ КОНВЕНЦІЇ**,

яка може передати на розгляд Суду питання про будь-яке порушення Конвенції чи протоколів до неї іншою державою-учасницею. Якщо заяву визнано прийнятною, Суд може у випадку необхідності провести розслідування, в тому числі з виїздом до держави, проти якої подано скаргу. Суд має право сприяти дружньому врегулюванню спору, яке є конфіденційним. Якщо воно досягнуто, то Суд складає доповідь з коротким викладенням фактів і досягнутого рішення, яке підлягає опублікуванню. Рішення Європейського суду є обов'язковими для держав - учасниць Конвенції. Контроль за їх виконанням паралельно із Європейським судом здійснює Комітет Міністрів Ради Європи.

Крім того, на запит Комітету Міністрів Європейський суд надає консультативні висновки з питань права щодо тлумачення і застосування норм Конвенції.

По-друге, Суд може приймати заяви від будь-якої **ОСОБИ, НЕУРЯДОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЧИ ГРУПИ ОСІБ**, які вважають себе постраждалими від порушення однією з держав-членів Конвенції тих прав, які викладено в Конвенції чи в протоколах до неї. Заявником може бути не лише громадянин тієї держави, в якій сталося порушення, але і будь-який іноземець або особа без громадянства, що опинилася під юрисдикцією держави-учасниці Конвенції, незалежно від того, проживає ця особа в державі постійно чи знаходиться тимчасово.

Це може бути будь-яка особа, що незаконно опинилася на території держави, в тому числі затримана при незаконному перетині кордону. Конвенція не містить обмежень відносно дієздатності особи, яка звертається до Суду. Тому звертатися можуть неповнолітні, а також обмежено дієздатні і недієздатні особи.³³

Наприклад, Австрія у 1960 році подала заяву проти Італії з приводу порушення принципу справедливості судового процесу на захист прав активістів в Південному Тиролі. В 1972 році Ірландія розпочала справу проти Великобританії за звинуваченням у застосуванні катувань і насилля поліцією і армією в Ольстері. В 1982 році відразу декілька скандинавських держав, а також Франція і Нідерланди звернулися з позовом проти Туреччини в зв'язку з порушенням прав людини війською хунтою.

³³ Буроменський М. Звернення до Європейського суду з прав людини: практика Суду і особливості українського законодавства [Електронний режим] / М. Буроменський . — Режим доступу : <http://www.khpg.org/index.php?id=1080677442> . — Назва з екрана.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ СКАРГИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ

— право подання індивідуальних заяв є одним із найбільш ефективних засобів захисту прав людини, який був встановлений Європейською конвенцією. Але коли і як можна звернутися до Європейського суду з прав людини, – відомо далеко не всім. Недостатність інформації часто призводить до того, що громадяни переоцінюють компетенції цього суду, й помилково вважають, що подати скаргу до нього можна у будь-якому

[Подання скарги до Європейського суду](#)
відео, 3:38
[Оформлення скарги](#)
відео, 4:10

Зверніть увагу: Європейський суд з прав людини розглядає заяви щодо порушень *лише тих прав та свобод, що гарантовані Європейською конвенцією про захист прав людини.*

Слід мати на увазі, що розгляд скарг на дії приватних осіб або держав, які не є учасниками Європейської конвенції про захист прав людини, не належить до компетенції Суду. Наприклад, якщо Маша вдарила Дашу пательнею в процесі сварки на кухні у студентському гуртожитку, чи із приводу грошей, які заборгував Вам сусід, — до Європейського суду з прав людини звертатися немає сенсу. Лише, якщо при розгляді цих чи інших питань національні (тобто українські) органи зокрема суди, порушили Ваше право на справедливий судовий розгляд або інше право, що гарантоване Європейською конвенцією про захист прав людини, тоді Ви маєте можливість звернутися до Суду.

випадку, коли хтось вважає, що його права порушено.

Отже, звернутися до Європейського суду з прав людини можна лише за таких умов:³⁴

➡ Ви маєте намір оскаржити поведінку держави, яка сама порушила Ваше право чи свободу або не забезпечила їх захисту;

➡ йдеться про порушення права чи свободи, що гарантується Європейською конвенцією з прав людини;

➡ Ви вичерпали усі доступні Вам ефективні національні засоби юридичного захисту;

➡ Ви не пропустили строку звернення до Суду;

➡ Ваша справа ще не розглядалася Судом з тих самих підстав і Ви не використовуєте інший міжнародний механізм захисту своїх прав.

[Що отримує заявник після подання скарги до Європейського Суду?](#)
відео, 2:50

³⁴ Найдетальніша інформація знаходиться тут: Як і коли можна звернутися до європейського суду з прав людини? [Електронний режим] /автори-упорядн. Р. О. Куйбіда, Т. В. Руда. — Київ, 2011. — 56 с.—
Режим доступу : http://pravo.org.ua/images/documents/pt_ec.pdf. — Назва з екрана.

3.4 БЮДЖЕТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

БЮДЖЕТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ — є централізованим фондом грошових коштів країн-членів та водночас фінансовим планом. Він є відображенням як завдань ЄС, так і можливостей щодо формування доходів й покликаний сприяти реалізації політики й стратегії розвитку ЄС у таких найважливіших напрямках:

- ➔ забезпечення високих темпів економічного зростання;
- ➔ вирівнювання рівнів соціально-культурного розвитку регіонів;
- ➔ підтримка валютної стабільності;
- ➔ стимулювання розробки та впровадження нових технологій.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

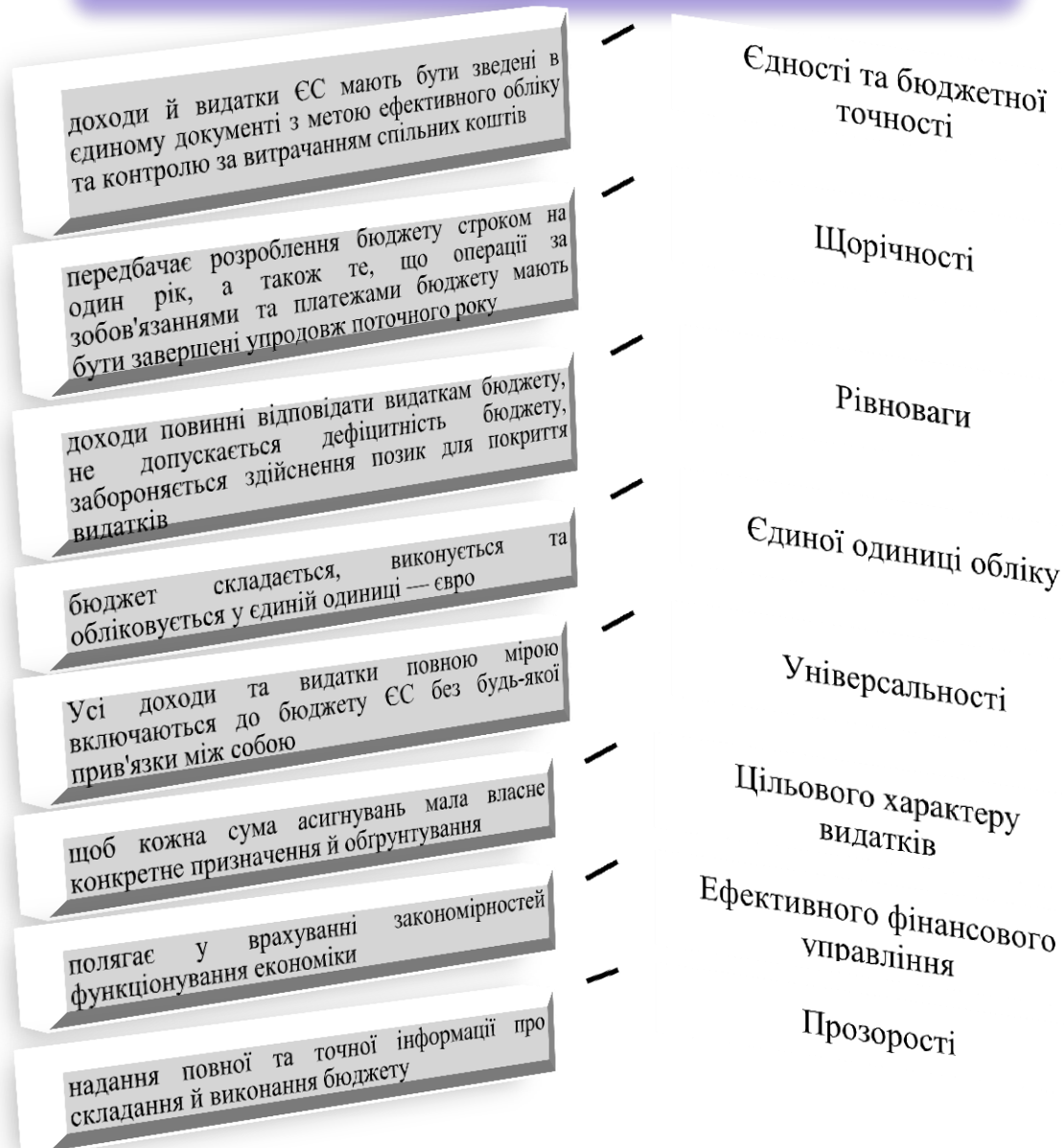

Рисунок 3.4 Принципи бюджетної політики ЄС

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ ЄС — на початку 1970-х років була створена система власних доходів бюджету ЄС, яка базується на спільній фінансовій відповідальності і солідарності: всі держави-члени ЄС зобов'язані брати участь у формуванні доходів бюджету, а внески держав-членів ЄС приводяться у відповідність до їх фінансових можливостей.

ВЛАСНІ РЕСУРСИ БЮДЖЕТУ ЄС

1. мито (на товари, імпортовані у ЄС з держав, які не є членами Союзу); сільськогосподарські збори; податки на виробництво і зберігання цукру та глюкозо місткої продукції, що справляються з метою регулювання ринку цукру в ЄС. Ця група доходів забезпечує у бюджеті близько 15 % надходжень;

2. країни-члени відраховують до бюджету ЄС певний відсоток від бази оподаткування податком на додану вартість. У бюджеті ця стаття доходів становить приблизно 15 %. Розмір платежів розраховується згідно єдиної методики

3. відрахування певної частки валового національного доходу. За основу розрахунку береться єдиний для усіх країн коефіцієнт, визначений відповідно до потреб поточного року. За рахунок вказаного джерела формується приблизно 69 % дохідної частини бюджету ЄС.

4. до бюджету зараховують й інші доходи, роль яких є незначною (приблизно 1 % від загальних обсягів бюджету): відсотки за наданими кредитами; внески країн, які не є членами ЄС, до певних програм Союзу (наприклад, науково-дослідних); невикористані суми за результатами виконання бюджету в минулому році тощо.

Рисунок 3.5 Власні джерела надходжень ЄС³⁵

³⁵ Більш детальна інформація про бюджет ЄС: Фінанси: Курс для фінансистів [Електронний ресурс]: навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. В.І. Оспішева. — К., 2008. — 567 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072014533/finansy/finansy_kurs_dlya_finansistiv . — Назва з екрана.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Чим викликана необхідність прийняття Конституції ЄС?
2. Із чого складаються структурні компоненти Конституції Євросоюзу?
3. Які найголовніші здобутки Конституції?
4. Я відбувався процес ратифікації Конституційного договору?
5. У чому полягає специфіка правової системи ЄС?
6. Які принципи права ЄС Ви знаєте? Яка структура, методи та риси права Співтовариства?
7. Що відноситься до основних та допоміжних джерел права ЄС?
8. Що таке писані та неписані джерела права ЄС?
9. Які базові умови захисту прав людини і основних свобод в ЄС?
10. Хто може подавати скаргу до Європейського суду?
11. Який порядок подання скарги до Європейського суду?
12. Які Ви знаєте основні джерела бюджету Європейського Союзу?

ТЕМА 4 УКРАЇНА І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: ОСНОВИ СПІВРОБІТНИЦТВА

- 4.1 Формування договірно-правових і політичних засад співробітництва України і ЄС
- 4.2 Критерії розширення і поглиблення європейської інтеграції
- 4.3 Політика ЄС щодо України

4.1 ФОРМУВАННЯ ДОГОВІРНО-ПРАВОВИХ І ПОЛІТИЧНИХ ЗАСАД СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ І ЄС

ІСТОРІЯ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ІЗ ЄС — фактично розпочалися в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуєчої в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України. Правовою основою відносин між Україною та ЄС стала «Угода про партнерство та співробітництво» (УПС) від 16 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань.

Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС
відео, 4:20

Табл. 4.1 — Хронологія договірно-правового співробітництва України і ЄС³⁶

Дата	Подія
1993, 2 липня	вперше був проголошено намір України розбудовувати відносини з ЄС на принципах інтеграції у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України».
1994, 14 червня	Угода про партнерство та співробітництво (УПС), стала першою правовою основою відносин між Україною та ЄС, яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань
1998, 11 червня	розроблено Стратегію інтеграції України до ЄС
2005, 21 лютого	під час засідання Ради з питань співробітництва схвалено План дій Україна-ЄС – двосторонній політичний документ, який дав змогу суттєво розширити двостороннє співробітництво України до ЄС без внесення змін до чинної договірно-правової бази. План дій містив перелік конкретизованих зобов'язань України у сфері зміцнення демократичних інституцій, боротьби з корупцією, структурних економічних реформ та заходів по розвитку співпраці з ЄС
2007, 5 березня	з огляду на завершення у березні 2008 року 10-річного терміну дії УПС, Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди між Україною та ЄС. На період до укладення нової угоди чинність УПС щороку автоматично продовжується за взаємною згодою сторін.
2008, 18 лютого	після завершення вступу України до Світової організації торгівлі були започатковані переговори щодо створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриває шлях до лібералізації руху товарів, капіталів та послуг
2009	відповідно до домовленостей, досягнутих в ході Паризького саміту Україна-ЄС, сторонами був розроблений та схвалений Порядок денний асоціації (ПДА), який замінив План дій Україна – ЄС та поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні
2010, 1 липня	Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (в редакції від 1 січня 2015 року). Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС»
2012, 30 березня	текст майбутньої Угоди було парафровано главами переговорних команд України та ЄС
2014, 21 березня	підписано політичну частину Угоди про асоціацію
2014, 27 червня	підписано економічну частину Угоди про асоціацію
2014, 16 вересня	Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС

³⁶ Найповнішу хронологію відносин Україна – ЄС дивись : Хронологія двосторонніх відносин [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/chronology/index_uk.htm. — Назва з екрана.

4.2 КРИТЕРІЇ РОЗШИРЕННЯ І ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

ВИМОГИ ДО ДЕРЖАВ-КАНДИДАТІВ НА ВСТУП ДО ЄС— **КОПЕНГАГЕНСЬКІ КРИТЕРІЇ**,³⁷ — схвалені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені у червні 1993 р. Двері загальноєвропейського дому відкриті для кожної європейської держави, яка відповідає копенгагенським критеріям. Майбутні члени повинні не лише забезпечити імплементацію до національного законодавства комплексу європейських правових нормі стандартів, а й застосовувати їх на практиці. Вони включають в цілому чотири групи вимог:

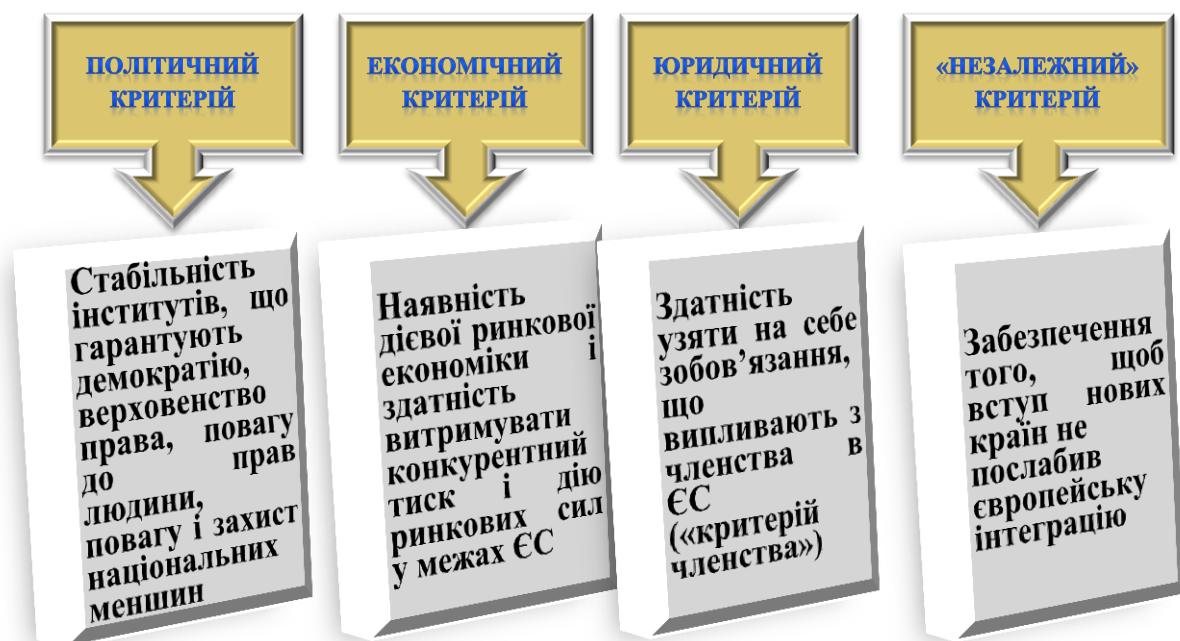

Рисунок 4.1 Критерії вступу держав-кандидатів до ЄС

Кожен із цих чотирьох критеріїв містить низку субкритеріїв^{38,39}, існують також і так звані **КРИТЕРІЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ** (зближення), виконання яких

³⁷ Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-relations>. — Назва з екрана.

³⁸ Детельніше про це, й наскільки Україна відповідає цим критеріям, див. : Міхель Д. О. Копенгагенські критерії як чинники розбудови демократичних процесів та наближеності до європейського рівня життя в Україні [Електронний ресурс] / Д. О. Міхель. — Режим доступу : file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/Npchdupol_2010_149_137_32.pdf. — Назва з екрана.;

³⁹ Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: Інтеграційні перспективи України [Електронний ресурс] / за ред. І. І. Жовква. — К., 2007. — Режим доступу : http://www.kas.de/wf/doc/kas_10203-1522-1-30.pdf?070504093003. — Назва з екрана.

дає державам ЄС право приєднатися до третього етапу Економічного й монетарного союзу (ЕМС).⁴⁰

Політичний критерій містить наступні складові:

- забезпечення свободи парламентських та президентських виборів і виборів до місцевих органів влади;
- створення та розширення діяльності демократичних інституцій, неурядових організацій, незалежних засобів масової інформації;
- прийняття законодавства, що надійно захищає права меншин, створення відповідних установ;
- посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією;
- вирішення питань правового забезпечення та посилення спроможності боротьби з відмиванням коштів;
- створення надійно діючих інститутів у сфері юстиції та внутрішніх прав, гарантії незалежності судової влади, покращення функціонування судів;
- захист особистих прав і свобод людини.

Економічний критерій також мають низку підкритеріїв:

- рівновага між попитом та пропозицією зумовлена вільною грою ринкових сил;
- лібералізація цін і торгівлі;
- відсутність значних перешкод для виходу на ринок (створення нових підприємств) та виходу з ринку (банкрутство);
- наявність правової бази, включаючи регулювання права власності;
- виконання законів і контрактів;
- досягнення макроекономічної стабільності, включаючи стабілізацію рівня цін та стабільність державних фінансів і зовнішнього сальдо;
- наявність широкого консенсусу щодо основ економічної політики;
- достатня розвиненість фінансового сектора для спрямування накопичених коштів на інвестування виробництва;
- наявність діючої ринкової економіки з рівнем макроекономічної стабільності, достатнім для того, щоб економічні суб'єкти приймали рішення в умовах стабільного і передбачуваного клімату;
- достатня кількість і за належну ціну людських й матеріальних ресурсів, включаючи інфраструктуру (енергопостачання, телекомунікації, транспорт та ін.), освіту і дослідження та перспективу діяльності в цій сфері;
- ступінь впливу політики Уряду і законодавства на конкурентоспроможність через торговельну політику, політику

⁴⁰ Критерії конвергенції [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Критерії_конвергенції. — Назва з екрана;

Чугаєв О. А. Критерії конвергенції та валютна стабільність [Електронний ресурс] / О. А. Чугаєв. — Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/14911/26-Chugaev.pdf?sequence=1>. — Назва з екрана.

конкуренції, державну допомогу, підтримку малих та середніх підприємств тощо;

- рівень і темпи торговельної інтеграції країни з Європейським Союзом перед розширенням (мається на увазі як обсяг, так і структура торгівлі з країнами-членами);
- достатня частка малих фірм у структурі економіки, оскільки малі фірми, як правило, отримують більшу вигоду від спрощеного доступу на ринок, а домінування великих фірм може означати більшу інертність у пристосуванні до умов ринку.

«**КРИТЕРІЙ ЧЛЕНСТВА**» — є найважчим для виконання. Конкретизовано 31 критерій членства, кожен із яких відповідає одному з 31 розділів *acquis communautaire* («спільного доробку ЄС»):

- Вільне переміщення товарів
- Вільне переміщення робочої сили
- Свобода у наданні послуг
- Вільне переміщення капіталів
- Законодавство про підприємства
- Конкурентна політика
- Сільське господарство
- Рибне господарство
- Транспортна політика
- Податкова політика
- Економічний та Монетарний Союз
- Статистика
- Соціальна політика та зайнятість
- Енергетика
- Промислова політика
- Малі та середні підприємства
- Наука та дослідницька діяльність
- Освіта та навчання
- Телекомунікації
- Політика у галузі культури та аудіовізуальному секторі
- Регіональна політика
- Екологія
- Захист прав споживачів та охорони здоров'я
- Юстиція та внутрішні справи
- Митний союз
- Зовнішні зносини
- Спільна зовнішня політика та політика безпеки
- Зовнішня торгівля
- Бюджет та фінансовий контроль
- Охорона прав інтелектуальної власності
- Відповідність стандартів промислової продукції

ПОДАЛЬША ПРОЦЕДУРА ВСТУПУ ДО ЄС — пов'язана із послідовним подоланням **п'яти** основних етапів за умов того, що країна реалізує «копенгагенські критерії»:

Перший етап — від подання країною-претендентом заяви про вступ до ЄС — і завершується її поданням. Досвід історії свідчить, що на цьому етапі країни-претенденти укладали такі типи асоціативних угод⁴¹:

➔ **Європейську угоду** (*European Agreement*): Польща (1991), Угорщина (1991), Румунія (1993), Болгарія (1993), Чехія (1993), Словаччина (1993), Естонія (1995), Литва (1995), Латвія (1995), Словенія (1996).

➔ **Угоду про асоціацію** (*Association Agreement*): Туреччина (1963), Мальта (1970), Кіпр (1972), Україна (2014).

➔ **Угоду про стабілізацію і асоціацію** (*Stabilization and Association Agreement*). Такі угоди були підписані з балканськими країнами (крім Словенії, з якою підписано Європейську Угоду).

Другий етап — між поданням країною заяви про вступ та початком переговорів про вступ. На цьому етапі країни намагаються виконати критерії членства в ЄС. Лише тоді країна офіційно стає кандидатом на вступ до ЄС.

Третій етап — від початку і до завершення переговорів про вступ. Визначаються умови приєднатися до ЄС країни-претендента, терміни прийняття. Переговори відбуваються у формі двосторонніх конференцій між країнами-членами та кожною з країн-кандидатів за

кожним із 31 розділів т. з. «спільного доробку ЄС» (*acquis communautaire*)⁴²: конкурентна політика, транспортна політика, енергетика, податкова політика, митний союз, сільське господарство, юстиція і

⁴¹ Читай детальніше тут: Угода про асоціацію з Європейським Союзом [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Угода_про_асоціацію_з_Європейським_Союзом. — Назва з екрана.

⁴² Важливою особливістю правопорядку Євросоюзу є те, що його основу становить концепція «спільного доробку» (*acquis communautaire*). Її значення полягає в тому, що вона гарантує гомогенність (тобто, ступінь подібності членів деякої сукупності між собою) правової системи Євросоюзу, базуючись на ідеї неможливості зміни його складових частин й цілісності цієї системи, а також на однаковому застосування права Євросоюзу в усіх державах-членах.

внутрішні справи, фінансова сфера, регіональна політика, бюджетні асигнування тощо. Результати переговорів включаються до проекту угоди про вступ країни-кандидата до Європейського Союзу.

4. Етап ратифікації

Четвертий етап — між підписанням угоди про вступ — до її ратифікації. Перед підписанням угода повинна бути подана до Європейської Ради для схвалення та до Європейського Парламенту для надання згоди. Після

підписання угода про вступ подається до країн-членів ЄС і країн-кандидатів для ратифікації та прийняття країнами-кандидатами рішення про вступ, зазвичай, через процедуру референдуму.

Але навіть позитивні переговори ще не означають гарантії вступу країни до ЄС.

Туреччина веде офіційні перемовини щодо повноправного членства з Євросоюзом більше 50 років. Утім, процес турецької інтеграції до ЄС не закінчується. Експертами 2020 рік розглядається як найбільш реалістичний для вступу. До того часу Анкара повинна схвалити 80 тисяч сторінок європейських норм і законів.

Але чи існують якісь гарантії стосовно того, що Туреччина стане членом ЄС? Жодних. ЄС характеризує переговори з турками так — «необмежений у часі процес, результат якого не може бути гарантований наперед». У Європі є чимало політиків, які вважають турецьке членство в ЄС не найкращим варіантом. Навіть якщо переговори про членство будуть успішно завершені, Франція і Австрія заявили, що проведуть референдуми, на яких буде визначатися доля договору про включення Туреччини до Союзу. Якщо хоча б одна з 28 країн скаже «ні», Туреччина до ЄС не приєднається. Найбільш поширений аргумент стосовно неприйнятності турецького членства — Туреччина не зовсім «європейська» в культурному розумінні, плюс нерозв'язане болюче «курдське питання». Інший — турецькі іммігранти заповняють решту країн ЄС. Третя причина полягає в тому, що Туреччина — надто велика, а тому перебере на себе дуже багато влади у спільних інституціях ЄС. Четверта — ця країна надто бідна, а тому турецький вступ може вдарити по кишені європейського платника податків.

5. Етап імплементації

П'ятий етап — розпочинається після виконання усіх ратифікаційних процедур та набуття угодою чинності. Лише після цього країна стає повноправним членом Європейського Союзу.

4.3 ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО УКРАЇНИ

УКРАЇНА ПОЗИЦІОНУЄТЬСЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ в якості однієї із ключових держав Східної Європи. В якості подальших етапів інтеграції між Євросоюзом та Україною, ЄС запропонував більше десятка важливих ініціатив:

1. Східне партнерство

— зовнішньополітична ініціатива Європейського Союзу, яка поширюється на шість східноєвропейських сусідів Євросоюзу – **Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію, Молдову та Україну.** Ініціативу формально

започатковано на Празькому установчому саміті Східного партнерства 7 травня 2009 р.

Мета: можливість оновлення договірно-правової бази відносин ЄС зі східними сусідами шляхом заміни чинних угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію, створення поглиблених та всеохоплюючих зон вільної торгівлі (ЗВТ), лібералізацію візового режиму між ЄС та державами-партнерами тощо⁴³.

ДОПОМОГА ЄС УКРАЇНІ

Технічна допомога

На сьогодні в Україні реалізуються майже 200 проектів технічної допомоги ЄС на суму близько 262,7 млн. євро через національні та регіональні програми допомоги ЄС, програми прикордонного співробітництва, механізм Twinning, освітню програму Tempus, програму Всеохоплюючої інституційної розбудови та Інструмент співробітництва з ядерної безпеки.

Бюджетна підтримка ЄС

В Україні започатковано п'ять програм секторальної бюджетної підтримки ЄС на загальну суму 244 млн. євро:

- ➔ сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом (45 млн. євро);
- ➔ підтримка впровадження транспортної стратегії України (65 млн. євро);
- ➔ підтримка впровадження Стратегії національної екологічної політики України (35 млн. євро);
- ➔ підтримка політики управління кордоном в Україні (66 млн. євро);
- ➔ продовження підтримки реалізації Енергетичної стратегії України (45 млн. євро).

⁴³ Детальніше: Східне партнерство [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/east-partnership>. — Назва з екрана.

Фінансова допомога

У 2014 р. Європейською Комісією було затверджено Стратегічні пріоритети Інвестиційного інструменту сусідства (Neighborhood Investment Facility) на 2014-2020 рр., згідно яких було виділено три основні сфери фінансування:

- ➔ покращення взаємозв'язку енергетичних та транспортних мереж між ЄС та країнами Сусідства (у т.ч. між самими країнами Сусідства), підвищення енергоефективності або використання відновлювальних джерел енергії;
- ➔ захист навколишнього середовища, у т.ч. у контексті зміни клімату;
- ➔ забезпечення сталого зростання шляхом підтримки малих та середніх підприємств, соціального сектору, а також розвитку муніципальної інфраструктури.

Макрофінансова допомога

На сьогодні Україні було виділено кошти в рамках трьох програм МФД ЄС. Перша програма, загальним обсягом 610 млн. євро (МФД I), була укладена у квітні 2013 р., друга програма (МФД II) на суму 1 млрд. євро – у травні 2014 р., третя програма загальним обсягом 1,8 млрд. євро – у травні 2015 р.

Гуманітарна допомога

Загальний обсяг допомоги ЄС Україні, що надається починаючи з липня 2014 року, наразі складає близько 223 млн. євро. Двічі впродовж 2015 року Україну відвідав Комісар ЄС з питань гуманітарної допомоги та реагування на кризи Христос Стилянідіс: 26-27 січня 2015 р. (міста Київ та Дніпропетровськ) та 1-2 липня 2015 року (Київ, Харків, Краматорськ та Слов'янськ).

Рисунок 4.2 Допомога ЄС Україні⁴⁴

2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС

— дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції⁴⁵, відкриває для українського бізнесу можливість вийти за рамки внутрішнього виробника і стати частиною європейської бізнес-

спільноти.

Підготовлена: 30.03 2012 р.

Підписана: Частина I — **21**

БЕРЕЗНЯ 2014;

Частина II — **27 ЧЕРВНЯ**

2014 (Брюссель, Бельгія).

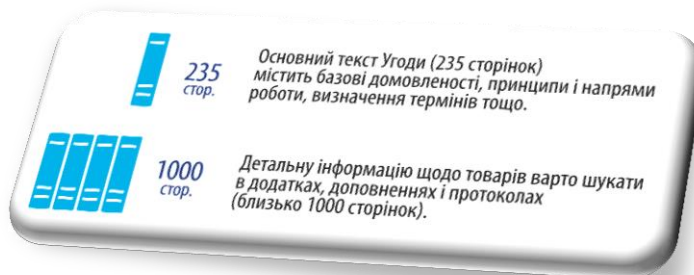

Рисунок 4.3 Загальна структура Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

⁴⁴ Детальніше: Допомога ЄС Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/assistance>. — Назва з екрана.

⁴⁵ Текст Угоди про асоціацію між Україною і ЄС див. : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631.

Преамбула та
РОЗДЛ I «Загальні
цілі та
принципи»,
Ст. 1-3

окреслюється підґрунтя, яке існує сьогодні для укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема визнання з боку ЄС європейського вибору та європейських прагнень України як європейської країни, що поділяє з ЄС спільну історію і спільні цінності, а також визначені цілі Угоди, серед яких — створення асоціації, поступове зближення між Україною та ЄС.

РОЗДЛ II
«Політичний
діалог і реформи,
політична
асоціація,
співробітництво
та конвергенція у
сфері закордонних
справ та політики
безпеки»,
Ст. 4-13

містить положення, реалізація яких має сприяти розвитку і зміцненню політичного діалогу у різних сферах, у тому числі поступовій конвергенції позицій України з ЄС у сфері зовнішньої та безпекової політики. Визначені цілі політичного діалогу, ключовою з яких є запровадження політичної асоціації між Україною та ЄС.

РОЗДЛ III «Юстиція,
свобода
і безпека»,
Ст. 14-24

визначені напрямки взаємодії у відповідних сферах. Підкреслюється верховенство права та зміцнення відповідних інституцій, зокрема у сфері правоохоронної діяльності та встановлення правосуддя, насамперед зміцнення судової системи, покращення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості.

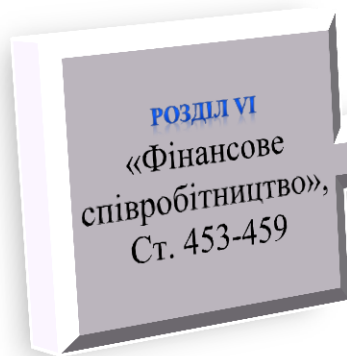
РОЗДЛ IV «Торгівля
і питання пов'язані
з торгівлею»,
Ст. 25-336

визначає **«Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі»** Україна-ЄС (ЗВТ). ЗВТ передбачає лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та до певної міри — руху робочої сили.

РОЗДЛ V
«Економічне та
секторальне
співробітництво»,
Ст. 337-452

містить положення про умови, часові рамки гармонізації законодавства України та законодавства ЄС, зобов'язання України щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, ЄС у низці секторів економіки України та напрямків реалізації державної галузевої політики.

***Хто читав Угоду
про Асоціацію?
(негативи...)
відео, 2:48***

описано механізми отримання Україною фінансової допомоги з боку ЄС, поглиблення співпраці України та ЄС з метою попередження та боротьби з шахрайством, корупцією та незаконною діяльністю, зокрема шляхом поступової гармонізації українського законодавства у цій сфері із законодавством ЄС, обміну відповідною інформацією тощо.

передбачається запровадження нових форматів співробітництва між Україною та ЄС, створення Ради та Комітету з питань асоціації, Парламентського комітету. З метою залучення до реалізації Угоди громадянського суспільства буде створена Платформа громадянського суспільства.

Рисунок 4.4 Короткий зміст Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

3. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС

— це широкомасштабна за змістом торговельна угода, яка спрямована на зменшення та скасування тарифів, які застосовуються сторонами щодо товарів, лібералізацію доступу до ринку послуг, а також на

приведення українських правил та регламентів, що стосуються бізнесу, у відповідність правилам та регламентам ЄС з метою забезпечення вільного руху товарів і послуг між двома сторонами.

УГОДА ПРО ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄС набула чинності з **1 січня 2016 року**.

Положення Угоди вміщені в розділ IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Цей розділ має назву «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею» і складає 2/3 від усього обсягу основної (без додатків і протоколів) частини Угоди (156 із 245 сторінок)⁴⁶. В загальному розумінні зона вільної торгівлі – це тип міжнародної інтеграції, за якої в країнах-

Угода про ЗВТ між Україною і ЄС, відео 11:21

⁴⁶ Більш детальне роз'яснення про Зону вільної торгівлі між Україною та ЄС див. : Брошура про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://readymag.com/kis/eu-ukraine-fta/> . — Назва з екрана.

учасниках скасовуються митні збори і кількісні обмеження у взаємній торгівлі. Тож Угода між Україною та ЄС також передбачає, в першу чергу, скасування (в окремих випадках — суттєве зменшення) експортних та імпорتنих мит.

В чому вигода ЗВТ для України?

Кращий доступ до великого ринку

Європейський Союз – це найбільший єдиний ринок в світі, який складається з 28 країн та охоплює населення, чисельність якого в 11 разів перевищує чисельність населення України. Це понад 500 мільйонів споживачів, середній дохід яких складає 39,000 доларів США. Для того, щоб Україна могла легко та ефективно продавати свої товари на цьому ринку, відповідні регламенти, стандарти вимоги щодо безпечності продукції мають бути гармонізовані відповідно до вимог ЄС. Скасування ввізного мита для більш ніж 97% усіх товарів, що експортуються з України до ЄС, включаючи сільськогосподарські товари.

Нижчі ставки ввізного мита для українських товарів

Тільки для 3% експорту (деякі сільськогосподарські товари) ввізні мита не будуть повністю скасовані. Навіть для цих товарів певна частина експорту в межах тарифних квот буде здійснюватися на безмитній основі. Разом з тим, така частка обмеженого експорту (відома як тарифна квота) є досить суттєвою і за розрахунками після набуття чинності ЗВТ+ відразу більше ніж 99% існуючого українського експорту до ЄС буде ввозитися без сплати імпортного мита.

Доступ до державних закупівель в країнах ЄС

Гармонізація законодавства та процедур в сфері державних закупівель надасть можливість українським підприємствам приймати участь на рівних умовах з європейськими підприємствами у проведенні робіт за державним замовленням, наданні послуг та у проведенні тендерів на рівні ЄС. Обсяг цього ринку складає майже 2,5 трлн. доларів США.

**Нижчі ціни
та вищий
рівень
життя**

Україна також знизить тарифні ставки на імпорт з ЄС. Це призведе до збільшення імпорту з ЄС, що забезпечить більш широкий вибір для споживачів та зниження цін. Виробники в Україні отримають доступ до широкого спектру більш дешевих промислових товарів, комплектуючих та обладнання. Кращі стандарти охорони здоров'я та безпечності продукції також будуть вигідними для українських споживачів, оскільки для них буде гарантована якість товарів, що продаються, а також більша безпечність для всіх.

**Кращий
доступ до
ринків третіх
країн**

Кращий доступ до ринків третіх країн буде забезпечений завдяки гармонізації технічних регламентів та стандартів згідно з вимогами ЄС та перехід на прийнятні в усьому світі стандарти шляхом укладання з ЄС угод про взаємне визнання, що також передбачатиме перспективу визнання відповідних українських товарів на ринках США, Японії, Канаді та Кореї.

Рисунок 4.5 Можливі переваги ЗВТ для України

**4. Міжпарламентський
діалог Україна-ЄС**

— **Парламентський комітет асоціації (ПКА)** створений відповідно до статті 467 Угоди про асоціацію та є форматом двостороннього парламентського діалогу між Україною та ЄС.

Функції та повноваження ПКА:

- форум для взаємодії депутатів Верховної Ради України та Європейського Парламенту;
- звернення із запитом до Ради асоціації щодо відповідної інформації про виконання Угоди про асоціацію;
- надання рекомендацій Раді асоціації;
- створення відповідних підкомітетів;
- поінформованість про рішення та рекомендації Ради асоціації.

Парламентська Асамблея ЄВРОНЕСТ — парламентський орган «Східного партнерства» між ЄС та його Східноєвропейськими партнерами (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова), а також є багатостороннім компонентом парламентських відносин Європейського Парламенту з Україною. Установчий акт Парламентської Асамблеї ЄВРОНЕСТ був підписаний у м. Брюссель 3 травня 2011 року.

3 липня 2015 р. у рамках візиту Президента Європейського Парламенту М. Шульца в Україну було підписано Меморандум про взаєморозуміння між ВРУ та ЄП про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності.

Така діяльність з надання парламентської підтримки буде здійснюватися відповідно до національного порядку денного реформ та програм розвитку України, пріоритетів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, буде послідовною та доповнюватиме зусилля ЄС, спрямовані на зміцнення демократії та верховенства права в Україні.

5. Співробітництво України та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки

— основними документами, що регламентують співробітництво між Україною та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки є **План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки**, затверджений на засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС (18 червня 2007 р., м. Люксембург) та

План-графік його імплементації, затверджений на засіданні Підкомітету № 6 «Юстиція, свобода та безпека» Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС (10 квітня 2008 р., м. Київ).

Ці документи охоплюють співробітництво по 15 ключових напрямках, зокрема: міграція, притулок, управління кордонами, візи, безпека документів, боротьба з організованою злочинністю та тероризмом, боротьба з відмиванням грошей, включаючи протидію фінансуванню тероризму, боротьба з торгівлею людьми, наркотиками, корупцією, правове співробітництво у цивільних та кримінальних справах тощо.

Аналіз виконання спільних заходів, визначених Планом-графіком, проводиться щорічно у рамках засідання Підкомітету № 6, які проводяться по черзі в Україні та Брюсселі.

6. Безвізовий діалог Україна – ЄС

— однією з найбільш важливих сфер взаємодії України з Європейським Союзом є безвізовий діалог щодо перспективи запровадження безвізового режиму для

короткострокових поїздок громадян України до країн Шенгенської зони.

На Паризькому саміті Україна-ЄС у вересні 2008 року було започатковано діалог щодо лібералізації ЄС візового режиму для українських громадян. На саміті Україна-ЄС у листопаді 2010 року нашій державі було представлено План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України. План дій розроблено за логікою та філософією «дорожніх карт», які були надані ЄС балканським країнам і вже привели їх до скасування візового режиму з Євросоюзом. Україна стала першою країною з-поза Балканського регіону, якій Євросоюз надав подібний документ.

Зокрема, План дій містить перелік конкретних критеріїв ЄС за чотирма блоками:

- ➔ безпека документів, включаючи біометрику;
- ➔ протидія нелегальній міграції, включаючи реадмісію;
- ➔ забезпечення громадського порядку та безпеки;
- ➔ забезпечення основоположних прав і свобод людини.

План дій виконується у дві фази: в рамках I-ої (законодавчої) у відповідність до стандартів ЄС приводиться законодавство та нормативні акти у відповідних сферах; під час II-ої (імплементаційної) – організовується практичне виконання оновленого законодавства та забезпечується функціонування, відповідно до стандартів ЄС, національної практики у сферах, охоплених Планом дій.

23 червня 2014 р. Рада ЄС із закордонних справ ухвалила рішення про завершення виконання Україною першої і перехід до другої фази Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України.

На сьогодні Україна завершує виконання Рекомендацій Єврокомісії відповідно до П'ятої доповіді про виконання Україною Плану дій щодо лібералізації візового режиму.

7. Регіональне співробітництво між Україною та ЄС

— визначено положеннями статті 27 Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС «Транскордонне та регіональне співробітництво». Співробітництво між Україною та ЄС у сфері регіонального розвитку зосереджено на наступних напрямках:

- ➔ Імплементація Меморандуму про взаєморозуміння для встановлення діалогу у сфері регіональної політики;

- Налагодження взаємодії між представниками місцевої та регіональної влади України та ЄС в рамках Комітету регіонів ЄС (КР);
- Реалізація Спільної ініціативи ЄС щодо Криму (призупинена на прохання української сторони);
- Реалізація на регіональному рівні проектів за рахунок фінансових інструментів ЄС (Європейський інструмент сусідства і партнерства) та фінансових установ ЄС (Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку);
- Участь в реалізації Пілотної програми регіонального розвитку Східного партнерства (ППРР СхП);
- Участь в реалізації Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону (Дунайська стратегія);
- Залучення регіонів України до діяльності європейських регіональних асоціацій, зокрема Асамблеї європейських регіонів (Assembly of European Regions), Ради європейських муніципалітетів та регіонів (Council of European municipalities and regions), Конференції європейських законодавчих асамблей (Conference of European Regional Legislative Assemblies), Асоціації європейських прикордонних регіонів (Association of European Border Regions), Конференції периферійних морських регіонів (Conference of Peripheral Maritime Regions) тощо.

8. Торговельно-економічне співробітництво

— підсумки першого півріччя 2016 року підтвердили сформовану протягом 2015 р. тенденцію виходу двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС на перше місце в загальному міжнародному товарообігу України.

У січні-червні 2016 року загальний оборот торгівлі товарами між Україною та Європейським Союзом становив 14188404,9 тис. дол. США, що на 4,6% більше за цей показник за період січень-червень 2015 року.

Згідно з актуалізованими даними Держкомстату **обсяг експорту товарів** до країн ЄС у січні-червні 2016 року становив 6516852,4 тис. дол. США, що на 6,7% більше за обсяги експорту за аналогічний період 2015 року.

Імпорт товарів з країн ЄС становив 7671552,5 тис. дол. США, що на 2,8% більше за цей показник за період січень-червень 2015 року.

Таким чином, спостерігається тенденція до поступового збільшення двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС⁴⁷.

⁴⁷ Більш детально показники див.: Торговельно-економічне співробітництво Україна-ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/ukraine-eu-trade>. — Назва з екрана.

9. Співробітництво між Україною та ЄС в енергетичній сфері

— стратегія співпраці між Україною та ЄС у сфері енергетики визначається у Меморандумі про взаєморозуміння між Україною та ЄС щодо співробітництва у сфері енергетики (Меморандум), укладеному 1 грудня 2005 року.

Положеннями Меморандуму передбачена реалізація дорожніх карт за напрямками: ядерна безпека; інтеграція ринків електроенергії та газу; підвищення безпеки енергопостачання і транзиту вуглеводнів; підвищення стандартів техніки безпеки та охорони довкілля у вугільній галузі; енергоефективність.

За роки виконання Меморандуму досягнуто наступних результатів за напрямками, передбаченими в рамках згаданих вище дорожніх карт.

ЯДЕРНА БЕЗПЕКА

У контексті подій на атомній електростанції «Фукусіма-1» в Японії 23 червня 2011р. Україна приєдналася до Спільної декларації Європейської Комісії та країн-сусідів ЄС щодо здійснення цільової оцінки потенціалу безпеки АЕС на своїй території. В Україні розроблено додаткові заходи щодо підвищення безпеки на АЕС, які включені до «Комплексної (зведеної) програми підвищення безпеки енергоблоків атомних електростанцій», реалізація якої розпочата ДП НАЕК «Енергоатом» і триватиме до 2017 року.

► За оцінками НАЕК «Енергоатом» витрати на підвищення безпеки АЕС в Україні складуть приблизно 1,2 млрд. євро.

► 12 березня 2013 р. ЄБРР виділив Україні 300 млн. євро фінансування на реалізацію зазначеної програми. 7 серпня 2013 року підписано кредитну та гарантійну угоди з Євратомом на суму 300 млн. євро.

► Реалізуються проекти, спрямовані на приведення в екологічно безпечний стан майданчика Чорнобильської АЕС, згідно з переглянутим кошторисом та графіком. Внесок ЄС до реалізації проектів, які фінансуються Чорнобильським фондом «Укриття» та Рахунком ядерної безпеки, становить понад 400 млн. євро (близько 20% від загальних витрат, обсяг яких оцінюється на рівні 2 млрд. євро).

► На початку грудня 2014 р. ЄБРР схвалив виділення кредиту в обсязі 350 млн. євро на фінансування будівництва проекту «Укриття» на Чорнобильській АЕС.

ІНТЕГРАЦІЯ РИНКІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ТА ГАЗУ

Протягом 2014 року Україна головувала у Енергетичному Співтоваристві, повноправного членства в якому наша держава набула з 1 лютого 2011 р. Одними з першочергових кроків стали заходи з ухвалення законів України «Про засади функціонування ринку газу» та «Про засади функціонування ринку електричної енергії», а також постанови КМУ «Про невідкладні заходи щодо реформування системи управління Єдиною газотранспортною системою України», яка передбачає поділ НАК «Нафтогаз України» і створення публічних акціонерних товариств «Магістральні газопроводи України» та «Підземні газові сховища України».

У березні 2015 р. КМУ затверджено узгоджений зі Світовим банком та Секретаріатом Енергетичного Співтовариства План реформування газового сектору, яким передбачено проведення реструктуризації НАК «Нафтогаз України».

Продовжується підготовка щодо інтеграції Об'єднаної енергетичної системи України з мережею ENTSO-E (Європейська мережа системних операторів з передачі електроенергії), що дозволить українським компаніям-виробникам електроенергії безперешкодно експортувати електроенергію до країн Центральної та Південно-Східної Європи в режимі реального часу та регуляторному режимі передачі електроенергії на основі стандартів ЄС.

ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ І ТРАНЗИТУ ВУГЛЕВОДНІВ

українською стороною було ініційовано проект «Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» із залученням коштів міжнародних фінансових інституцій, який передбачає повну заміну труб на 120 кілометрах газогону і модернізацію двох компресорних станцій. За результатами виконання українською стороною критеріїв (зокрема, реорганізації НАК «Нафтогаз України» та наближення українського законодавства до вимог Договору про заснування Енергетичного Співтовариства), у грудні 2014 року Європейським інвестиційним банком та Європейським банком реконструкції та розвитку було виділено кредитні кошти на суму 150 млн.євро та 200 млн.дол. відповідно. Крім того, «Deutsche Bank AG» дав принципову згоду на участь у фінансуванні модернізації всієї ГТС України орієнтовною вартістю від 3,5 до 5 млрд. євро.

ПІДВИЩЕННЯ СТАНДАРТІВ ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ У ВУГЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Завершено виконання проекту «Програма підтримки вугільної галузі України», фінансування якого

здійснювалося за кошти ЄС. Заключним етапом реалізації «Програми підтримки вугільного сектору» в Україні стало затвердження Генерального плану розвитку української вугледобувної галузі на 2012-2017 роки.

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Триває впровадження дорожньої карти з питань енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії, підписаної у квітні 2008 року. В енергобалансі України у 2020 р. визначено частку енергії, отриманої з відновлюваних джерел, на рівні 11%.

У жовтні 2014 року КМУ затверджено Національний план дій з відновлювальної енергетики до 2020 року, а також План заходів з його реалізації. Впроваджується програма бюджетної підтримки галузі в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства. Триває реалізація «Ініціативи щодо енергоефективності та захисту навколишнього середовища в Східній Європі/Україні» (E5P, Шведська ініціатива), започаткована 26 листопада 2009 року.

10. Інвестиційне співробітництво між Україною та ЄС

В рамках співробітництва між Україною та Європейським Союзом, Сторонами у 2013 та 2014 роках відповідно було укладено міжнародні договори щодо надання Україні макрофінансової (кредитної) допомоги ЄС:

➡ Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС і Кредитну угоду між Україною як Позичальником, НБУ як Агентом позичальника та ЄС як Кредитором щодо надання Україні макрофінансової допомоги ЄС у розмірі до 610 мільйонів євро (100 + 260 + 250 млн. євро) – МФД I;

➡ Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС і Кредитну угоду між Україною як Позичальником, НБУ як Агентом Позичальника та ЄС як Кредитором щодо отримання Україною макрофінансової допомоги ЄС у розмірі до 1 мільярда євро (500 + 500 млн. євро) (МФД-II).

➡ За результатами проведення відповідного комплексу заходів Україною вже отримано усі заплановані кошти: 1,360 млрд.євро у 2014 р., 250 млн. євро у 2015 р.

➡ В рамках двостороннього співробітництва між Україною та Європейським Союзом, Європейською Стороною було прийнято рішення щодо надання Україні додаткової макрофінансової (кредитної) допомоги у розмірі до 1,8 млрд. євро (далі – МФД III).

➡ Інструментом надання макрофінансової допомоги ЄС є Меморандум про взаєморозуміння та Кредитна Угода між Україною, НБУ та ЄС, які

було підписано 22 травня 2015 р. в рамках Саміту «Східного партнерства» у Ризі та ратифіковано Законом України №538-VIII від 18 червня 2015 р.

➤ У липні 2015 р. Україна отримала перший транш від ЄС в рамках МФД III у розмірі 600 млн. євро.

11. Взаємодія Україна-ЄС по лінії СПБО

З огляду на військову агресію Росії щодо України, яка призвела до незаконної анексії території Автономної Республіки Крим у березні 2014 року Україна внесла на розгляд європейської сторони пропозицію щодо започаткування в Україні моніторингової/спостережної

місії ЄС у рамках Спільної політики безпеки та оборони (СПБО).

➤ 20 березня 2014 року за результатами засідання Ради ЄС було ухвалено Висновки щодо ситуації в Україні, у яких, зокрема, наголошувалося, що: «Європейська Рада просить Високого Представника терміново розробити плани щодо внеску ЄС у сприяння роботі Місії ОБСЄ.

➤ 22 липня 2014 р. Радою ЄС із закордонних справ було прийнято рішення щодо розгортання Консультативної місії Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України (EU Advisory Mission for Civilian Security Sector Reform Ukraine (EUAM Ukraine).

➤ Згідно з рішенням, штаб Місії базується в Києві. Фінансування діяльності Місії передбачено за рахунок бюджету ЄС та добровільних внесків держав-членів і третіх країн. Мандат Місії — 2 роки.

➤ Закон України № 142-VIII «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом щодо статусу Консультативної місії Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України (КМЄС в Україні)» прийнято Верховною Радою України 4 лютого 2015 року та підписано Президентом України 23 лютого 2015 року.

12. Саміти Україна- ЄС

відбувається на підставі статті 5 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, відповідно до якої *«сторони проводять регулярні засідання в рамках політичного діалогу на рівні самітів»*. Саміти відбуваються кожного року по чергово в Україні та Брюсселі⁴⁸.

Беруть участь — Президент України, Президент Європейської Ради,

Президент Європейської Комісії.

Мета самітів:

⁴⁸ Детальніше про це: Саміти Україна – ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/Ukraine-EU-Summits> . — Назва з екрана.

- надати сторонам можливість підбити підсумки співробітництва між Україною та ЄС за рік, що минув;
- визначити пріоритети взаємодії на найближче майбутнє;
- обговорити розвиток ситуації в Україні та Європейському Союзі;
- узгодити позиції щодо актуальних міжнародних питань.

Позиція ЄС — в цілому полягає в тому, щоб Україна самостійно вирішувала свої внутрішні проблеми, особливо в сфері безпеки, а тільки потім можна буде говорити про подальший розвиток відносин.

Українська позиція — щоб Євросоюз посприяв вирішенню внутрішніх проблем і підтримав нашу державу матеріально. Це йде в розріз інтересам Європи, а тому, поки що, ми маємо неоднозначну ситуацію, в якій компроміс відсутній⁴⁹.

ПРИКІНЦЕВИЙ МЕХАНІЗМ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ — пов'язаний із практичною реалізацією таких кроків:

Крок 1.

Україна подає заявку про вступ до Європейського Союзу Європейській раді

Крок 2.

Європейська Рада звертається до Європейської Комісії з проханням підготувати «Думку» («Opinion» / «Avis»)

Крок 3.

Європейська Комісія представляє «Оцінку» Європейській Раді

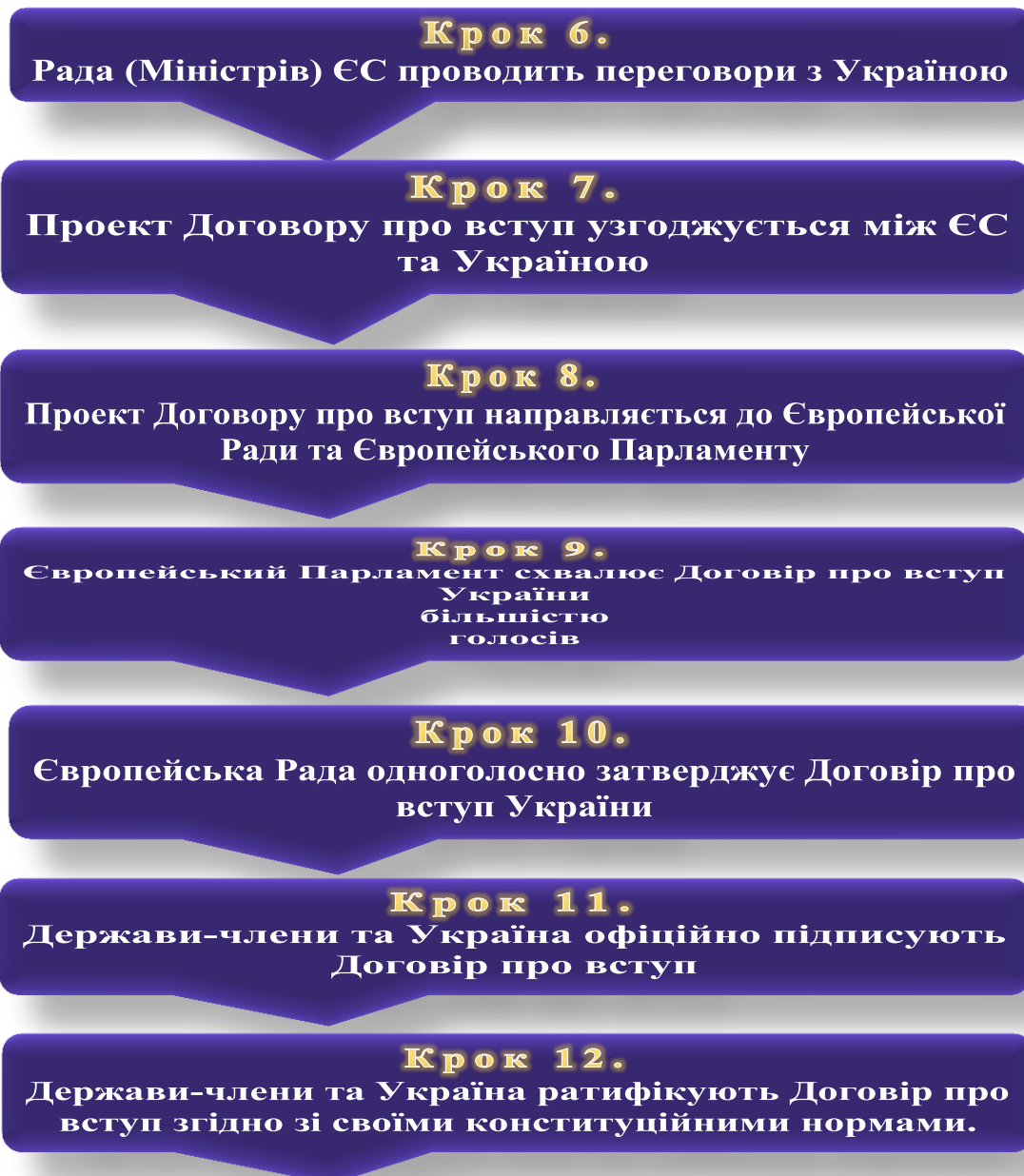
Крок 4.

Європейська Рада одноголосно приймає рішення розпочати переговори з Україною про вступ

Крок 5.

Європейська Комісія пропонує, а Європейська Рада одноголосно затверджує основні складові та принципи позиції ЄС на переговорах з Україною

⁴⁹ Вонсович О. С. Саміт Україна – Європейський Союз: підсумки та перспективи [Текст] / О.С. Вонсович // Гілея: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — К. : ВІРУАН, 2017. — Вип. 116. — С. 308-311.

Україна стає членом ЄС!

Рисунок 4.6 Інституційно-правовий механізм вступу України до ЄС

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Пригадайте основну хронологію договірно-правового співробітництва України та Європейського союзу.

2. В чому сутність Копенгагенських критеріїв? Що таке «критерії конвергенції»?
3. Як Ви розумієте сутність «незалежних» критеріїв вступу до Євросоюзу?
4. Опишіть основні етапи процедури вступу до Євросоюзу.
5. В чому суть концепції «спільного доробку ЄС»?
6. В чому сенс політики Східного партнерства для України?
7. В чому конкретно виражається допомога Україні із боку Європейського Союзу?
8. Яке значення для України становить Угода про Асоціацію із ЄС?
9. Коли і ким була підписана Угода про асоціацію між Україною та ЄС?
10. Опишіть загальну структуру Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
11. Чим вигідна для України Зона вільної торгівлі?
12. Який прикінцевий механізм можливого вступу України до ЄС?

ТЕМА 5. ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПІВНІЧНО-АТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ (НАТО)

- 5.1 Причини утворення Організації Північноатлантичного договору
- 5.2 Сутність Північноатлантичного договору. Принципи політики євроатлантичної безпеки на платформі НАТО
- 5.3 Основні положення Стратегічної концепції НАТО. Відмінності між НАТО та ЄС як міжнародних міжурядових організацій

5.1 ПРИЧИНИ УТВОРЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ (НАТО)

ІСТОРІЯ УТВОРЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ (НАТО) пов'язана з подіями, що відбувались після Другої світової війни. У 1945 р. постало питання вироблення нових засад європейської безпеки, оскільки попередні системи забезпечення миру в Європі, започатковані на Віденському конгресі 1815 р. і після Першої світової війни, не змогли гарантувати європейським державам мирне співіснування. Але безпосередньо виникненню НАТО сприяли такі історичні події:

Коротко про НАТО
відео, 6:54
 +
Причини
утворення НАТО
відео, 10:00

Конфлікт навколо Ірану, 1946

На початку 1946 р. виникла конфліктна ситуація навколо Ірану. В 1941 р. на територію Ірану були введені війська СРСР і Великобританії для запобігання використанню його території гітлерівською Німеччиною. По закінченню війни англійські війська були виведені. Але виведення радянських військ було

«...комуністичні партії, або п'яті колони, є все зростаючий виклик і небезпека для християнської цивілізації... Я не вірю, що Росія прагне війни. Чого вона хоче, так це плодів війни і безмежного розширення своєї могутності і доктрини... росіяни... ніщо не шанують так, як силу, і не до чого не мають меншої поваги, ніж до воєнної слабкості. Тому наша стара доктрина балансу сил є недієздатною. Ми не можемо дозволити собі, наскільки це в наших силах, діяти з позиції малої переваги, яка вводить у спокусу зайнятися пробою сили».
(Із «Фултонської промови» У. Черчилля)

затримано у зв'язку з планом керівництва СРСР розпочати наступ у бік Перської затоки. Ці події викликали занепокоєння на Заході. Великобританія розцінила їх як зазіхання на сферу її впливу і як спробу розчленувати Іран і створити Курдську державу, що призвело б до потрясінь в Туреччині, Ірані, Іраку та Сирії, де живуть курди. Питання навколо Ірану розглядались і в ООН. США вперше загрожували застосувати атомну зброю проти СРСР. В цей же час прозвучала Фултонська промова У. Черчилля (березень 1946 р.), в якій він стверджував, що існуючий в СРСР режим є тоталітарним,

що суперечить всім принципам демократії. В кінці промови він закликав до об'єднання всіх англословянських держав у боротьбі з комунізмом. Сталін оцінив цю промову як заклик до війни, але відступив. «Іранську кризу» було завершено в травні 1946 року.

Фултонська промова
У. Черчилля
відео, див. від 2:27-
21:06

Громадянська війна в Греції, 1946

Сталінське керівництво підтримало комуністів Греції, які розв'язали громадянську війну в країні після того, як більшість громадян проголосувало на референдумі за збереження монархії (вересень 1946 року). Допомогу повстанцям було спрямовано через Югославію й Болгарію.

8 березня 1947 року президент США Г. Трумен звернувся до Конгресу з проханням виділити 400 млн. доларів на допомогу Греції. Так було визнано, що інтереси безпеки США вимагають «стримування» СРСР та його союзників. Такий напрям політики дістав назву «доктрина Трумена». У цьому посланні Трумен охарактеризував зміст суперництва між США та СРСР як конфлікт між демократією та тоталітаризмом.

Відмова
СРСР від
участі в плані
Маршалла,
1948

Після завершення Другої світової війни, Європа особливо сильно страждала від її руйнівних наслідків. Державний секретар США Джордж К. Маршалл став ініціатором програми відновлення Європи, покликаної підняти зруйновану війною економіку Європи. Виступаючи на церемонії вручення дипломів у Гарвардському університеті в червні 1947 року, він виклав програму, пізніше названу «Планом Маршалла»⁵⁰. На конференції міністрів закордонних справ у березні 1947 року Маршалл зустрівся з Й. Сталіним і зрозумів, що Росія не зацікавлена в наданні допомоги Європі. Він вважав, що єдиною надією для Європи залишається допомога Сполучених Штатів. В 1948 р. було розроблено Програму відновлення Європи, було створено Адміністрацію економічного співробітництва, що загалом надала західним країнам-учасникам 13,3 мільярда доларів (125 мільярдів в цінах 2013 року). Однак СРСР відмовився від участі в плані Маршала й змусив прийняти таке ж рішення Албанію, Болгарію, Угорщину, Польщу, Румунію, Фінляндію, Чехословаччину і Югославію.

План Маршалла
відео, 2:11

Прихід
комуністів
до влади в
Чехословач
чині, 1948

Сталін примусив ЧСР відмовитись від участі в «плані Маршалла», одночасно сприявши поразці прозахідних сил, які уособлював у собі президент Бенеш. Цим відразу скористались комуністи, щоб захопити владу. У лютому 1948 р. вони, спираючись на армію, основна частина якої була сформована у СРСР, організували озброєну маніфестацію з гаслами усунути міністрів-капіталістів з уряду. У результаті збройного тиску Бенеш подав у відставку, а президентом ЧСР став К. Готвальд – лідер КПЧ. В цей же час відбулось об'єднання соціал-демократів і КПЧ. Таким чином, до влади у Чехословаччині прийшли комуністи.

У березні 1948 року в Брюсселі почалися переговори п'яти держав (Великобританії, Франції, Бельгії, Нідерландів, Люксембургу) про Західноєвропейський союз, взаємодопомогу й протидію агресії. 17 березня 1948 року було підписано «Договір про економічне, соціальне й культурне співробітництво і колективну самооборону» (**БРЮССЕЛЬСЬКИЙ ДОГОВІР**⁵¹).

⁵⁰ Див. : План Маршалла [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> . — Назва з екрана.

⁵¹ Брюссельський договір [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Брюссельський_договір . — Назва з екрана.

**Блокада
Західного
Берліну
радянськими
військами, 1948**

Останньою краплею в загостренні стосунків СРСР з країнами Заходу стала блокада Західного Берліну радянською стороною (літо 1948 року). Радянські історики стверджували, що сепаратно проведена 20 червня 1948 року в трьох західних секторах Німеччини грошова

реформа змусила радянську адміністрацію до дій у відповідь.

З метою запобігання напливу старих рейхсмарок в радянській зоні окупації Німеччини 23 червня також була проведена грошова реформа. У відповідь на заяву СРСР про розповсюдженні дії своєї грошової реформи на всю територію Берліна західні союзники ввели в обіг в західних секторах Берліна німецьку марку.

Неузгоджені дії колишніх союзників з цього питання стали приводом для серйозніших заходів, котрі призвели до блокади Берліна. Це привело до напруги в Європі й навіть можливості збройного конфлікту. США організували повітряний міст для доставки в Західний Берлін товарів й перекинули в Англію 60 важких бомбардувальників, здатних нести ядерну зброю. Від 26 червня 1948-го до 12 травня 1949-го американці й британці здійснили загалом понад 270 тисяч польотів і переправили до Західного Берліна два мільйони тонн гуманітарного вантажу.

У травні 1949 року блокаду Берліну було знято. Ця криза показала, що обидві сторони прагнули уникнути військового конфлікту. Разом з тим, вона стала важливим етапом на шляху розколу Німеччини.

У травні 1949 року на території радянської окупаційної зони було проголошено створення Німецької Демократичної Республіки, у вересні того ж року — створено Федеративну Республіку Німеччини (три західні окупаційні зони, які перебували під контролем Великобританії, США і Франції).

13 серпня 1961 року в Берліні почалось спорудження загорожі, що відділяла західну і східну частини міста. До 9 листопада 1989 року Берлінська стіна, довжиною 155 кілометрів, слугувала державним кордоном Німецької Демократичної Республіки з Західним Берліном.

За 28 років її існування було скоєно 5075 успішних втеч в Західний Берлін або ФРН, у тому числі 574 випадки дезертирства військових. При цьому від куль прикордонників загинуло 1245 осіб.

[Початок холодної війни.
Блокада Західного Берліну](#)
відео, 00:00 – 06:00

[Берлінський мур](#)
відео, 26:12

5.2 СУТНІСТЬ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ. ПРИНЦИПИ ПОЛІТИКИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПЛАТФОРМІ НАТО

ГОЛОВНОЮ ПРИЧИНОЮ УТВОРЕННЯ НАТО — був початок холодної війни (фактично із «Фултонської промови» У. Черчилля), зростання її масштабів і протистояння між двома світовими політико-економічними системами.

Одразу після підписання Брюссельського договору керівники Великобританії і Франції виступили за створення широкого військово-політичного союзу західних держав, зміцнення співробітництва у військовій сфері між Старим і Новим світом. НАТО народилося як результат нездатності ООН того часу забезпечити мир у світі, тоді, коли СРСР ветоував багато постанов Ради безпеки цієї організації. Для легітимізації нового утворення скористалися 51-м пунктом Статуту ООН⁵², у частині 5 у рамках легітимного колективного захисту.

Перемовини велися з липня 1948 до лютого 1949 року. 18 березня 1949 року текст Північноатлантичного договору було опубліковано.

ПІДПИСАННЯ ДОГОВОРУ відбулося **4 КВІТНЯ 1949 РОКУ** у Вашингтоні. Українського аналогу розшифрування аббревіатури НАТО не існує. Повна назва цієї Організації українською мовою — Організація Північноатлантичного договору (від англійського NATO – North Atlantic Treaty Organization). Після завершення процесу ратифікації Договору всіма учасниками та депонування відповідних документів у США він набув чинності з 24 серпня 1949 року. Перші 12 держав, що підписали його, стали засновниками НАТО:

Північноатлантичний
договір
відео, 1:14

- Бельгія
- Люксембург
- Велика Британія
- Нідерланди
- Данія
- Норвегія
- Канада
- Португалія
- Ісландія
- США
- Італія
- Франція

⁵² Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf. — Назва з екрана.

Пізніше, згідно зі ст.10 Договору, до нього приєдналися ще 16 країн (усього 28):

- Греція (1952)
- Туреччина (1952)
- Німеччина (1955)
- Іспанія (1982)
- Чехія (1999)
- Угорщина (1999)
- Польща (1999)
- Болгарія (2004)
- Естонія (2004)
- Латвія (2004)
- Литва (2004)
- Румунія (2004)
- Словаччина (2004)
- Словенія (2004)
- Албанія (2009)
- Хорватія (2009)

Концепцію новоутвореної міжнародної організації її перший Генеральний секретар лорд Ісмей окреслив так: *«тримати росіян на відстані, американців — всередині (Європи), а німців — під контролем»*.

ПІВНИЧНОАТЛАНТИЧНИЙ ДОГОВІР складається із Преамбули і 14 статей, які встановлюють зобов'язання, що покладаються на країни-члени Альянсу. Текст договору написаний дуже якісно і настільки загально та широко, що він із 1949 р. залишається незмінним.

Для порівняння, поправки до Договору ЄС вносилися після кожної хвили і на кожному етапі подальшої інтеграції держав-членів, а також під час заснування нових інституцій. Преамбула Договору визначає

- ➡ **Першу мету:** його учасники об'єднують свої зусилля для здійснення колективної оборони та підтримання миру і безпеки у відповідності до Статуту ООН.
- ➡ **Другу мету:** захищати свободу, спільну спадщину і цивілізацію своїх народів.
- ➡ **Третю мету:** об'єднати зусилля з метою створення колективної безпеки та збереження миру.

Таблиця 5.1 — Коротке резюме Північноатлантичного договору⁵³

Стаття	Суть
1	вирішувати всі міжнародні спори мирними засобами
2	усувати конфлікти у своїй зовнішній політиці та сприяти економічному співробітництву між учасниками Договору
3	підтримувати і розвивати свою індивідуальну та колективну здатність протистояти збройному нападу
4	консультуватися, коли, на думку якоїсь із сторін, виникне загроза територіальній цілісності, або безпеці
5	збройний напад на одну або кількох із сторін у Європі чи у Північній Америці вважатиметься нападом на усіх
6	визначення територій, які охоплює Стаття 5
7	Договір не зачіпає права і обов'язки сторін
8	не укладати жодних міжнародних угод, що суперечать Договору
9	заснування Ради, в якій кожна із сторін буде представлена для розгляду питань, пов'язаних з виконанням Договору
10	можливість приєднання до Договору будь-якої іншої європейської держави, здатної втілювати у життя його принципи
11	Договір набуває чинності для держав, які його ратифікували
12	за вимогою будь-якою із сторін, Договір може бути переглянутий за певних умов
13	умови припинення участі сторін в Договорі
14	тексти Договору англійською і французькою мовами мають однакову силу

⁵³ Див. повний текст : Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/950_008. — Назва з екрана.

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ НА ПЛАТФОРМІ НАТО заснована на принципах⁵⁴:

Ідеологічно-ціннісні принципи

- ▶ демократії;
- ▶ свободи особистості;
- ▶ верховенства права;
- ▶ свободи торгівлі

Принципи політичної взаємодії

- ▶ суверенна рівність, повага до прав, притаманних суверенітету;
- ▶ незастосування сили або загрози силою;
- ▶ непорушність кордонів;
- ▶ територіальна цілісність держав;
- ▶ мирне врегулювання суперечок;
- ▶ невтручання у внутрішні справи;
- ▶ повага прав людини і основних свобод, включаючи свободу думки, совісті, релігії і переконань;
- ▶ рівноправність і право народів розпоряджатися своєю долею;
- ▶ співпраця між державами;
- ▶ сумлінне виконання зобов'язань за міжнародним правом

Принципи воєнної безпеки

- ▶ визнання Північноатлантичного договору від 1949 року;
- ▶ демократичний і цивільний контроль над збройними силами;
- ▶ оптимізація організаційно-штабної структури, бойового та кількісного складу в умовах ведення війн шостого покоління;
- ▶ упровадження інформаційних технологій і систем ВТЗ (високоточної зброї);
- ▶ стандартизація й оперативна взаємосумісність збройних сил країн-учасниць;
- ▶ прозорість військового бюджету тощо.

Рисунок 5.1 Основні принципи європейської безпеки на платформі НАТО

⁵⁴ Більш детально: Україна—НАТО в запитаннях і відповідях [Електронний ресурс] / Під заг. ред. Пошедіна О. І. — Черкаси : «Відлуння-Плюс», 2006. — 56 с. — Режим доступу : https://ippo.edu.te.ua/files/gromad_osvita/euro_integracia/72_zapyt_i_vidpovidi.pdf. — Назва з екрана; Принципи політичної взаємодії базуються на: Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе (Хельсинки, 1 августа 1975 года) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_055. — Название с экрана.

СИСТЕМУ БЕЗПЕКИ НА ПЛАТФОРМІ НАТО можна представити таким чином:

- захищеність життєво важливих інтересів особистості, людини і громадянина;
- невідчужуваність законних прав і свобод людини;
- чітке розмежування державного й приватного життя громадян;
- державний захист приватних інтересів людини і громадянина.

**Кільце 1.
Індивідуаль
на
безпека**

- відсутність будь-яких територіальних претензій між членами системи безпеки;
- взаємні гарантії зовнішніх умов національної безпеки кожного члена системи безпеки;
- сприяння один одному в розв'язанні внутрішніх проблем національної безпеки.

**Кільце 2.
Колективна
безпека**

- спільний і взаємний захист від зовнішніх загроз і небезпек;
- прийняття та реалізація програм оборони і захисту національного й спільного простору;
- уніфікація систем озброєнь, підготовки й використання військ за призначенням.

**Кільце 3.
Колективна
оборона**

- співробітництво з країнами, що не є членами НАТО;
- реалізація Програми «Партнерство заради миру»;
- розблокування конфліктних ситуацій;
- розширення сфер і зони впливу за межами євроатлантичного простору;
- допомога кандидатам на вступ до Альянсу

**Кільце 4.
Забезпечення
стабільності**

Рисунок 5.2 Система безпеки на платформі НАТО

5.3 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ НАТО. ВІДМІННОСТІ МІЖ НАТО ТА ЄС ЯК МІЖНАРОДНИХ МІЖУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

СТРАТЕГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ – це офіційний документ, в якому визначені довгострокові цілі, характер та основоположні завдання НАТО у галузі безпеки. У ньому також надано характеристику новим умовам безпеки, уточнено основи підходу Альянсу до безпеки та визначено напрямки подальшого реформування збройних сил країн-членів НАТО.

Від 1949 року було прийнято сім Стратегічних концепцій. Перші чотири (1949, 1952, 1957, 1967 роки) були секретними документами до кінця Холодної війни. Після закінчення холодної війни було видано три несекретні стратегічні концепції (1991, 1999, 2010 роки), які доповнювалися секретними військовими документами⁵⁵.

НОВА СТРАТЕГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ НАТО — затверджена на Саміті в Лісабоні в листопаді 2010⁵⁶. Нові загрози безпеці, зокрема після терактів 11 вересня, досвід НАТО у галузі кризового врегулювання на Балканах і в Афганістані, а також цінність й важливість спільної роботи з партнерами в усьому світі – все це підштовхнуло НАТО до переоцінки та аналізу своєї стратегічної побудови. Вона визначає три головних завдання НАТО:

- ➡ колективну оборону;
- ➡ управління кризовими ситуаціями;
- ➡ партнерство у галузі безпеки.

Головне зобов'язання НАТО – **КОЛЕКТИВНА ОБОРОНА** – залишиться незмінним, але вимоги до виконання цього зобов'язання змінять свою форму. Альянс повинен не тільки мати базові військові сили і засоби, а також плани у разі непередбачуваних ситуацій, проводити цільові навчання, забезпечувати готовність збройних сил та ефективно тилове забезпечення. Однак перед НАТО постали нові завдання⁵⁷ – захист від

*Стратегічна
концепція НАТО
відео, 19:33*

⁵⁵ Детальніше: Стратегічна концепція НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Стратегічна_концепція_НАТО. — Назва з екрана.

⁵⁶ Стратегічна Концепція НАТО та нове бачення політики партнерства Альянсу для України та євроатлантичної безпекової солідарності: Аналітично-інформаційне видання [Електронний ресурс] / Упорядн. О. Коломієць. — К., 2012. — Режим доступу : <file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/NATOPartnerships%20Ukraine%20book%20published.pdf>. — Назва з екрана.

⁵⁷ Симанов А. Новая стратегическая концепция НАТО (2011) [Электронный ресурс] / А. Симанов. — Режим доступа : http://factmil.com/publ/strana/nato/novaja_strategicheskaja_koncepcija_nato_2011/61-1-0-248. — Название с экрана.

нетрадиційних викликів і загроз, як то: зброя масового ураження, терористичні й кібератаки, а також «запобігання незаконного припинення функціонування найважливіших шляхів поставок».

Завдання участі НАТО в врегулювання **КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ** передбачає, що Північноатлантичний союз буде активно задіяювати відповідний набір політичних та військових інструментів для врегулювання кризових ситуацій, потенційно здатних вплинути на безпеку Альянсу.

ПАРТНЕРСТВА належать до третьої групи. Наприклад, партнерські країни в Центральній Азії можуть долучатися для забезпечення транзитних шляхів до Афганістану та підтримки операцій Альянсу в цьому регіоні. Декілька партнерів, такі як Швеція, Катар, ОАЕ та Йорданія, приймали участь в операції «Об'єднаний Захисник». По мірі розширення переліку завдань організації, партнери все частіше залучалися Альянсом.

Договір РФ с НАТО.
Закон N 99-ФЗ
відео, 18:48

Отже, текст Концепції містить два основних положення, які формулюють цілі та завдання Політики партнерства НАТО:

Параграф 28 зазначає, що «зміцнення безпеки краще досягти за рахунок партнерських країнами та всьому світу. Це робить важливий основних завдань НАТО»

Параграф 29 вказує, що «діалог та партнерства міжнародної цінностей ґрунтується на операції НАТО зацікавлених членства в НАТО будуть взаємності, спільної взаємної поваги»

1. Нова Стратегічна Концепція стверджує, що НАТО буде пропонувати своїм партнерам більшого політичного залучення та суттєвої ролі у виробленні стратегії й рішень щодо операцій під проводом НАТО, до яких вони роблять внески.

2. Одночасно із збереженням своєї специфіки та майбутнього розвитку існуючих рамок, нова Політика партнерства пропонує всім партнерам більшу співпрацю та більш ширший діалог.

У ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛІТИКА ПАРТНЕРСТВА прямо розглядається як підготовка зацікавлених країн до членства в НАТО, яке запропонувала продовжувати **«політику відкритих дверей»** одночасно з новою ідеєю про те, що таким країнам, як Грузія й Україна, необов'язково ставати членами альянсу, щоб брати

«Політика відкритих дверей»
відео, 10:44

участь у проектах організації – наприклад, у війні в Афганістані.

► Відносини з Росією запропоновано будувати за принципом «обережне співробітництво» на основі прагматизму.

► НАТО залишило за собою можливість користуватися «ядерною парасолькою», розділяючи при цьому «ядерний тягар» між усіма членами. Це прихований виступ проти Німеччини, Бельгії, Нідерландів, Люксембургу й Норвегії, які останнім часом активно просувають ідею про виведення з Європи ядерних боєзарядів. Було також підтримане рішення щодо розміщення елементів американської ПРО в Європі.

ВІДМІННОСТІ МІЖ НАТО ТА ЄС як міжнародних міжурядових організацій полягає в тому, що НАТО — це військово-політичний союз держав, головним завданням якого є захист свободи й безпеки його членів у Європі та Північній Америці відповідно до принципів Статуту ООН.

Європейський Союз — це регіональне об'єднання європейських держав, створене з метою подальшого поліпшення співпраці між народами Європи та підвищення її ролі на міжнародній арені. Євросоюз — це, насамперед, об'єднання, яке адекватно відображає рівень досягнутої економічної інтеграції.

У зовнішній політиці України зближення з ЄС та НАТО — це наші основні пріоритети. Водночас, ці дві міжнародні структури не є конкуруючими, а взаємно доповнюють одна одну. Якщо НАТО – це, в першу чергу, безпека, а вже потім – зміцнення демократії, економіки, соціальної сфери держав-членів, то Європейський Союз – це, передусім, ринкова економіка, економічне зростання та стабільність, соціальне поліпшення життя.

Наразі ЄС тільки розпочинає створення елементів своєї власної оборонної складової, покладаючись повністю на надійний механізм НАТО, здатний підтримувати мир та боротися з сучасними викликами і загрозами безпеці. Шлях до НАТО для України може бути набагато коротший, ніж до ЄС. Опинившись в «клубі» НАТО за одним столом переговорів з переважною більшістю країн ЄС, ми зможемо на рівних спілкуватися, краще вивчимо одне одного, при звичаємося до вимог і стандартів Євросоюзу.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Пригадайте, які основні історичні події призвели до створення НАТО?

2. Коли і де відбулося підписання Північноатлантичного договору?

3. У чому суть Північноатлантичного договору?

4. Що складає систему безпеки на платформі НАТО?

5. Коротко охарактеризуйте суть Стратегічної концепції НАТО.

6. В чому полягає відмінність між ЄС і НАТО?

ТЕМА 6. СТРУКТУРА ТА ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАТО

6.1 Структура управління НАТО і механізм прийняття рішень

6.2 Збройні сили НАТО. Витрати на оборону в країнах НАТО

6.3 Сутність та значення інститутів партнерства та діалогу між НАТО і країнами, що не є членами НАТО

6.1 СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ НАТО І МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

СТРУКТУРА НАТО — розгалужена система, яка забезпечує ефективну роботу цієї організації. Основними інститутами політики та прийняття рішень у НАТО є:

Північноатлантична рада (ПАР)

єдиний політичний орган ухвалення найважливіших рішень в НАТО⁵⁸. Виконує важливі представницькі функції і приймає декларації та комюніке, у яких пояснюються політика та рішення

Альянсу як широкій громадськості, так і країнам, які не є членами НАТО. До неї входять представники всіх країн-учасниць блока, які користуються рівними правами при обговоренні та прийнятті рішень.

Рішення на засіданнях цього органу приймаються за принципом консенсусу, оформлюються у вигляді заключного документа та підписуються представниками держав-учасниць. Всі засідання сесій Ради НАТО проходять під головуванням Генерального секретаря Альянсу або його Заступника.

Генеральний секретар НАТО

є найвищою посадовою особою Північноатлантичного альянсу⁵⁹. Він відповідає за управління консультаціями та прийняттям рішень в Альянсі. Крім головування в

Раді НАТО, він головує в Комітеті з планування оборони (військового планування), в Комітеті з ядерного планування та

Генеральні секретарі НАТО
відео, 5:30

⁵⁸ Североатлантический совет [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://uk.wikipedia.org/wiki/Північноатлантична_рада. — Название с экрана.

⁵⁹ Генеральный секретар НАТО [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Генеральні_секретарі_НАТО. — Назва з екрана.

двох інших вищих Комітетах. Він є головним представником Альянсу у відносинах між урядами та з пресою. В управлінні Генерального секретаря знаходиться Міжнародний секретаріат.

Табл. 6.1 — Діяльність Генерального секретаря у структурах НАТО

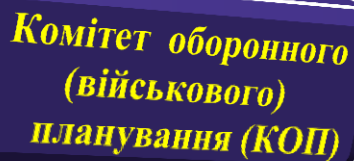
Назва структури	Функції Генсека НАТО	Структури, через які працює Генсек НАТО
НАТО	Головний речник Альянсу: - у зовнішніх відносинах; - у контактах з урядами держав-членів - у контактах з представниками засобів масової інформації.	
Північноатлантична рада (ПАР)	Голова	Керує Міжнародним секретаріатом
Комітет оборонного планування (КОП)	Голова	Розпоряджається Особистою канцелярією
Група ядерного планування (ГЯП)	Голова	Розпоряджається Канцелярією Генерального секретаря
Рада євроатлантичного партнерства	Голова	Виконавчий секретаріат
Група середземноморської співпраці	Голова	
Комісія НАТО — Україна	Співголова разом із представником України	
Інші вищі комітети	Номінальний голова	

був заснований у 1951 році для підтримки Північноатлантичної ради⁶⁰. На нього покладені функції підготовки дій та наступної діяльності з усіх питань, за які відповідає Рада. Статус Міжнародного секретаріату визначено в «Угоді про статус Організації Північноамериканського

⁶⁰ Про історію розвитку, функції, обов'язки, основний склад, робочий механізм описано: Міжнародний секретаріат [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_58110.htm. — Назва з екрана.

договору», яку уклали в результаті переговорів між національними представниками та Міжнародним секретаріатом у вересні 1951 року. Складається з цілого ряду підлеглих Генеральному секретарю управлінь та відомств. Одне з провідних місць у структурі секретаріату посідають Голови Військового і Цивільного бюджетних комітетів та Голова міжнародної ради аудиторів.⁶¹ У Генерального секретаря Альянсу існує досить представницький штат помічників з найрізноманітніших питань, від Помічника з оборонної підтримки до Помічника з питань науки та екології.

**Комітет оборонного
(військового)
планування (КОП)**

складається з постійних представників, але засідання проводяться на рівні міністрів оборони (не рідше двох разів на рік). Він займається рішенням більшості військових питань та проблем, що відносяться до планування колективної оборони. У цьому органі представлені всі країни-члени НАТО, крім Франції. КОП дає вказівки військовому керівництву НАТО і в межах своєї відповідальності виконує ті ж самі функції та має ті ж самі повноваження, що і Рада в питаннях, які входять до його компетенції.⁶²

**Група ядерного
планування (ГЯП)**

є основним місцем для проведення консультацій з усіх питань щодо ролі ядерних сил у здійсненні політики НАТО в галузі оборони та безпеки. В роботі групи беруть участь усі країни-члени, крім Франції. Ісландія бере участь в засіданнях ГЯП у якості спостерігача. Зазвичай засідання ГЯП проводяться два рази на рік на рівні міністрів оборони, як правило, в той же самий час, що й засідання Комітету військового планування.⁶³

Військовий комітет

є вищим військовим органом НАТО.⁶⁴ Працює під загальним керівництвом

⁶¹ Детальніше про структуру Міжнародного секретаріату НАТО див.: Коваль Г.В. Організація північноатлантичного договору: зміст і характер діяльності [Електронний ресурс] / Г. В. Коваль. — Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/252/3.pdf> . — Назва з екрана.

⁶² Комітет оборонного планування НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Комітет_оборонного_планування_НАТО. — Назва з екрана.

⁶³ Група ядерного планування НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Група_ядерного_планування_НАТО. — Назва з екрана.

Ради та Комітету оборонного планування. До його складу входять начальники генеральних штабів країн-учасниць альянсу. Франція представлена у Військовому комітеті військовою місією, а Ісландія, яка не має збройних сил, — цивільним спостерігачем. Комітет розробляє плани проведення військових операцій, інформує вищі керівні органи альянсу про військово-політичну обстановку в різних регіонах світу, готує рекомендації з військових питань для Ради НАТО і ГЯП, керує діяльністю підлеглих військових органів. Очолює Військовий комітет НАТО голова, який обирається на трирічний термін. Засідання Військового комітету НАТО на рівні начальників генеральних штабів проводяться не рідше трьох разів на рік. Два з них відбуваються в Брюсселі (зазвичай перед кожним черговим засіданням Комітету військового планування), а одне — по черзі в інших країнах блоку.

— це виконавчий орган Військового комітету, який є вищим органом військового керівництва НАТО. Цей орган відповідає за проведення аналізу військової політики альянсу, вироблення рекомендацій щодо її розвитку, планування діяльності Військового комітету, підготовку проектів і їх реалізацію. Співробітники штабу (приблизно 350 осіб), відряджені національними військовими органами для роботи в ньому, не мають представницьких функцій і підкоряються тільки командуванню НАТО.

На посаду директора МВШ Військовим комітетом призначається один з представників країн-учасниць військової організації блоку в званні генерала (адмірала). МВШ складається з п'яти управлінь (по військової політики і планування; оперативне; розвідувальне; по співпраці і регіональній безпеці; по тиловому забезпеченню, озброєнь та ресурсів), трьох відділів (начальника штабу, забезпечення діяльності штабу, кадрів), трьох бюро (зі зв'язків з громадськістю, юридична, фінансового контролю) та секретаріату штаб-квартири НАТО з консультацій в питаннях командування і управління. Крім того, в структуру штабу входить Ситуаційний центр НАТО, який виділений в розпорядження Міжнародного секретаріату НАТО і підпорядкований помічнику генерального секретаря з операцій.⁶⁵ Отже,

⁶⁴ Військовий комітет НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Військовий_комітет_НАТО. — Назва з екрана.

⁶⁵ Міжнародний військовий штаб [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_64557.htm. — Назва з екрана.

НАТО має структуру⁶⁶, яка дає змогу здійснити всі визначені цілі і завдання.

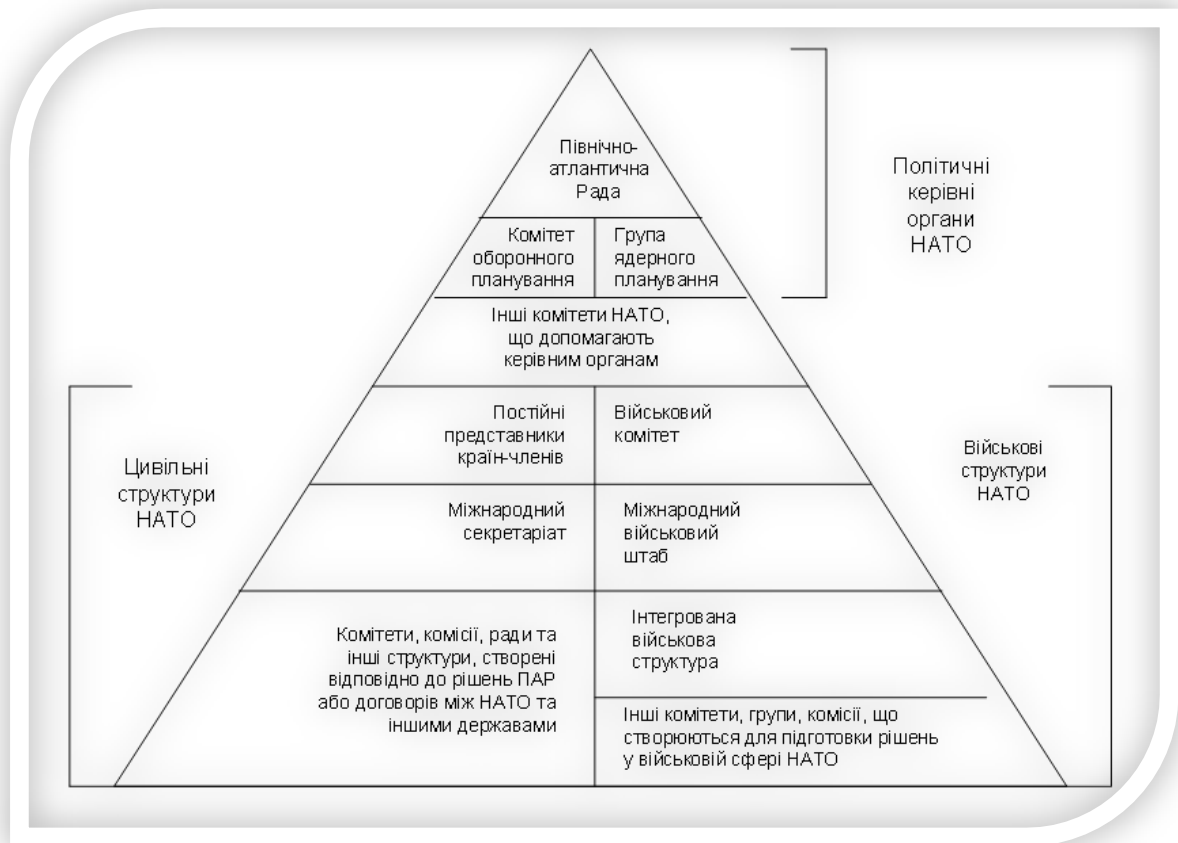

Рисунок 6.1 Загальна структурна схема НАТО

МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В НАТО — базується на основі **КОНСЕНСУСУ**, як єдиного принципу прийняття рішень в НАТО із 1949 р. Тобто, коли оголошується «рішення НАТО», це означає, що в ньому виражена колективна воля всіх суверенних держав, що входять до його складу. Це також означає, що голосування в НАТО не відбувається. Консультації проводяться до тих пір, доки країни не дійдуть загальної згоди. Час від часу, країни-члени розходяться в думках з того чи іншого питання або, навпаки, дотримуються єдиної думки. В цілому, переговори проходять у досить стислі терміни, оскільки

⁶⁶ Детальніше про структуру НАТО читай: Федонюк С. В. НАТО: історія, структура, діяльність, перспективи [Текст] : навчальний посібник / С. В. Федонюк, В. Й. Лажнік, А. А., Моренчук, Н. І. Романюк. — Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. націон.ун-ту ім. Лесі Українки, 2008.— 258 с.; Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура та відносини з Україною [Електронний ресурс] : навчальний посібник / за заг. ред. проф. Д. І. Дзвінчука. — Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. — 592 с. — Режим доступу : file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/Posibnyk_Pivnichnoatlantychnyy_alyans.pdf — Назва з екрана.

члени організації регулярно консультуються один з одним, і тому їм часто заздалегідь відомі і зрозумілі позиції один одного.

Важливим інструментом взаємодії країн-членів НАТО є саміти.

САМІТИ НАТО — це зустрічі на вищому рівні, де оцінюють і вирішують стратегічні напрямки діяльності Альянсу. Вони проводяться не регулярно але є важливим чинником в процесі прийняття рішень. Їх завдання:

- ➔ розробка нових стратегій та політики Альянсу;
- ➔ запрошення до нього нових членів;
- ➔ впровадження нових ініціатив;
- ➔ розвиток партнерських відносини з країнами за межами НАТО.

З моменту заснування НАТО відбулося 27 самітів, але лише традиційні саміти отримали офіційний порядковий номер в тому числі й 2 спеціальні, які відбулися у штаб-квартирі НАТО.

Табл. 6.2 — Саміти НАТО⁶⁷

№	Саміт	Дата проведення	Країна	Місто
1	Паризький, 1957	16-19 грудня 1957	 Франція	Париж
2	Брюссельський, 1974	26 червня 1974	 Бельгія	Брюссель
3	Брюссельський, 1975	29-30 травня 1975	 Бельгія	Брюссель
4	Лондонський, 1977	10-11 травня 1977	 Великобританія	Лондон
5	Вашингтонський, 1978	30-31 травня 1978	 США	Вашингтон
6	Боннський саміт, 1982	10 червня 1982	 ФРН	Бонн
7	Брюссельський, 1985	21 листопада 1985	 Бельгія	Брюссель
8	Брюссельський, 1988	2-3 травня 1988	 Бельгія	Брюссель
9	1-й Брюссельський, 1989	29-30 травня 1989	 Бельгія	Брюссель
10	2-й Брюссельський, 1989	4 грудня 1989	 Бельгія	Брюссель
11	Лондонський, 1990	5-6 липня 1990	 Великобританія	Лондон
12	Римський, 1991	7-8 листопада 1991	 Італія	Рим
13	Брюссельський, 1994	10-11 січня 1994	 Бельгія	Брюссель
14	Паризький, 1997	27 травня 1997	 Франція	Париж

⁶⁷ Докладніша характеристика самітів — через гіперпосилання

15	Мадридський, 1997	8-9 липня січня 1997	 Іспанія	Мадрид
16	Вашингтонський, 1999	23-25 квітня 1999	 США	Вашингтон
17	Саміт НАТО 2001	23-25 квітня 2001	 Бельгія	Брюссель
18	Римський, 2002	28 травня 2002	 Італія	Рим
19	Празький, 2002	21-22 листопада 2002	 Чехія	Прага
20	Стамбульський, 2004	28-29 червня 2004	 Туреччина	Стамбул
21	Саміт НАТО 2005 у штаб-квартирі	25 лютого 2005	 Бельгія	Брюссель
22	Ризький, 2006	28-29 листопада 2006	 Латвія	Рига
23	Бухарестський, 2008	2-4 квітня 2008	 Румунія	Бухарест
24	Саміт НАТО у Страсбурзі і Кельні	2-3 квітня 2009	 Франція — Німеччина	Страсбург — Кельн
25	Лісабонський, 2010	19-20 листопада 2010	 Португалія	Лісабон
26	Чиказький, 2012	20-21 травня 2012	 США	Чикаго
27	Уельський, 2014	4-5 вересня 2014	 Великобританія	Ньюпорт
28	Варшавський, 2016	8-9 липня 2016	 Польща	Варшава

6.2 ЗБРОЙНІ СИЛИ НАТО. ВИТРАТИ НА ОБОРОНУ В КРАЇНАХ НАТО

ЗБРОЙНІ СИЛИ НАТО — є сукупністю ЗС держав Північноатлантичного союзу, які за ступенем підпорядкованості коаліційним органам управління підрозділяються на об'єднані збройні сили (ОЗС) та збройні сили, що залишаються в національному підпорядкуванні (регулярних збройних сил — понад 3,5 млн.).

Сьогодні НАТО здатне розгорнути в Європі дві армії, 23 дивізій і 84 бригад, в якій може налічуватися понад 10 тис. танків, близько 15 тис. бойових броньованих машин, понад 18,5 тис. гармат польової артилерії, близько 3,9 тис. літаків і 1,2 тис. ударних вертольотів.⁶⁸

Як правило, більшість частин збройних сил Альянсу залишається

[Збройні сили НАТО](#)
відео, 23:43

⁶⁸ Пушкин С. Текущее состояние и перспективы развития НАТО ч.1 (2015) [Электронный ресурс] / С. Пушкин // Зарубежное военное обозрение. — 2015. — №4. — С. 7–16. — Режим доступа : http://factmil.com/publ/strana/nato/tekushhee_sostojanie_i_perspektivy_razvitiya_nato_2015/61-1-0-693. — Название с экрана.

повністю під національним командуванням до моменту перепідпорядкування їх Альянсу для проведення певної операції.

Винятком із цього правила є:

- інтегровані елементи військових штабів НАТО;
- деякі складові системи зв'язку, радари;
- військово-морські сили постійного базування;
- частини інтегрованої структури протиповітряної оборони, зокрема флот літаків;
- системи раннього повітряного контролю і попередження АВАКС (AWACS).

Також у Чехії розміщено створений у 2003 р., батальйон НАТО захисту проти хімічної, біологічної, радіологічної та ядерної зброї. Військовий комітет НАТО, крім того, рекомендував розмістити в країнах Балтії, а також в Польщі, Болгарії та Румунії кілька так званих тактичних батальйонів.

Батальйони НАТО
у країнах Балтії
відео, 3:25

Табл. 6.3 — Склад збройних сил НАТО⁶⁹

<ul style="list-style-type: none"> • Збройні сили Албанії • Збройні сили Бельгії • Збройні сили Болгарії • Збройні сили Великої Британії • Збройні сили Греції • Збройні сили Данії • Збройні сили Естонії • Збройні сили Ісландії 	<ul style="list-style-type: none"> • Збройні сили Іспанії • Збройні сили Італії • Збройні сили Канади • Збройні сили Латвії • Збройні сили Литви • Збройні сили Люксембурга • Збройні сили Нідерландів • Збройні сили Німеччини 	<ul style="list-style-type: none"> • Збройні сили Норвегії • Збройні сили Польщі • Збройні сили Португалії • Збройні сили Румунії • Збройні сили Словаччини • Збройні сили Словенії • Збройні сили США • Збройні сили Туреччини 	<ul style="list-style-type: none"> • Збройні сили Угорщини • Збройні сили Франції • Збройні сили Республіки Хорватії • Збройні сили Чехії
---	--	--	--

ЗОНА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОЗС альянсу включає в себе територію країн-учасниць (за винятком США і Канади) і належні їм острови, акваторії Північного, Ірландського, Норвезького, Балтійського, Середземного, Чорного і Азовського морів, зони проток —

⁶⁹ Докладніше про збройні сили конкретної країни — через гіперпосилання

Балтійських, Чорноморських, Гібралтарської і Ла-Манш, північну частину Атлантичного океану (на північ від тропіка Рака), а також повітряний простір над ними. Загальна площа території країн альянсу становить 24,17 млн. км², чисельність населення на початок 2015 року — близько 900 млн. чоловік. З метою нейтралізації загроз для безпеки Альянсу його керівництво визначає тимчасові райони оперативних інтересів за межами зони відповідальності блоку. На даний момент до таких районів віднесені Західні Балкани, Афганістан, Середземне море і акваторія Індійського океану біля узбережжя Сомалі.⁷⁰

На відміну від часів холодної війни, Альянс не розміщує стаціонарні угруповання, а створює можливості для швидкого перекидання необхідних сил в завчасно підготовлені місця з наявними там пунктами управління, засобами логістики, технікою та озброєнням.

СТРУКТУРА ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ ОЗС НАТО на сьогодні складається з трьох рівнів: *стратегічного*, *оперативно-стратегічного* та *оперативного*. До складу ОЗС НАТО входять 11 командувань та штабів, розташованих в Європі та Північній Америці.

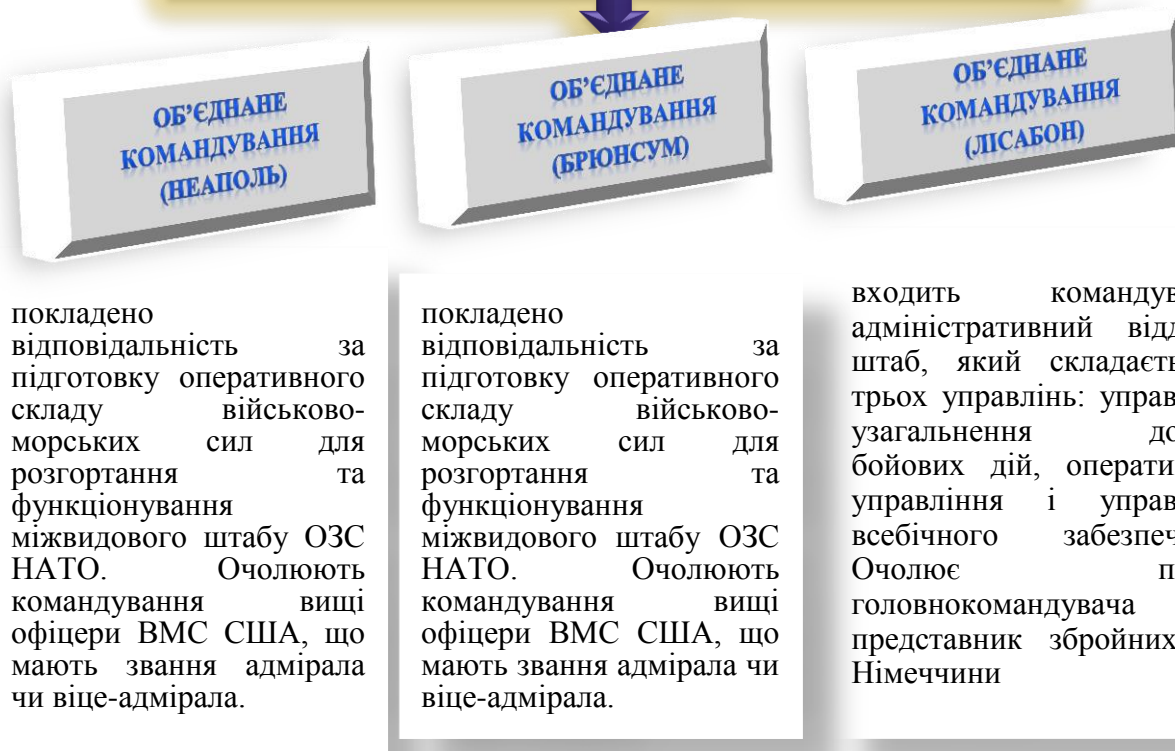
відповідає за оперативне планування і загальне керівництво об'єднаними силами у ході операцій і навчань Альянсу, а також за контроль стану боєготовності військових формувань країн-учасниць.

Командування очолює верховний головнокомандувач з числа генералів (адміралів) американських збройних сил. Стратегічне командування НАТО з операцій складається з шести управлінь: управління кадрами, оперативно-розвідувального управління, управління воєнної політики та розвитку військових можливостей, управління військового співробітництва, управління оцінки бойової готовності, управління всебічного забезпечення).

несе відповідальність за розробку концепцій та застосування ОЗС Альянсу, проводить дослідження у сфері ведення бойових дій, а також координує військово-технічну політику країн-учасників. Командування очолює французький генерал (адмірал). Організаційно-штатна структура командування складається з п'яти управлінь: управління стратегічного планування та військової політики; управління наукових досліджень та військової освіти; управління матеріально-технічного забезпечення; управління вдосконалення бойових можливостей збройних сил НАТО; управління оперативної та бойової підготовки.

⁷⁰ Окремою темою є проведення миротворчих операцій НАТО, які в навчальному посібнику не характеризуються. Докладніше про них читай тут: Операції та місії НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_52060.htm. — Назва з екрана.

2. Оперативно-стратегічний

3. Оперативний

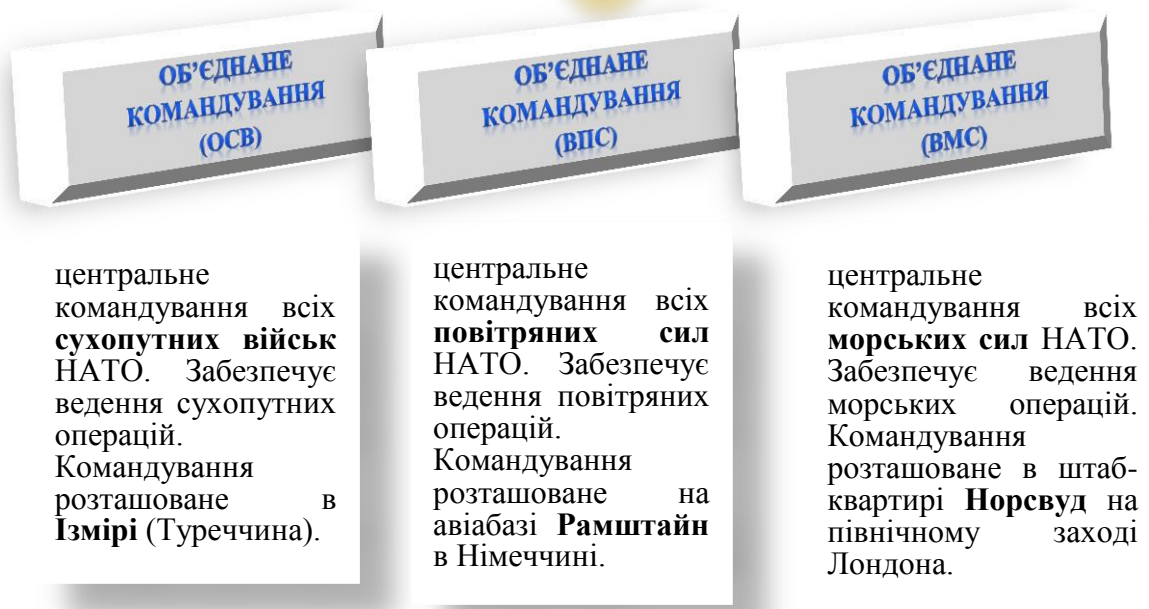

Рисунок 6.2 Рівні військового управління ОЗС НАТО

У межах існуючої військової структури в НАТО є три головні категорії сил: *Сили реагування, Багатонаціональні об'єднані оперативно-тактичні сили та Резервні сили.*

Сили реагування НАТО

це мобільні військові частини сухопутних, повітряних і військово-морських сил та сил спеціального призначення, які здатні протягом 5-30 днів швидко вводитися в дію в разі потреби. Сили

Сили швидкого реагування НАТО
відео, 10:12

реагування НАТО є багатонаціональними силами. Нині в їх складі налічується близько 24 тисяч військових та відповідна кількість авіації, бронетехніки і військово-морських кораблів. Ці сили перебувають під прямим контролем НАТО і дають змогу Альянсу оперативно реагувати на кризові ситуації у будь-якій частині світу.

Багатонаціональні об'єднані оперативно-тактичні сили НАТО

вони здійснюють специфічні завдання Альянсу, що вимагають багатонаціонального й загальновійськового командування та управління

Ці сили разом із Силами реагування НАТО⁷¹ вимагають високого рівня командування та управління. Існує декілька багатонаціональних корпусів основних оперативно-тактичних сил високої готовності, зокрема один німецько-голландський, два німецько-американські та ін. Здійснено також сертифікацію семи штабних елементів сухопутного компоненту Сил високої готовності за зразком Корпусу швидкого реагування Альянсу.

Резервні сили НАТО

складаються з формувань двох видів: таких, що передаються під оперативне командування або оперативне управління Верховного головнокомандувача НАТО, і таких, що можуть бути передані у разі потреби в майбутньому згідно з домовленістю між державами-членами Альянсу. Ці сили можуть використовуватись як сили підкріплення для стримування, врегулювання кризи чи забезпечення оборони. Складаються з інших формувань, які перебувають на різних рівнях готовності й можливості їх використання.

⁷¹ Докладніше: Об'єднаний корпус швидкого реагування [Електронний ресурс] . — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Об'єднаний_корпус_швидкого_реагування . — Назва з екрана.

ВИТРАТИ НА ОБОРОНУ В КРАЇНАХ НАТО базуються на принципі спільного фінансування, критерії якого постійно переглядаються в результаті виникнення нових обставин. Спільне фінансування поширюється на цивільний і військовий бюджети НАТО і Програму інвестицій в безпеку НАТО. Фінансування навчання і складу національних контингентів здійснюється за рахунок бюджету відповідних держав. Вони ж несуть всі витрати з утримання своїх представництв при НАТО, виплачують платню офіцерам, прикомандированим до штаб-квартири Альянсу. Платня цивільним службовцям виплачується з бюджету НАТО. Всі програми НАТО фінансуються спільно тими державами, які в них беруть участь.

Витрати на оборону в країнах НАТО
відео, 1:14

Зокрема, у 2016 році видатки бюджету США на оборону становили майже 664 млрд. дол. при загальному бюджеті НАТО в 900 млрд. 474 млн. дол. При цьому частка європейських союзників – 234 млрд. 785 млн. дол.

Другий оборонний бюджет в абсолютних цифрах в Альянсі має Велика Британія – майже 60 млрд. дол., третє місце посіла Італія – 18 млрд. дол.

Найменший оборонний бюджет в НАТО має Албанія – 132 млн. дол.⁷² Лише 5 країн НАТО в 2015 році тримали військові витрати на рівні не менше 2%. У їх числі США (3,6%), Греція (2,4%), Польща (2,2%), Естонія (2%) і Великобританія (2,1%).⁷³

10 найсильніших армій світу
відео, 1:14

А ось Німеччина в 2016 р. році витратила 1,19% ВВП, Франція — 1,78% ВВП. Канада, Словенія, Бельгія, Іспанія і Люксембург — менше 1% ВВП.

Отже, бюджет НАТО поділяється на такі види:

Цивільний бюджет

Фінансується — Міністерствами закордонних справ держав НАТО.

Контролюється — Комітетом цивільного бюджету.

Виконується — Міжнародним секретаріатом НАТО.

Формується — для покриття видатків на заробітну плату персоналу, поточні витрати, а також капітальні

⁷² У НАТО назвали оборонні бюджети країн Альянсу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1956592-u-nato-nazvali-oboronni-budzeti-krain-alansu.html> . — Назва з екрана.

⁷³ Про військові витрати країн НАТО більше читайте тут: Ключові країни НАТО скорочують військові бюджети, поки Росія воює з Україною [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dt.ua/WORLD/klyuchovi-krayini-nato-skorochuyut-viyskoviy-byudzheti-poki-rosiya-voyuye-z-ukrayinoyu-165554.html> . — Назва з екрана.

витрати і витрати на програми, необхідні для досягнення головних цілей НАТО:

- забезпечення результативної політики, планування ресурсів на підтримку операцій НАТО в євроатлантичному регіоні і поза його межами;
- виконання необхідної політичної і планової роботи для забезпечення і підтримки вдосконалених можливостей і засобів Альянсу;
- підтримку консультацій і співпраці з партнерами заради посилення безпеки і відповіді на нові виклики і загрози безпеці євроатлантичного регіону;
- забезпечення розуміння і підтримки НАТО, її операцій і ролі в підтримці безпеки через громадську дипломатію.

Допоміжними цілями також є:

- забезпечення професійних і допоміжних послуг Північноатлантичній раді, підпорядкованим комітетам і Міжнародному секретаріату;
- утримання і забезпечення функціонування приміщень і інфраструктури штаб-квартири НАТО;
- забезпечення дотримання вимог безпеки в НАТО і безпечного середовища для діяльності персоналу штаб-квартири та проведення операцій.

Військовий бюджет

Фінансується — Міністерствами оборони усіх країн — членів НАТО і контролюється Комітетом військового бюджету.

Покриваються видатки — на діяльність командних структур під час операцій з реагування на кризові ситуації та місій, які виконує НАТО.

Включає — поточні витрати і витрати на утримання, а також капітальні витрати міжнародної військової структури НАТО:

- військового комітету;
- міжнародного військового штабу;
- військових агенцій;
- Верховних командувань НАТО і підпорядковані їм командувань;
- системи управління й інформації;
- науково-дослідних установ;
- сил раннього повітряного попередження і управління НАТО.

Інфраструктурний бюджет

Фінансується — Міністерствами оборони країн-членів і контролюється Комітетом інфраструктури.

Використовується — для фінансування об'єктів і обладнання, необхідних для

забезпечення функціонування Командування НАТО з питань трансформації і Командування НАТО в Європі, оскільки їх утримання виходить за межі вимог щодо національної оборони окремих держав.

Покриває потреби операцій з реагування на кризові ситуації і військові об'єкти та засоби, такі як системи інформації та зв'язку, системи повітряного управління і наведення, супутниковий зв'язок, військові штаби, аеродроми, трубопроводи і склади ПММ, причали, навігаційне обладнання.

6.3 СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТІВ ПАРТНЕРСТВА ТА ДІАЛОГУ МІЖ НАТО І КРАЇНАМИ, ЩО НЕ Є ЧЛЕНАМИ НАТО

ВИНИКНЕННЯ НОВИХ ІНСТИТУЦІЙ, які почали займатися питаннями співпраці, партнерства та діалогу між НАТО й іншими країнами спричинено зміною геополітичної ситуації у світі на початку 1990-х років. Нині діють такі інституції:

**Рада євроатлантичного
партнерства (РЄАП)**

(англ. Euro-Atlantic Partnership Council, фр. Conseil de partenariat euro-atlantique). Заснована у 1997 році, РЄАП стала наступницею Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС),

створеної у 1991 році відразу після припинення холодної війни. Це рішення стало відображенням прагнення НАТО створити форум у галузі безпеки, який краще відповідав би умовам більш поглибленого і оперативного партнерства. У його межах розвивається співпраця між НАТО та країнами-партнерами на Євроатлантичному просторі, а також двосторонні відносини між НАТО та окремими країнами-партнерами, що беруть участь у програмі **«ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ МИРУ⁷⁴»**. Це багатосторонній форум, який об'єднує 50 країн, з метою забезпечити процес діалогу та консультацій з питань політики і безпеки серед країн-членів НАТО та країн-партнерів. РЄАП складається з 28 країн-членів Альянсу та 22 країн-партнерів.

⁷⁴ Партнерство заради миру [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

https://uk.wikipedia.org/wiki/Партнерство_заради_миру. — Назва з екрана. ;

Партнерство заради миру. Рамковий документ [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/950_001. — Назва з екрана.

Рада НАТО — Росія (РНР)

28 країн — членів Альянсу і Росія співпрацюють на засадах рівноправного партнерства у рамках Ради НАТО — Росія (РНР)⁷⁵, створеної у 2002 році. РНР забезпечує рамковий механізм для проведення

консультацій з поточних проблем безпеки і практичного співробітництва з широкого кола питань, що становлять взаємний інтерес. Порядок денний РНР формує основу двостороннього співробітництва, підґрунтя якого було закладено в Основоположному акті НАТО — Росія, підписаному в 1997 році.

У новій Стратегічній концепції НАТО від 2010 року країни-члени підкреслили значимість для союзників розвитку «справжнього стратегічного партнерства між НАТО і Росією», а також їхню рішучість «поглиблювати політичні консультації і практичне співробітництво з Росією у галузях, які становлять спільний інтерес» і «цілковито використовувати потенціал РНР для діалогу і спільних дій».

Комісія НАТО – Україна (КУН)

є форумом для консультацій між членами НАТО і Україною з питань безпеки, що становлять обопільний інтерес⁷⁶. Комісія була створена відповідно до Хартії про особливе партнерство НАТО-Україна, підписаної главами держав та урядів

України та країн НАТО 9 липня 1997 в Мадриді. Комісія покликана проводити оцінку розвитку відносин між НАТО і Україною, аналізувати і планувати майбутню діяльність, а також давати рекомендації щодо поліпшення або подальшого розвитку співробітництва.

Середземноморський діалог

форма співпраці між НАТО та сімома країнами Середземномор'я (Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Мавританія, Марокко, Туніс)⁷⁷. Метою є покращення

⁷⁵ Відносини між НАТО та Росією [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

https://uk.wikipedia.org/wiki/Відносини_між_НАТО_та_Росією. — Назва з екрана

⁷⁶ Докладніше: Комісія Україна — НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

https://uk.wikipedia.org/wiki/Комісія_Україна_—_НАТО. — Назва з екрана.

⁷⁷ Середземноморський діалог [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

https://uk.wikipedia.org/wiki/Середземноморський_діалог. — Назва з екрана.

взаєморозуміння між країнами регіону, безпека та стабільність, пояснення політики НАТО. Середземноморський діалог за структурою є переважно двостороннім (формат НАТО+1), однак дозволяє регулярні зустрічі у багатосторонньому форматі (НАТО+7). Події в рамках Середземноморського діалогу фінансуються сторонами самостійно. Однак сьогодні НАТО фінансує до 100% витрат країн Діалогу на участь у заходах в його рамках.

Програма «Партнерство заради миру» (ПЗМ)

це програма двостороннього практичного співробітництва між окремими країнами-партнерами на євроатлантичному просторі і НАТО.⁷⁸ Завдяки їй держави-партнери

мають змогу

будувати індивідуальні відносини партнерства з НАТО, визначаючи власні пріоритети у галузі співпраці. Нині у програмі ПЗМ беруть участь 22 держави.

«Партнерство заради миру»
відео, 17:47

► Програму ПЗМ було запроваджено у 1994 році з метою надання змоги країнам-партнерам розвивати відносини індивідуального партнерства з НАТО на основі власних пріоритетів у галузі співробітництва та обираючи рівень і темпи розвитку співпраці.

► Заходи, що пропонуються в переліку ПЗМ, охоплюють практично усі сфери діяльності Альянсу.

► Починаючи з квітня 2011 року, усі заходи і навчання ПЗМ в принципі відкрито для участі усіх партнерів НАТО як на євроатлантичному просторі, так і держав-учасниць Середземноморського діалогу, Стамбульської ініціативи співпраці або партнерів в усьому світі.

План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ)

Започаткований на Вашингтонському саміті (1999) для країн, які прагнуть вступити до НАТО. Він допомагає країнам, що прагнуть вступити до Альянсу, зосередити свою підготовку на

досягненні визначених у його рамках цілей і пріоритетів. План передбачає цілий спектр заходів, спрямованих на посилення можливостей кожної країни-кандидата, підтверджуючи у такий спосіб обіцянку НАТО тримати

План дій щодо членства в НАТО
відео, 10:00

⁷⁸ Докладніше читай : Програма «Партнерство заради миру» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50349.htm. — Назва з екрана.

двері до членства відчиненими. План дій щодо членства в НАТО складається з п'яти розділів, які виходять за рамки лише військових вимог:

- Політичні та економічні питання.
- Оборона / Військові питання.
- Питання ресурсів.
- Питання безпеки.
- Правові питання.

Однак участь у ньому не гарантує членства. Рішення про запрошення бажаючих розпочати переговори про вступ приймають країни-члени Альянсу на основі консенсусу й у кожному разі окремо.

Спочатку до ПДЧ приєдналися дев'ять країн: Албанія, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія і колишня Югославська Республіка Македонія. Хорватія приєдналася у 2001 році.

Сім із цих держав – Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія – на Празькому саміті у листопаді 2001 року були запрошені до початку переговорів про вступ і офіційно вступили до НАТО в березні 2004 року.

План дій щодо членства ґрунтується переважно на досвіді, отриманому під час надання допомоги Чеській Республіці, Угорщині і Польщі у підготовці до членства, а також під час роботи з сімома країнами, які набули членства в березні 2004 року.

На сьогодні країнами, що приєдналися до виконання плану дій щодо членства є⁷⁹:

1. Боснія і Герцеговина
2. Чорногорія

Мають намір приєднатися до ПДЧ:

1. Грузія
2. Україна

ПДЧ не замінює програми «Партнерство заради миру». На початку кожного циклу Плану дій щодо членства бажаючі країни щорічно подають національну програму підготовки до можливого членства, яка містить

⁷⁹ Докладніше : План дій щодо членства в НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/План_дій_щодо_членства_в_НАТО. — Назва з екрана.

політичні, економічні, оборонні, військові, ресурсні, юридичні питання та питання безпеки.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Розкрийте конструктивні складові системи управління НАТО.
2. В чому полягають основні функції Генерального Секретаря НАТО?
3. Який механізм прийняття рішень в НАТО?
4. Скільки самітів НАТО відбулось? В чому їх сутність?
5. Що являють собою Збройні Сили НАТО?
6. Які території включає в себе зона відповідальності НАТО?
7. Опишіть структуру органів військового управління ОЗС НАТО.
8. В чому сутність та значення інститутів партнерства та діалогу між НАТО й іншими країнами?
9. Розкрийте суть програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ).
10. Які конкретні заходи передбачає План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ)?

ТЕМА 7 УКРАЇНА — НАТО: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОВІДНОСИН

- 7.1 Правові чинники вступу України до НАТО. Міфи щодо НАТО.
- 7.2 Основні етапи розвитку взаємовідносин між Україною і НАТО
- 7.3 Критерії членства в НАТО. Соціально-політичні наслідки вступу України до НАТО

7.1 ПРАВОВІ ЧИННИКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО. МІФИ ЩОДО НАТО

ОСНОВОПОЛОЖНИМИ ДОКУМЕНТАМИ у відносинах України з НАТО на сьогодні є **Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору** від 9 липня 1997 р.⁸⁰ і Декларація про її доповнення від 21 серпня 2009 р. Співпраця в практичних сферах регулюється 30 угодами між Україною та НАТО. У Конституції України немає положень про позаблоковість або нейтральний статус України. У Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. йшлося лише про намір стати нейтральною державою: «Українська РСР

Україна – НАТО.
Особливе партнерство
відео, 25:53

⁸⁰ Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_002. — Назва з екрана.

урочисто проголошує про свій намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї». Метою проголошення саме такого наміру було засвідчити позицію України щодо Організації Варшавського Договору. А вже вийшовши з Варшавського договору, добровільно позбувшись такого стримуючого у військовому сенсі засобу, як ядерний щит, Україна, на основі аналізу тенденцій міжнародної безпеки, обрала курс на участь у колективних безпекових та оборонних системах, що закріплено у національному законодавстві. Головним механізмом розвитку двостороннього діалогу є Комісія Україна-НАТО (КУН), створена в 1997 р. відповідно до положень Хартії про особливе партнерство.

Ключовим практичним інструментом здійснення реформ за сприяння Альянсу є Річні національні програми (РНП)⁸¹, запроваджені в 2009 р. згідно з рішенням засідання Північноатлантичної Ради НАТО на рівні міністрів закордонних справ 2-3 грудня 2008 р.

У рамках міжпарламентського діалогу постійна делегація ВРУ бере участь у заходах Парламентської Асамблеї НАТО, функціонує Міжпарламентська рада Україна-НАТО.

МІФИ ЩОДО НАТО, як, насамперед, агресивного блоку мали місце із початку його утворення. Риторика про «агресивний блок» — вдалий пропагандистський термін, який був уведений в ужиток після 1954 року, коли СРСР подавав заявку на вступ до НАТО⁸², але отримав відмову. Міфотворчість навколо НАТО особливо посилюється із моменту відколи Росія розв'язала «гібридну війну»⁸³ в Україні, висуваючи проти НАТО серію звинувачень у провокаціях, загрозах та ворожих діях, які, нібито, мали місце впродовж останніх 25 років.

Міф 1.
НАТО
намагається
«втягнути»
Україну до своїх
лав

Факт: Коли адміністрації президентів Л. Кучми та В. Ющенко заявили про свої прагнення до членства у НАТО, Альянс співпрацював з ними, заохочуючи до виконання реформ, необхідних для реалізації цього прагнення.

⁸¹ Річна національна програма співробітництва Україна–НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Річна_національна_програма_співробітництва_Україна–НАТО. — Назва з екрана.

⁸² Как СССР вступал в НАТО [Электронный ресурс] // Секретные исследования: аналитическая газета. — Режим доступа : <http://www.secret-r.net/arkhiv-publikatsij/9-2009/kak-sssr-vstupal-v-nato> . — Название с екрана.

⁸³ Гібридна війна [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Гібридна_війна. — Назва з екрана.

Коли адміністрація президента В. Януковича зробила вибір на користь позаблокового статусу, Альянс поставився до цього рішення з повагою і продовжив співпрацю з Україною у галузі реформ на прохання уряду країни. НАТО вважає право кожної країни самостійно визначати спосіб забезпечення національної безпеки. Стаття 13 Вашингтонського договору однозначно надає країнам-членам право виходу з організації. За останні 65 років 28 країн скористалися правом вільного вибору і, у відповідності до національних демократичних процедур, приєдналися до НАТО. Жодна з країн не виявила бажання вийти. Це був їх суверенний вибір.

Міф 2.
НАТО
намагається
оточити Росію

Факт: Дане твердження суперечить географічним реаліям. Сухопутний кордон НАТО простягається більше, ніж на 20 000 кілометрів. Із них лише 1 215 кілометрів, тобто менше, ніж одна шістнадцята, є кордонами з чинними членами НАТО. Росія має кордони по суходолу з 14 країнами (Норвегія, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Білорусь, Україна, Грузія, Азербайджан, Казахстан, Монголія, Китай, Північна Корея). Лише п'ять із них є членами НАТО. Твердження про те, що НАТО будує свої бази довкола Росії, є так само безпідставними. Поза межами території країн Альянсу суттєва військова присутність НАТО є лише в трьох місцях: у Косові, Афганістані та в акваторії Африканського Рогу. До того, як розпочалися агресивні дії Росії в Україні, РФ забезпечувала логістичну підтримку афганської місії, а також мала безпосередню співпрацю з Альянсом в межах операції з боротьби проти піратства, демонструючи там самим, що не вбачає загрози у цих операціях, а, навпаки, є зацікавленою у їх проведенні.

Міф 3.
Реакція НАТО на
дії Росії в Україні
суперечить
Основоположному
акту

Факт: У Основоположному акті⁸⁴ усі сторони, що підписали документ, включно з Росією, узгодили засадничі принципи, такі як «відмова від застосування сили чи погрози силою один одному або будь-якій іншій державі, її суверенітету, територіальній цілісності чи політичній незалежності у будь-який спосіб...» і «повага до суверенітету, незалежності та територіальної цілісності усіх держав, до

⁸⁴ Основоположний акт про взаємні відносини, співпрацю і безпеку між Російською Федерацією і Організацією Північноатлантичного договору [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Основоположний_акт_про_взаємні_відносини,_співпрацю_і_безпеку_між_Російською_Федерацією_і_Організацією_Північноатлантичного_договору. — Назва з екрана.

їхнього права вибору шляхів забезпечення власної безпеки, до непорушності кордонів та до права народів на самовизначення, як зафіксовано у Хельсінкському заключному акті та інших документах ОБСЄ». НАТО неухильно виконує вказані зобов'язання. Росія ж, навпаки, проголосила анексію Криму, підтримує насильницький сепаратизм на Сході України і вимагає заборони на вступ України до НАТО.

Міф 4.
Українська
влада є
нелегітимною

Факт: Президента України П. Порошенка було обрано 25 травня очевидною більшістю голосів у ході виборів. Повідомлення про серйозні обмеження стосувалися лише районів, контрольованих сепаратистами, які впродовж виборів докладали «дедалі більше зусиль, аби зірвати процес». Чинний парламент було обрано 26 жовтня у ході виборів. Знову було зазначено, що «виборчі органи докладали рішучих зусиль, щоб організувати вибори на всій території країни, але їхнє проведення було неможливим в частині районів Луганської та Донецької областей, а також на Кримському півострові». Нарешті, російські очільники продовжують стверджувати, що в українському парламенті та уряді переважають «нацисти» і «фашисти». Однак, у ході парламентських виборів партії, які Росія огульно називає фашистськими, набрали значно менше голосів, ніж передбачено 5-відсотковим порогом для проходження до парламенту. Українські виборці зробили свій однозначний вибір на підтримку єдності і поміркованості, а не сепаратизму та екстремізму, що яскраво відзеркалено теперішнім складом українського парламенту. Іншими словами, і президент, і парламент є легітимними, на відміну від дій сепаратистів, яких підтримує Росія.

Міф 5.
Україна
самотужки
може
забезпечити
власну безпеку

Факт: Нові загрози безпеці ставлять перед кожною країною проблему вибору: військовий нейтралітет чи участь у системі колективної безпеки. При цьому, забезпечення нейтралітету вимагає залучення значних фінансових ресурсів. Практично всі європейські країни обрали модель колективної безпеки. Нейтральні Австрія, Швеція, Швейцарія та Фінляндія, не будучи членами Альянсу, беруть активну участь, як і Україна, у програмі НАТО «Партнерство заради миру».

Фінляндія розпочала підготовку до остаточного узгодження стандартів своїх Збройних Сил та інфраструктури зі стандартами НАТО, що фактично може означати початок процесу вступу. Швеція має свій

військовий контингент у складі триваючої миротворчої операції НАТО в Афганістані й на оборону витрачає 4 млрд. євро (Україна – 32 млн. дол.). Окрім того, всі ці країни, окрім Швейцарії, є членами ЄС, який здійснює єдину зовнішню і безпекову політику, в рамках якої планується створення Сил ЄС швидкого реагування. Тому не варто спекулювати таким поняттям як нейтралітет.

Міф 6.
Із вступом до
НАТО
Україна
втрапить
суверенітет

Факт: Такий сценарій є неможливим і нелогічним для членів НАТО. Наприклад, США на сьогодні є однією з найсильніших у військовому й економічному сенсі країн світу й на неї лягає найбільше навантаження військового та фінансового внеску до Альянсу. Разом із тим, думка США не завжди збігається з точкою зору європейців, але і самі європейці далеко не завжди виступають з єдиною позицією. Європейці стурбовані тим, що США рішучі у військовому протистоянні терористичним загрозам, витрачають замало коштів на підтримку та розвиток найбільш вразливих країн світу. Американці, зі свого боку, розчаровані неспроможністю Європи діяти і виступати злагоджено, розвивати свій оборонний потенціал, критикують її повільно діючі та часто неефективні та забюрократизовані інституції.

Але усі без виключення рішення з будь-якого питання, що стосується діяльності Альянсу чи його членів в рамках Альянсу, вирішуються на основі консенсусу (див. вище). Точно так кожна країна-член НАТО самостійно вирішує, чи брати їй участь у певній військовій операції НАТО, чи ні.

Міф 7.
Вступ України
до НАТО
вимагатиме
значних
витрат

Факт: Членство в НАТО не спричинить значного перебільшення запланованих витрат бюджетних коштів на військові цілі. В НАТО існує рекомендація, що національні витрати на оборону країни-члена Альянсу повинні складати близько 2% ВВП. Приміром, Люксембург, країна з населенням із 460 тисяч осіб, у разі самостійного забезпечення власної оборони, ніколи б не досягла рівня безпеки, який вона має в НАТО, якби навіть витратила на оборону весь свій бюджет. Люксембург витрачає на оборону лише 0,9% свого ВВП, маючи всі гарантії безпеки, які надає НАТО, включно з ядерними. Це стосується усіх членів НАТО, які отримують кращі гарантії безпеки, аніж ті, що вони могли б забезпечити самостійно.

Вартість членського внеску України до бюджетів НАТО, за попередньою оцінкою, перебуватиме в межах внеску Польщі і становитиме близько 40–50 мільйонів доларів США на рік. Іншими словами, 4-5 гривень на рік з людини — громадянина України, є не такою великою ціною за безпеку.

7.2 ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ І НАТО

Табл. 7.1 — Основні напрями співпраці України й НАТО⁸⁵

*Історія стосунків Україна –
НАТО*
відео, 16:24

Дата	Подія
1991	Відразу після розпаду Радянського Союзу Україна вступає до Ради північноатлантичного співробітництва (у 1997 році перейменованої на Раду євроатлантичного партнерства – РСАП).
1994	Україна першою серед держав СНД приєднується до програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ).
1996	Українські військовослужбовці беруть участь у розгортанні миротворчої місії під проводом НАТО у Боснії і Герцеговині.
1997	Під час саміту НАТО в Мадриді (Іспанія) країнами – членами Альянсу та Україною офіційно підписано Хартію про особливе партнерство, у якій визначено принципи і механізми подальшого розвитку відносин між Україною і НАТО, окреслено галузі консультацій і співробітництва, а також започатковано Комісію Україна – НАТО (КУН) з метою просування партнерства.
1997	Україна відкриває дипломатичну місію при НАТО.
1998	Засновано Спільну робочу групу Україна – НАТО з питань оборонної реформи.
1999	У Києві розпочинає роботу Офіс зв'язку НАТО.
1999	У складі миротворчих сил під проводом НАТО у Косові розгорнуто українсько-польський батальйон.
Травень 2000	Верховна Рада України ратифікує Угоду про статус збройних сил ПЗМ.
Вересень 2000	Україна приймає багатонаціональні навчання з ліквідації наслідків катастроф «Закарпаття – 2000».

⁸⁵ Основні напрями співпраці України й НАТО докладніше : Відносини з Україною [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm. — Назва з екрана.

Травень 2002	Президент України Леонід Кучма проголошує мету щодо набуття Україною членства в НАТО. Під час засідання КУН у Рейк'явіку (Ісландія) міністри закордонних справ висловлюють прагнення піднести двосторонні відносини на якісно новий рівень.
Липень 2002	У Донецьку відбувається офіційне відкриття проекту Цільового фонду ПЗМ зі знищення 400 тисяч протипіхотних мін.
Листопад 2002	Під час засідання КУН на рівні міністрів закордонних справ у Празі (Чеська Республіка) ухвалено План дій Україна – НАТО. План дій має на меті поглибити і розширити взаємовідносини Україна – НАТО, а також підтримати зусилля України у галузі реформування на шляху країни до її мети інтегруватися до євроатлантичних структур.
Березень 2004	Верховна Рада України ратифікує Угоду з НАТО щодо надання підтримки іноземним військам з боку країни дислокації.
Червень 2004	Україна підписує Угоду з НАТО щодо стратегічних авіаперевезень.
Осінь 2004	Країни – члени Альянсу уважно спостерігають за розвитком політичних подій під час президентських виборів і Помаранчевої революції в Україні. Вони наголошують на важливості проведення вільних і чесних виборів і переносять дату проведення чергового засідання КУН на рівні міністрів, попередньо запланованого на грудень.
Лютий 2005	Країни – члени Альянсу запрошують новообраного Президента України Віктора Ющенка взяти участь у роботі саміту в штаб-квартирі НАТО. Вони висловлюють підтримку його амбітним планам у галузі реформування і погоджуються зорієнтувати співробітництво Україна – НАТО відповідно до пріоритетів нової влади.
Квітень 2005	Під час засідання КУН на рівні міністрів закордонних справ у Вільнюсі (Литва) започатковано Інтенсифікований діалог щодо прагнень України до набуття членства в НАТО і ухвалено програму короткострокових заходів з метою зміцнення підтримки основних реформ.
Вересень 2005	У рамках Інтенсифікованого діалогу розпочато низку обговорень на рівні експертів.

Жовтень 2005	Україна приймає багатонаціональні навчання з питань реагування на катастрофи «Спільна допомога – 2005».
Жовтень 2005	Північноатлантична рада відвідує Київ з метою обговорення Інтенсифікованого діалогу з міністрами закордонних справ і оборони України.
Лютий 2006	У Хмельницькому урочисто відкрито Центр адаптації й перепідготовки колишніх військовослужбовців.
Березень 2006	Генеральний секретар НАТО вітає проведення в Україні вільних і чесних виборів до Верховної Ради як таких, що сприяли зміцненню демократії в Україні.
Червень 2006	Підписано контракт, який відкриває шлях для реалізації в Україні проекту Цільового фонду ПЗМ з утилізації 133 тисячі тонн звичайних боєприпасів, 1,5 млн. одиниць легкої зброї і одну тисячу переносних зенітно-ракетних комплексів, розрахований на 12 років.
Вересень 2006	Під час візиту до штаб-квартири НАТО прем'єр-міністр України Віктор Янукович запевняє представників країн – членів Альянсу у відданості України продовженню співпраці з Альянсом, однак при цьому заявляє, що український народ ще не готовий до вступу до НАТО.
Жовтень 2006	Верховна Рада України ратифікує Угоду про стратегічні авіап перевезення.
Червень 2007	Україна вперше відряджає корабель ВМС для участі в антитерористичній військово-морській операції НАТО «Активні зусилля» на Середземномор'ї, після чого восени надсилає другий корабель.
2007	Україна відряджає військових медиків на підтримку Групи з відбудови провінції в Афганістані.
Квітень 2008	На Бухарестському саміті глави держав – членів НАТО погоджуються, що у майбутньому Україна може стати членом НАТО.
2008	Україна розгортає два кораблі ВМС на підтримку операції «Активні зусилля»: один влітку і другий – восени.
Грудень 2008	Міністри закордонних справ країн – членів НАТО домовляються про необхідність створення кращих умов для надання допомоги Україні у досягненні відповідності критеріям членства в НАТО і вирішують розробити Річну національну програму (РНП).

Квітень 2009	Україна підписує Угоду про наземний транзит з метою постачання МССБ в Афганістані.
21 серпня 2009	Підписано «Декларацію про доповнення до Хартії про особливе партнерство між НАТО і Україною», у якій відображено рішення, ухвалені на Бухарестському саміті й на зустрічі міністрів закордонних справ у грудні 2008 року.
Лютий 2010	Новий уряд України під керівництвом Президента Віктора Януковича ухвалює рішення про продовження співробітництва з НАТО, однак знімає з порядку денного питання про потенційне членство України в Альянсі.
Травень 2010	Підписано Меморандум про взаєморозуміння у галузі обміну даними про повітряну обстановку, спрямований на запобігання критичним ситуаціям у повітрі шляхом мінімізації потенційних транскордонних інцидентів і оптимізації реагування на небезпечні ситуації із залученням цивільних літаків.
Листопад 2010	Україна відряджає корабель ВМС для участі в операції «Активні зусилля».
Квітень 2011	Під час зустрічі у Берліні міністри закордонних справ КУН знову підкреслюють важливість Особливого партнерства і домовляються продовжувати заходи практичного співробітництва.
Травень 2012	У рамках Чиказького саміту Президент Янукович бере участь у засіданні країн, що виділяють війська до складу МССБ під проводом НАТО в Афганістані.
Лютий 2013	Під час засідання КУН на рівні міністрів оборони вирішено зміцнювати співробітництво між Україною і НАТО: досягнуто домовленість щодо пріоритетів співпраці на наступні п'ять років, зокрема щодо навчань і тренувань; подовжено дію проекту з перепідготовки колишніх військовослужбовців в Україні; досягнуто поступу на шляху до нового проекту із знезараження колишніх радянських військових об'єктів, де зберігалися радіоактивні відходи. Україна стає першою державою-партнером, яка долучилася до операції під проводом НАТО із протидії піратству поблизу берегів Сомалі «Океанський щит».
Березень 2014	НАТО закликає Росію послабити напруженість у світлі проведення так званого референдуму в Криму і застосування Збройних сил Російської Федерації на

	<p>території України. З огляду на те, що її незалежність і територіальна цілісність опинилися під загрозою, Україна посилається на Статтю 14 Хартії Україна – НАТО і скликає засідання КУН. Держави – члени НАТО заявляють, що вони не визнають і ніколи не визнають незаконну і нелегітимну анексію Криму Росією.</p>
<p>Квітень і червень 2014</p>	<p>Під час засідань на рівні міністрів весною і влітку НАТО ухвалює низку конкретних заходів на підтримку спроможності України гарантувати власну безпеку. Серед них – невідкладні й короткострокові заходи, покликані розв'язати поточну кризу в Україні, а також довгострокові заходи, спрямовані на розвиток спроможностей і потенціалу країни, глибинне реформування збройних сил і структур безпеки загалом.</p>
<p>3 вересня 2014</p>	<p>У рамках Міжнародної виставки оборонної промисловості у м. Кельце (Польща) проходить конференція за сприяння НАТО, присвячена оборонній промисловості України.</p>
<p>4 – 5 вересня 2014</p>	<p>У рамках Уельського саміту глави держав і урядів НАТО проводять зустріч з Президентом України Петром Порошенком, під час якої знову підтверджують свою підтримку суверенітету і територіальної цілісності України і виступають із засудженням дій Росії, обіцяючи при цьому активізувати стратегічні консультації під егідою КУН і ще більше посилити підтримку України.</p>
<p>2 грудня 2014</p>	<p>У рамках засідання КУН на рівні міністрів закордонних справ відбувається обговорення останніх подій в Україні. Здійснено аналіз спільної роботи з часу Уельського саміту.</p>
<p>15 грудня 2014</p>	<p>Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк відвідує штаб-квартиру НАТО, де обговорює з Генеральним секретарем НАТО ініціативи Альянсу на підтримку Уряду України. Єнс Столтенберг підкреслює, що НАТО стоятиме на боці України, яка просувається на шляху до побудови суверенної, стабільної і неухильно відданої демократії й верховенству закону країни.</p>
<p>29 грудня 2014</p>	<p>Президент України Петро Порошенко затверджує законопроект, яким скасовується позаблоковий статус України, і проголошує намір України розпочати процес досягнення відповідності критеріям членства в НАТО й прагнення інтегруватися до євроатлантичних структур безпеки, зазначаючи при цьому, що рішення про</p>

	<p>подання заявки на вступ до НАТО ухвалюватиметься на всеукраїнському референдумі.</p>
Січень 2015	<p>Після завершення діяльності МССБ в Афганістані у грудні 2014 року Україна приєднується до подальшої місії «Рішуча підтримка» під проводом Альянсу, яка має на меті навчати і надавати консультативну і практичну допомогу Афганським силам і установам у галузі безпеки.</p>
29 січня 2015	<p>Під час переговорів з прем'єр-міністром України Павлом Клімкіним Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг висловлює занепокоєння з приводу ескалації насильства в країні останнім часом і запевняє, що НАТО і надалі надаватиме потужну політичну і практичну підтримку Україні.</p>
24 квітня 2015	<p>Агенція НАТО з інформації і комунікацій і Україна підписують угоду, покликану сприяти реалізації проекту Цільового фонду у галузі командування, управління, комунікацій і комп'ютеризації, що є частиною програми допомоги НАТО Україні у контексті українсько-російської кризи. Після ратифікації угода відкриє шлях для подальшого розвитку технічного співробітництва.</p>
28 квітня 2015	<p>Агенція НАТО з підтримки і забезпечення підписує угоду з Україною, забезпечивши таким чином офіційну основу для реалізації двох проектів Цільового фонду у галузі матеріально-технічного забезпечення і стандартизації й медичної реабілітації.</p>
21-25 вересня 2015	<p>У Львові відбуваються широкомасштабні польові навчання із ліквідації наслідків катастроф, які було спільно організовано Євроатлантичним центром координації реагування на катастрофи НАТО і Службою з питань надзвичайних ситуацій України. У церемонії відкриття навчань взяли участь Генеральний секретар і Президент України.</p>
22 вересня 2015	<p>Під час візиту до Києва Генеральний секретар НАТО виступає перед Радою національної безпеки і оборони (РНБО) України і проводить зустрічі з ключовими посадовцями уряду і спікером Верховної Ради. Підписано угоди, які формалізують дипломатичний статус представництва НАТО в Україні, а також підтримку України у галузі комунікацій і поглиблення оборонно-технічного співробітництва.</p>

СПИВПРАЦЯ В ОБОРОННІЙ І БЕЗПЕКОВІЙ ГАЛУЗЯХ
нині набуває нового поштовху завдяки програмам розбудови потенціалу і розвитку можливостей. Держави – члени Альянсу засудили військову агресію Росії проти України, охарактеризувавши її як порушення міжнародного права, що також суперечить принципам, на яких ґрунтуються Рада НАТО – Росія і Партнерство заради миру. Використовуючи механізм Цільових фондів, окремі держави – члени НАТО і країни-партнери мають змогу на добровільній основі виділяти фінансову підтримку Україні і нині підтримують нові значущі ініціативи у п'яти найважливіших галузях, зокрема:

1. Командування, управління, зв'язок і комп'ютеризація

проект на підтримку модернізації структур і потенціалу України має подвійну мету: підвищити здатність України гарантувати власну безпеку і брати участь у навчаннях і операціях під проводом НАТО;

2. Матеріально-технічне забезпечення і стандартизація

проект має на меті сприяти реформуванню системи матеріально-технічного забезпечення України і підвищенню її взаємосумісності з відповідними системами НАТО через запровадження стандартів НАТО щодо обліку і управління військовою технікою і матеріалами;

3. Кіберзахист

проект покликаний допомогти Україні виробити технічні можливості із протистояння кіберзагрозам, а також забезпечити підготовку і дорадчу допомогу щодо вироблення політики;

4. Соціальна адаптація колишніх військовослужбовців

проект має на меті допомогти Міністерству оборони України виробити ефективну програму соціальної адаптації військовослужбовців, які звільняються у запас (на основі поточних проектів із перепідготовки, які запроваджуються за сприяння НАТО);

5. Реабілітація поранених

проект має на меті гарантувати належне лікування поранених українських чоловіків і жінок-військовослужбовців, а також забезпечити обладнанням медично-лікувальні заклади України і провести підготовку спеціалізованого персоналу.

Рисунок 7.1 Ініціативні проекти країн-партнерів НАТО для України

7.3 КРИТЕРІЙ ЧЛЕНСТВА В НАТО. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО

СИСТЕМА КРИТЕРІЇВ ВСТУПУ КРАЇН ДО НАТО була викладена у Вашингтонському договорі (4 квітня 1949 року).⁸⁶ Єдність НАТО базується на інтересах і цінностях, які об'єднують її членів. Наріжними принципами для всіх країн – членів НАТО виступають: демократія, свобода особи, верховенство права, прагнення сприяти стабільності і добробуту в Північноатлантичному регіоні, спільна діяльність для здійснення колективної оборони та підтримання миру і безпеки. Відповідно, від України очікується, що вона буде:

Критерії членства в НАТО
відео, 4:33

- 1. ВИРІШУВАТИ МІЖНАРОДНІ СУПЕРЕЧКИ МИРНИМ ШЛЯХОМ;**
- 2. ДЕМОНСТРУВАТИ ВІДДАНІСТЬ ПРИНЦИПАМ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ПРАВ ЛЮДИНИ;**
- 3. ВИРІШУВАТИ МИРНИМ ШЛЯХОМ МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ І ЗОВНІШНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ СУПЕРЕЧКИ, СПІРНІ ПИТАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ЮРИСДИКЦІЇ. ВІДПОВІДНО ДО ПРИНЦИПІВ ОБСЄ ТА З МЕТОЮ ПРАГНЕННЯ ДО ВСТАНОВЛЕННЯ ДОБРОСУСІДСЬКИХ ВІДНОСИН;**
- 4. ВСТАНОВЛЮВАТИ НАЛЕЖНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ ТА ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ НАД СВОЇМИ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ;**
- 5. УТРИМУВАТИСЯ ВІД ЗАГРОЗИ СИЛОЮ ЧИ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ БУДЬ-ЯКИМ ЧИНОМ, ЩО НЕ ВІДПОВІДАЄ ЦІЛЯМ ООН;**
- 6. СПРИЯТИ РОЗВИТКУ МИРНИХ ТА ДРУЖНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ШЛЯХОМ ЗМІЦНЕННЯ СВОЇХ ВІЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА ЗАВДЯКИ СПРИЯННЮ ЗМІЦНЕННЮ СТАБІЛЬНОСТІ Й БЛАГОПОЛУЧЧЯ;**
- 7. ПРОДОВЖУВАТИ НАДАВАТИ ЦІЛКОВИТУ ПІДТРИМКУ ТА БРАТИ УЧАСТЬ У РОБОТІ РАДИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО ПАРТНЕРСТВА, В ПРОГРАМІ «ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ МИРУ» ТА РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА З КРАЇНАМИ-ПАРТНЕРАМИ, ЩО НЕ Є ЧЛЕНАМИ НАТО;**
- 8. ДЕМОНСТРУВАТИ ВІДДАНІСТЬ СПРАВІ ЗМІЦНЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЧЕРЕЗ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ, СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ОХОРОНУ ДОВКІЛЛЯ;**

⁸⁶ Критерій, що міститься у статті 10 Вашингтонського договору, за більше ніж півстоліття свого існування зазнав змін тільки у частині щодо інтерпретації фраз «європейська країна» і «Північноатлантичний регіон». У сучасній термінології НАТО «європейська країна» означає країну, що належить простору ОБСЄ, а «північноатлантичний регіон» має розумітись як «євроатлантичний простір», що за географією також дорівнює простору ОБСЄ.

9. РОБИТИ СВІЙ ВНЕСОК ВІЙСЬКОВОГО ХАРАКТЕРУ В КОЛЕКТИВНУ ОБОРОНУ ТА У ВИКОНАННЯ НОВИХ ЗАВДАНЬ, ЩО ПОСТАЮТЬ ПЕРЕД АЛЬЯНСОМ, А ТАКОЖ БУДУТЬ ГОТОВІ ВЗЯТИ НА СЕБЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО ПОСТУПОВОГО УДОСКОНАЛЕННЯ СВОЄЇ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ;

10. НАЛЕЖНИМ ЧИНОМ БРАТИ УЧАСТЬ У РОБОТІ УСТАНОВ НАТО;

11. ПРАГНУТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА ДОСЯГНЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ СУМІСНОСТІ;

12. СТВОРЮВАТИ ЧЕРЕЗ НАЦІОНАЛЬНУ ПРОГРАМУ НЕОБХІДНУ СТРУКТУРУ З ПИТАНЬ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ТАКИХ ОБОРОННИХ БЮДЖЕТІВ, ЯКІ Б ВІДПОВІДАЛИ ВИЗНАЧЕНИМ ПРІОРИТЕТАМ У СФЕРІ ОБОРОНИ ТА ПЕРЕДБАЧАЛИ Б ВІДПОВІДНІ СХЕМИ НАВЧАННЯ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ПЕРСОНАЛУ З ІСНУЮЧИМИ В НАТО ПРАКТИКОЮ ТА ПРОЦЕДУРАМИ З МЕТОЮ ПІДГОТОВКИ ДО МОЖЛИВОЇ В МАЙБУТНЬОМУ УЧАСТІ В РОБОТІ СТРУКТУР АЛЬЯНСУ;

13. ЗНАЙОМИТИСЯ З НАЛЕЖНИМИ ПРАВОВИМИ МЕХАНІЗМАМИ ТА УГОДАМИ, ЯКИМИ КЕРУЄТЬСЯ НАТО ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА В СВОЇЙ СТРУКТУРІ ТА ФОРМАЛЬНИМ ЮРИДИЧНИМ ПРОЦЕСОМ, ЩО ПЕРЕДУЄ ЧЛЕНСТВУ.

ПРОЦЕС ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО (НАТО) складається із ряду кроків різного ступеня формалізації. Причому, кожен наступний крок, як правило, є все більш формалізованим.

КРОК 1.
інтенсифікований
політичний діалог

Етап, на якому зараз і знаходиться Україна. Практичним проявом діяльності НАТО у цій сфері стало відкриття Центру передового досвіду з питань стратегічних комунікацій НАТО, що отримав статус міжнародної

організації (Латвія, 2014 р.). Зокрема, центр був створений сімома країнами-партнерами, серед яких Латвія, Литва, Естонія, ФРН, Польща, Сполучене Королівство та Італія⁸⁷. Центр провів низку навчальних семінарів для українських урядовців для ознайомлення їх з методологією та значенням стратегічних комунікацій у сучасному суспільстві. Серед головних напрямів роботи центру, що були заплановані слід виокремити захист НАТО та країн-членів від пропаганди; дослідження інструментів пропаганди Російської Федерації проти союзників НАТО; виявлення ознак ведення гібридної війни для формування заходів протидії такій війні; вивчення особливостей залучення соціальних медіа до просування міжнародних ініціатив Альянсу тощо.

Центр передового досвіду з питань стратегічних комунікацій НАТО виступає актором, що сприяє зміцненню політичного діалогу між НАТО і Україною. При цьому Україна виступила ініціатором підписання Дорожньої карти партнерства у сфері стратегічних комунікацій з метою удосконалення власної інформаційної політики в умовах ведення гібридної війни.

⁸⁷ Сидоренко І. С. Практика стратегічних комунікацій НАТО [Текст] / І. С. Сидоренко // Гілея: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — К. : ВІРУАН, 2017. — Вип. 116. — С. 311–316.

КРОК 2.
підготовка в
рамках ПДЧ

Підготовка країни до членства в рамках ПДЧ (Плану дій щодо членства в НАТО, див. підрозділ 6.3) повинна тривати до моменту отримання членства, і невдачі на цьому шляху можуть стати причиною відмови від ратифікації протоколів про приєднання

навіть після проходження всіх попередніх кроків. На ранішньому етапі успіх підготовки в рамках ПДЧ є важливим критерієм (але далеко не єдиним) при формуванні консенсусу серед членів НАТО про бажаність запрошення кожного нового члена. Підготовка в рамках ПДЧ носить циклічний характер на підставі річних циклів підготовки. Запрошення країни приєднатися до ПДЧ є офіційним визнанням за нею статусу кандидата в члени, проте, без будь-яких гарантій членства.

КРОК 3.
оголошення
Україною
бажання стати
членом НАТО

На цьому етапі Генеральний Секретар НАТО повідомляє керівництву країни про досягнення в рамках Альянсу консенсусу щодо бажаності її членства. Таке рішення повинне ухвалюватися на саміті НАТО (див. Саміти НАТО, підрозділ 6.1). Однак, може статися так, що завдання НАТО будуть настільки

глибоко переглянуті, що всі нинішні уявлення про параметри і темпи розширення виявляться абсолютно неадекватними.

Слід зазначити, що Перспективи членства України в НАТО останнім часом не обговорюються на вищому рівні контактів Україна-НАТО. В нинішній ситуації для Альянсу важливо, щоб Україна не допустила розповзання російської агресії, адже НАТО не хоче прямого військового зіткнення з РФ. До того ж, Україна офіційно не взяла курс на членство в НАТО, а лише на зближення.

У [Стратегії національної безпеки України](#) визначена «довгострокова ціль приєднання до загальноєвропейської системи безпеки, основу якої становить НАТО». Однак НАТО не етичний проект, а безпекова організація. Жодну державу не буде прийнято до НАТО, якщо безпека буде більше вигідна їй, а не організації в цілому. За нинішніх, або найбільш передбачуваних умов, членство України не відповідатиме цим вимогам. Воно поставить Альянс перед безпосередньою необхідністю застосувати статтю 5 і очевидним ризиком ядерної війни. Сьогодні складно говорити про те, що країни Альянсу, які мають різні думки стосовно надання Україні озброєння, зможуть об'єднатися навколо надання членства Україні.

Але якщо в нинішніх умовах членство в НАТО не є можливим для України, воно також не є необхідним. НАТО і Україна мають спільний стратегічний інтерес, аби Росія не отримала вигод від своєї агресії, через сприяння відбудови України та відновлення її суверенітету над всією територією⁸⁸. Для досягнення цих цілей НАТО і Україна повинні створити систему стримування і попередження всередині країни (і не тільки на західному кордоні); Україна повинна працювати над реформуванням Збройних сил України та модернізувати їх⁸⁹.

Збройні сили України
відео, 26:38

КРОК 4.
український
референдум
щодо членства
в НАТО

Перед підписанням протоколу про приєднання Україна повинна підтвердити свої наміри. Очевидним (хоч і не єдино можливим) засобом для цього є проведення референдуму. Його позитивні результати —

Україні готові до
НАТО
відео, 3:37

найміцніша гарантія того, що законодавчий орган в критичний момент не зійде із обраного шляху. Сенс цього кроку в тому, щоб не витратити час і сили на ратифікацію протоколу про приєднання і не ставити в незручне становище ініціаторів цього процесу, якщо немає твердої упевненості, що країна дійсно ратифікує Північноатлантичний Договір після отримання офіційного запрошення. Іноді цей етап називають подачею офіційної заявки, але головне в ньому — це конкретна демонстрація зацікавленості країни в членстві в НАТО.

КРОК 5.
підписання і
ратифікація
членами НАТО
протоколу про
приєднання

Офіційне запрошення стає можливим після вступу через протокол про приєднання. Як показує практика, це тривалий і складний процес, із огляду на кількість членів НАТО. Протокол, навіть підписаний і узгоджений виконавчими органами влади і політичними лідерами всіх країн-

членів, повинен пройти через парламенти. Успіх голосування, як правило, вимагає дипломатичної підтримки особливо зацікавлених країн. Тому, без серйозної зацікавленості із боку США вступити до НАТО практично

⁸⁸ 10 фактів про збройну агресію Росії проти України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/5026> . — Назва з екрана.

⁸⁹ Див. також: Біла книга України. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0_%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 . — Назва з екрана.

неможливо. Проте, навіть за належною дипломатичною і загальнополітичною підтримкою всередині і поза кожною окремою країною, ратифікація важливих міжнародних документів (як показала історія з європейською конституцією) зовсім не гарантована. Для ратифікації протоколу всіма нинішніми 28 членами НАТО потрібен рік, а то і більше.

КРОК 6.
отримання
офіційного
юридично
оформленого
запрошення

Згідно процедури, викладеній у статті 10 Північноатлантичного Договору, нова країна може приєднується до НАТО тільки на одноголосне запрошення членів організації⁹⁰. Процедура чітко визначає, як саме це робиться. Запрошення має форму спеціального протоколу (щодо України: **«Протокол до**

Північноатлантичного Договору про приєднання республіки Україна»), підписаного і ратифікованого всіма членами НАТО. Як правило, це короткий документ, що складається з преамбули і трьох статей (у деяких особливих випадках їх може бути більше). Після вступу протоколу до сили Генеральний Секретар НАТО від імені всіх членів організації передасть Україні офіційне запрошення приєднатися, і після цього вона стане членом НАТО, як тільки здасть на зберігання уряду США цей документ.

Отримавши запрошення, Україна має приєднатися до:

- Угоди, укладеної сторонами Північноатлантичного договору стосовно статусу їх збройних сил (Лондонська угода про статус збройних сил; Лондон, 19 червня 1951 року);
- Протоколу про статус Міжнародного військового штабу, створеного згідно з Північноатлантичним договором (Паризький протокол; Париж, 28 серпня 1952 року).
- Угоди про статус НАТО, національних представників і Міжнародного секретаріату (Угода про цивільний статус; Оттава, 20 вересня 1951);
- Угоди про статус Місії і представників третіх держав у НАТО (Брюссель, 14 вересня 1994).
- Угоди між державами-учасницями Північноатлантичного договору про безпеку інформації (Брюссель, 6 березня 1997);
- Угоди про спільний захист секретної інформації щодо винаходів оборонного характеру, на які було оформлено патенти (Париж, 21 вересня 1960);
- Угоди НАТО про обмін технічною інформацією для оборонних цілей (Брюссель, 19 жовтня 1970);
- Угоди про співпрацю щодо обміну інформацією про ядерні технології (С-М(64)39-Basic Agreement);
- Угоди про адміністративні приготування щодо застосування угоди (С-М(68)41, 5th Revise).

⁹⁰ Акт запрошення до НАТО має форму спеціального протоколу, який підписується країнами - членами НАТО і ратифікується згідно їхніх національних процедур. Завершення процедури ратифікації власно і є моментом запрошення нової країни, після чого стати чи не стати членом Альянсу вже залежить тільки від того, чи ратифікує вона сама Північноатлантичний договір.

КРОК 7. отримання членства

Країна вважається членом НАТО з моменту здачі на зберігання уряду США свого документа про приєднання. Далі, уряд США повинен повідомити решту членів організації про цю подію. Для України, як і для переважної більшості інших країн, документ

про приєднання є рішенням найвищого законодавчого органу про ратифікацію Північноатлантичного Договору. Все, що потрібно зробити на рівні цього кроку — привести цей документ до Вашингтона. У загальному випадку, зробити це повинен Міністр закордонних справ. Передача на зберігання проходить в урочистій обстановці у присутності представників всіх членів НАТО, що дозволяє звести до мінімуму період їх сповіщення про завершення процедури ухваленні нового члена.

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО

► Надання «ядерних гарантій», відповідно до яких напад на Україну із застосуванням ядерної, хімічної чи бактеріологічної зброї означатиме адекватну відповідь з боку ядерних держав-членів НАТО (США, Велика Британія, Франція).

НАТО: «за» і «проти»
очима скептика
відео, 26:38

Переваги вступу України до НАТО

► Вступ до НАТО дуже істотно знижує ризик війни проти України. Україна є стратегічно важливою, на відміну від нейтральних Фінляндії та Швеції. Геостратегічні переваги, які дає контроль над Україною, можуть для потенційного агресора переважити ризик, який супроводжуватиме агресія проти України.

► НАТО не вимагає розміщення на території України своїх баз в обмін на членство. Тому вступ України до НАТО буде «паперовим», без утворення нових великих військових баз.

► У результаті вступу до НАТО Україна зміцнить свою територіальну цілісність.

► Вступ до НАТО означатиме остаточний вихід України з під впливу Росії та ліквідацію можливості його відновлення в майбутньому.

► НАТО дозволяє гарантувати надійну безпеку за невеликі кошти, за які Україна ніколи б не мала такого рівня безпеки, як за умов членства в НАТО, навіть якби витрачала на оборону весь свій бюджет.

► НАТО не вимагає масового переозброєння східноєвропейських армій. Кожна країна має право на власний розсуд вирішувати, які

озброєння і якого виробництва закупляти для своїх збройних сил. Українські озброєння радянського виробництва не є проблемою при вступі до НАТО.

➡ Стрімке збільшення іноземних інвестицій, оскільки безпека зв'язана з економікою (для Польщі, Чехії і Угорщини – приплив іноземних інвестицій за рік після оголошення про вступ до НАТО збільшився у 3,5 рази, для Румунії на 141%).

➡ НАТО надає допомогу Україні у вирішенні проблем звільнених у запас військовослужбовців. Починаючи із 2015 р. через шість трастових фондів вже були виділені близько 35 млн. євро. Також були проведені навчання для більш ніж двох тисяч українських цивільних та військових. У 2017 р. в Харкові відкрився реабілітаційний центр для поранених військовослужбовців, в якому медична реабілітація буде оплачуватися з одного із фондів НАТО.⁹¹

➡ Укріплення середнього класу українського суспільства, який найбільше зацікавлений у євроатлантичній інтеграції. Адже він найбільше потерпає від нестабільності та непередбачуваності, а НАТО – це формат стійкого розвитку.

➡ До позитивів, які Україна має вже сьогодні, належить проект НАТО щодо створення Трастового фонду для ліквідації надлишків застарілих боєприпасів в Україні, а їх у нас —133 тис. т., 1,5 млн. одиниць застарілої стрілецької зброї та 1 тис. одиниць переносних зенітно-ракетних комплексів. У Харківській області 1 грудня 2005 р. розпочався перший трирічний етап проекту. На нього передбачалось 4,1 млн. євро, а вартість усього першого етапу становила близько 8 млн. євро. Загалом проект розрахований на 12 років, і на його реалізацію заплановано витратити понад 25 млн. євро⁹².

➡ Членство в НАТО покращить перспективи вступу України до ЄС. Вступивши до Альянсу, будь-яка держава мусить дотримуватися певних правил, чітко визначених критеріїв. Вона не матиме змоги прийняти рішення, які порушують свободу слова, демократію, завдадуть шкоди інтересам українських громадян.

➡ із набуттям членства в НАТО ми увійдемо у широкий суспільно-політичний простір, побудований на спільних цінностях. Якщо не тільки на рівні держави, а й на рівні політичних партій, громадських організацій ми інтегруємося в суспільно-політичний простір євроатлантичної цивілізації, то демократичні перетворення в нашій країні набудуть незворотного характеру.

⁹¹ НАТО виділило Україні 35 млн. євро через трастові фонди [Електронний ресурс] // Європейська правда. — 2017. — 31 березня. — Режим доступу :

<http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/03/31/7063916/> . — Назва з екрана.

⁹² Галик В. М. Україна в Європі і світі [Електронний ресурс]: навч. посіб. / В. М. Галик ; відп. за випуск Л. В. Тимошенко. — К. : Знання, 2013. — 364 с. — Режим доступу :

http://pidruchniki.com/1181081155606/politologiya/ukrayina_v_yevropi_i_sviti . — Назва з екрана.

Недоліки
вступу
України до
НАТО

➤ Україні необхідно буде надавати збройну підтримку союзникам по НАТО, якщо на їхню територію буде здійснено напад в Європі, Північній Америці та в Атлантичному океані на Північ від тропіка Рака. Однак досі на НАТО ніхто не ризикував робити напади, навіть під час «холодної війни».

➤ Ймовірно певне збільшення витрат на оборону в Україні, досягнення підняття їх з нинішніх 1,4% ВВП мінімум до 1,7-2,0% ВВП (до рівня, який є в Польщі, Чехії, Угорщині). Особливо в момент підготовки до членства в НАТО Україна буде змушена реагувати на вимоги НАТО.

➤ Погіршення відносин України з Росією, викликане тим, що Росія розумітиме втрату перспективи контролю над Україною. Як військово-стратегічна одиниця Україна для блоку виступає у першу чергу, як стратегічний плацдарм для розгортання своїх позицій на Схід. Факт розширення НАТО може надати значної переваги США щодо американізації Центральної та Східної Європи, що може викликати занепокоєння найбільших європейських країн;

➤ Збільшення соціальної напруги серед військовослужбовців, зумовленої значним скороченням чисельності збройних сил. Вхід України до системи інфраструктурних зв'язків НАТО, що обіймає величезні території, може спричинити злам не лише державного апарату, а й певним чином може змінити внутрішню сутність українського народу, його духовність, суспільну свідомість, якою б «еластичною» вона не була;

➤ Гіпотетично можна припустити, що подальше просування НАТО на Схід покращить стратегічні взаємини між альянсом та Польщею. Україні ж буде відводиться роль буферного утворення;

➤ Певне збільшення терористичної загрози проти України, яка в результаті вступу до НАТО стає частиною Європи. Але терористична загроза навряд чи буде реалізована щодо України, яка справедливо повелася щодо мусульман — кримських татар. В цілому навіть членство України в НАТО не забезпечує їй безпеки. Конфлікт Греції та Туреччини цьому підтвердження;

➤ Членство в НАТО, ймовірно, зажадає змін в Конституції України в частині, що стосується іноземного військового базування на території України і умов застосування Україною військової сили. На тлі ще не завершеного процесу конституційних змін у зв'язку з реформою влади, це є чинником, що перешкоджає політичній консолідації.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Які праві чинники вступу України до НАТО?
2. Розкрийте основні міфи щодо НАТО.
3. Які основні критерії отримання державою членства в НАТО?
4. Які конкретні кроки повинна здійснити Україна, щоб стати членом НАТО?
5. Визначте соціально-політичні переваги та недоліки вступу України до НАТО.

ТЕМА 8 УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

8.1 Україна — ООН

8.2 Україна — СОТ

8.3 Україна — МВФ

8.1 УКРАЇНА — ООН

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ (ООН) — глобальна міжнародна організація, заснована **24 жовтня 1945** на конференції у Сан-Франциско на підставі Партії Об'єднаних Націй.

Мета діяльності організації — підтримання і зміцнення миру і міжнародної безпеки та розвиток співробітництва між державами світу. Члени-засновники — 51 держава (в т. ч. Україна).

Історія створення ООН
відео, 1:51

Станом на 2011 рік ООН нараховувала 193 держав-членів. Західна Сахара та інші маленькі держави не приєднались до ООН через їх невизнання. Організація фінансується з обов'язкових та добровільних внесків від своїх держав-членів, і користується шістьма офіційними мовами: арабська, китайська, англійська, французька, російська та іспанська.

СТРУКТУРА ООН⁹³ — складається з п'яти основних органів: Генеральної Асамблеї ООН, Ради Безпеки ООН, Економічної і Соціальної Ради (ЕКОСОП) ООН, Міжнародного Суду юстиції ООН, Секретаріату ООН (+Генеральний Секретар ООН).

Структура ООН
відео, 1:51 +
ООН: негативи...
відео, 11:48

⁹³ Детальніше : Організація Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Організація_Об'єднаних_Націй. — Назва з екрана.

1. ГЕНЕРАЛЬНА АСАМБЛЕЯ ООН

головний дорадчий, директивний та представницький орган Організації Об'єднаних Націй, створений у 1945 р. згідно зі статутом ООН.

Генеральна асамблея складається з 193 членів ООН і є форумом для обговорення всього спектру міжнародних питань, викладених у Статуті.

Асамблея збирається на чергову щорічну сесію в період з вересня по грудень і в подальший період в міру необхідності.

Кожна держава може бути представлена в ній делегацією щонайбільше з п'яти осіб.

Одна держава-член організації має в Генеральній Асамблеї один голос.

Кожна країна представлена дипломатом високого рангу, але час від часу міністри закордонних справ і навіть голови держав також відвідують сесії ГА.

Рішення з окремих важливих питань, таких, як рекомендації відносно миру і безпеки і вибори членів Ради Безпеки, приймаються більшістю в дві третини держав-членів; рішення ж з інших питань приймаються простою більшістю голосів.

функції

- розглядає загальні принципи співпраці в підтримці міжнародного миру і безпеки, у тому числі в питаннях роззброєння, і робити відповідні рекомендації;
- обговорює будь-які питання, що відносяться до підтримки міжнародного миру і безпеки, і робити рекомендації відносно цих питань, за винятком коли дана суперечка або ситуація знаходяться на розгляді Ради Безпеки;
- організовує дослідження і готує рекомендації в цілях сприяння міжнародній політичній співпраці, здійснення прав людини і основних свобод і сприяння міжнародній співпраці в економічній, соціальній і гуманітарній областях і в області культури, освіти і охорони здоров'я;
- рекомендує заходи мирного залагоджування будь-якої ситуації, яка могла б порушити дружні стосунки між націями;
- отримувати і розглядати доповіді Ради Безпеки та інших органів ООН;
- розглядає і затверджує бюджет Організації Об'єднаних Націй і встановлювати розмір внесків держав-членів
- обирає непостійних членів Ради Безпеки і членів інших рад і органів ООН і, за рекомендацією Ради Безпеки, призначати Генерального секретаря.

2. РАДА БЕЗПЕКИ ООН

відповідає за підтримання миру та безпеки у відносинах між країнами членами ООН. Рада Безпеки ООН має право приймати обов'язкові рішення, які подаються до Організації Об'єднаних Націй, як резолюції Ради Безпеки.

Складається з 15 держав-членів, котрі в свою чергу розподіляються на 5 постійних членів — Китай, Франція, Росія, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії і Сполучені Штати Америки — і 10 непостійних членів, 15 жовтня 2015 року новими непостійними членами Ради Безпеки ООН терміном на 2 роки обрали Україну, Єгипет, Сенегал, Уругвай та Японію, термін повноважень їх триватиме два роки.

П'ять постійних членів Ради мають право на «вето» над основними питаннями, але не щодо процедурних резолюцій чим дозволяє постійному члену Ради блокувати прийняття рішень, але не дозволяє блокувати обговорення самої резолюції, навіть коли вона не є прийнятною для нього.

Десять тимчасових місць в Раді Безпеки ООН визначаються на двох-річний термін з держав-членів ООН за які проголосували на Генеральній Асамблеї ООН та відповідно на регіональній основі. Голову Ради Безпеки ООН призначають за алфавітом кожен місяць.

функції

- ➔ розслідує будь-який спір чи будь-яку ситуацію, яка може спричинити міжнародні зіткнення чи викликати спір, що загрожує підтримці міжнародного миру і безпеки;
- ➔ визначає існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру чи акту агресії і робить рекомендації чи вирішує які заходи слід застосувати для підтримки і відновлення міжнародного миру та безпеки;
- ➔ застосовує примусові заходи до держав, які порушують міжнародний мир і безпеку;
- ➔ може відправити миротворців у регіони, де збройний конфлікт недавно припинився або тимчасово зупинився, щоб забезпечити дотримання умов мирних угод і перешкоджати комбатантам поновити військові дії;

3. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА РАДА (ЕКОСОР) ООН

допомагає Генеральній Асамблеї ООН у **сприянні міжнародного економічного і соціального співробітництва та розвитку**. ЕКОСОР складається з 54 членів ООН, всі з яких обираються Генеральною Асамблеєю ООН на трирічний термін.

Президент ЕКОСОР обирається строком на один рік і вибирається серед малих та середніх держав, представлених в ЕКОСОР. Рада проводить засідання один раз на рік в липні, сесії тривають чотири тижні.

З 1998 року вона почала проводити ще одне засідання — кожного квітня з міністрами фінансів та представниками, які очолюють ключові комітети Світового банку і Міжнародного валютного фонду (МВФ).

ЕКОСОР добре вправляється в наданні консультаційних політичних спорів-рішень і веде координацію та дублювання деяких функцій органів ООН в області допоміжних секторів і саме в цій ролі ЕКОСОР найбільш активний.

- ➔ обговорює міжнародні економічні й соціальні проблеми глобального і міжгалузевого характеру і розробляє рекомендації щодо політики з цих проблем для країн-членів і для системи ООН;
- ➔ проводить дослідження, складає доповіді, розробляє рекомендації з міжнародних проблем в економічній і соціальній сферах Генеральній Асамблеї, членам Організації та зацікавленим спеціалізованим установам;
- ➔ заохочує держави до дотримання прав людини і основних свобод для всіх;
- ➔ скликає міжнародні конференції і розробляє для подання Генеральній Асамблеї проекти конвенцій з питань, що входять до її компетенції;
- ➔ веде переговори зі спеціалізованими установами відносно домовленостей, угод, що стосуються взаємовідносин цих установ з ООН;
- ➔ погоджує діяльність спеціалізованих установ через консультації з ними і надання рекомендацій;
- ➔ надає послуги і допомогу (за ухвалою Генеральної Асамблеї) членам ООН, а також спеціалізованим установам на прохання останніх;
- ➔ консультує відповідні неурядові організації з питань, які входять до її компетенції.

функції

4. МІЖНАРОДНИЙ СУД ООН

є **головним судовим органом** Організації Об'єднаних Націй (Гаага, Нідерланди). Заснований в 1945 році відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Метою Міжнародного Суду є вирішення суперечок між державами.

Суд розглядає справи, пов'язані з військовими злочинами, незаконним втручанням держав і етнічних чисток, зокрема, як і раніше, розглядаються й інші юридичні справи.

Сторонами в справах, що розглядаються Судом, можуть бути тільки держави.

До суду можуть звертатися учасники його Статуту, до числа яких автоматично входять всі члени ООН.

Держава, що не є членом ООН, може стати учасником Статуту на умовах, що визначаються у кожному окремому випадку ГА ООН за рекомендацією РБ ООН.

- розглядає правові суперечки між державами, що пов'язані з порушенням міжнародних договорів і зобов'язань або виникають при їх тлумаченні;
- ухвалює обов'язкові до виконання рішення за всіма спорами, які передаються державами на його розгляд;
- дає консультативні, що не мають обов'язкової сили вироку з правових питань на прохання Генеральної Асамблеї ООН, Ради Безпеки і інших органів ООН з дозволу ГА ООН.

5. СЕКРЕТАРІАТ ООН

забезпечує дослідження, збір інформації і коштів, необхідних органам Організації Об'єднаних Націй для проведення своїх засідань та регламентних дій. Він також виконує завдання за вказівками від ООН, Ради Безпеки ООН, Генеральної Асамблеї ООН, Економічної і Соціальної Ради ООН та інших органів ООН.

Статут передбачає, що співробітники не повинні запитувати або отримувати вказівки від будь-яких владних структур, окрім ООН.

Кожній країні — члену ООН пропонується поважати міжнародний характер Секретаріату і не намагатися впливати на своїх співробітників.

Генеральний секретар ООН самостійно несе відповідальність за підбір персоналу. Призначається Генеральною Асамблеєю (може бути на посаді 2 каденції — 10 років), після того, як його рекомендовано Радою Безпеки ООН.

Генеральний секретар не повинен виходити від одного з п'яти постійних держав-членів Ради Безпеки ООН. Може доводити до Ради Безпеки ООН будь-які питання, які, на його думку, можуть загрожувати в підтримці міжнародного миру і безпеки, надавати свою позицію для більшості дій на світовій арені.

Позиція Генерального секретаря ООН зводиться до подвійній ролі — адміністратора організації ООН, і дипломата — посередника у вирішенні суперечок між державами-членами ООН і знаходження консенсусу щодо глобальних проблем.

- керівництво операціями з підтримування миру;
- організація міжнародних конференцій з проблем світового значення;
- підготовка оглядів світових економічних та соціальних тенденцій і проблем;
- здійснення досліджень;
- перекладання виступів, документів;
- забезпечення світових засобів масової інформації відомостями про діяльність ООН.

Рисунок 8.1 Структурні органи ООН

УКРАЇНА БРАЛА УЧАСТЬ У СТАНОВЛЕННІ ООН з найперших днів її створення. Будучи ще в складі СРСР, українська делегація брала найактивнішу участь у формуванні ООН. Україну можна назвати зразковим членом ООН. Жодна інша країна світу не зробила для безпеки на планеті більше, ніж Україна, яка відмовилася від ядерного арсеналу. Цей крок став конкретним підтвердженням щирої відданості України миру і безпеці на планеті.

Табл. 8.1 — Україна від заснування ООН — до сьогоднішніх днів

ДАТА	ПОДІЯ
1945	Україна — співзасновник ООН. Делегація України бере активну участь у розробці статуту організації. Глава української делегації Дмитро Мануїльський очолив перший комітет, який розробляв преамбулу статуту ООН і перший розділ.
1948	Україна вперше стає непостійним членом Ради безпеки ООН.
1992	Україна в ООН стає одним з основних учасників миротворчих операцій по всій земній кулі. Здобувши незалежність у 1991 році, українська держава поступово позбавляється від нальоту тоталітаризму в зовнішній політиці. В цьому ж році Україна підписує рамкову конвенцію ООН про зміну клімату.
1993	Перша велика перемога української дипломатії після здобуття незалежності. 9 липня 1993 року парламент Росії прийняв рішення про те, що Севастополь належить РФ і повинен бути повернений. Україна ініціювала екстрене засідання Радбезу ООН з цього питання і 20 липня 1993 року РБ ООН визнав рішення російської Думи незаконним і таким, що порушує міжнародні договори. Москві довелося поступитися — як виявилось, тимчасово.
1994	Україна приєдналася до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Офіційний Київ закликав до повної ліквідації цієї зброї на Землі, одночасно відмовившись від третього за розміром ядерного потенціалу. В цьому ж році Україна виступила ініціатором конвенції з безпеки персоналу ООН.
1997	Міністр закордонних справ України Геннадій Удовенко — голова 52-ї сесії Генасамблеї ООН. Саме 52-я сесія увійшла в історію як «сесія реформ», коли була прийнята всеосяжна програма реформування організації, запропонована генсеком Кофі Аннаном.
1999	Україна приєдналася до миротворчої місії в Косово. Роком пізніше — до місії в Конго.

2002	Генеральна асамблея ООН схвалює ініціативу України оголосити 29 травня міжнародним днем миротворців ООН. У 2003 році Україна ініціює декларацію про прихильність боротьбі з ВІЛ / СНІД.
2004	Україна починає брати участь в місії ООН в Ліберії і приєдналася до Кіотського протоколу.
2006,2008	Україна — член ради ООН з прав людини.
2009	Україна приєднується до місії в Кот-д'Івуарі
2014	Російсько-українська війна. Росія анексувала український Крим і розв'язала бійню в Донбасі. Генеральна асамблея ООН приймає резолюцію 68/262, в якій підтверджує недоторканність територіальної цілісності України.
2015	Україна знову претендує на статус непостійного члена Ради безпеки ООН. Для офіційного Києва це можливість відстоювати в організації свої національні інтереси, серед яких, наприклад, питання залучення миротворців для встановлення миру в Донбасі.

8.2 УКРАЇНА — СОТ

СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ (СОТ) — це міжнародна організація. Місце розташування: Женева, Швейцарія⁹⁴.

СОТ створена

у січні 1995 року після підписання багатосторонньої угоди у м. Марракеш (Марокко) 15 квітня 1994 року. Стала правонаступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) — організації, яка проіснувала з 1947 по 1994 рік і нараховувала 128 членів.

Світова організація торгівлі та Україна
відео, 1:47

Мета утворення

— розробка системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням.

Головні цілі

— забезпечення тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, поступове скасування митних і торговельних обмежень.

⁹⁴ Детальніше : Світова організація торгівлі [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Світова_організація_торгівлі. — Назва з екрану.

Принципи

- торгівля без дискримінації, тобто взаємне надання режиму найбільшого сприяння (РНС) у торгівлі;
- регулювання торгівлі переважно тарифними методами;
- відмова від використання кількісних і інших обмежень;
- транспарентність торговельної політики;
- врегулювання торговельних суперечок шляхом переговорів.

Функції СОТ

- контроль за виконанням угод і домовленостей пакета документів Уругвайського раунду;
- проведення багатосторонніх торговельних переговорів і консультацій між зацікавленими країнами-членами;
- врегулювання торговельних суперечок;
- огляд національної торговельної політики країн-членів;
- технічне сприяння державам з питань, що стосується компетенції СОТ;
- співробітництво з міжнародними організаціями.

Правова база

— у рамках ГАТТ було проведено вісім раундів багатосторонніх переговорів, спрямованих на лібералізацію торгівлі, скасування тарифних обмежень та зниження митних зборів. У ході переговорів було укладено 28 угод, що формують основу нормативно-правової бази СОТ, основними з яких є:

- Генеральна Угода з торгівлі послугами;
- Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності;
- Угода про вирішення спорів;
- Угода про сільське господарство;
- Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів;
- Угода про технічні бар'єри в торгівлі;
- Угода про правила походження;
- Угода про процедури імпортного ліцензування;
- Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи;
- Угода про субсидії та компенсаційні заходи;
- Угода про захисні заходи.

***Як захищати
інтереси в рамках
СОТ?
відео, 3:00***

Члени СОТ

— на 2015 р. членами СОТ є 161 країна світу, 22 країни ведуть переговори щодо вступу. Членство у СОТ передбачає

обов'язкову участь у всіх багатосторонніх угодах, крім декількох з обмеженим колом учасників.

Вищим органом СОТ є Міністерська Конференція, яка скликається раз на 2 роки і приймає найбільш важливі рішення у сфері торгівлі.

Керівний орган — Генеральна Рада СОТ. Засідання цього органу проводяться кожні два місяці для здійснення нагляду за функціонуванням організації і виконанням відповідних угод. Генеральна Рада також виступає в якості вищого органу для розв'язання спорів і проведення огляду торговельної політики країн-членів.

— розміщується у Женеві, його очолює Генеральний директор, якому допомагають 4 заступники. Офіційні мови — англійська, французька та іспанська.

ВСТУП УКРАЇНИ ДО СОТ (16 травня 2008 р.) відкрив перспективи для розвитку національної економіки. Україна на абсолютно рівних умовах та правах з іншими членами організації бере безпосередню участь у формуванні новітніх правил торгівлі на світовому ринку з метою максимального врахування національних інтересів нашої держави у торговельно-економічній сфері.

Як член СОТ Україна отримала право використовувати механізм врегулювання суперечок в рамках СОТ, що сприяє справедливому розв'язанню будь-яких суперечок з приводу дотримання положень угод СОТ. У рамках зазначеного механізму було позитивно вирішено ряд важливих питань, а саме дискримінаційного оподаткування, ліцензування деяких видів української продукції.

Набуття Україною членства в СОТ створило необхідні передумови для започаткування переговорів з Європейським Союзом щодо створення зони вільної торгівлі.

Табл. 8.2 — Хронологія стосунків Україна — СОТ

Дата	Подія
30 листопада 1993	розпочався процес вступу України до СОТ. До Секретаріату ГАТТ було подано офіційну заявку Уряду України про намір приєднатися до ГАТТ

5 лютого 2008	у Женеві відбулося засідання Генеральної Ради СОТ, на якому було підписано Протокол про вступ України до СОТ.
10 квітня 2008	Верховна Рада України прийняла законопроект «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». 16 квітня 2008 року Закон про ратифікацію був підписаний Президентом України.
16 травня 2008 року	згідно з процедурами СОТ, Україна стала повноправним членом цієї Організації.
червень 2010	підписання Угоди про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (Норвегія, Швейцарія, Ісландія та Ліхтенштейн), яка набрала чинності з 1 червня 2012 року
21 березня 2014	підписано Політичну частину Угоди про асоціацію з Європейським Союзом
27 червня 2014	підписано Економічну частину цієї угоди

8.3 УКРАЇНА — МВФ

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД (МВФ) — було створено 27 грудня 1945 року після підписання 29-ма державами угоди, розробленої на Конференції ООН з валютно-фінансових питань 22 липня 1944 року.

Статутний капітал

формується за рахунок внесків держав-членів, кожна з яких зазвичай виплачує приблизно 25% своєї квоти або у валюті інших членів, а інші 75% — у своїй національній валюті. Виходячи з розмірів квот розподіляються голоси між країнами-членами керівних органах МВФ. Найбільшою кількістю голосів у МВФ володіють США, Німеччина, Японія, Великобританія, Франція, Саудівська Аравія, Італія, Росія. Частка ЄС — 33,3%, розвинені держави мають у сукупності понад 60% голосів у МВФ. На частку всіх інших країн, що складають понад 84% кількості членів фонду, припадає лише близько 40%.

[Коротка історія МВФ](#)
відео, 1:41

Резервними валютами МВФ є долар США, євро, британський фунт та японська єна. В листопаді 2015 було прийнято рішення про включення з 1 жовтня 2016 року до цього списку також китайського юаня.⁹⁵ Штаб-квартира МВФ знаходиться в м. Вашингтон, США.

Міжнародна
валютна система і
МВФ
відео, 5:13

Мета МВФ

- ▶ сприяти міжнародній співпраці у валютно-фінансовій сфері;
- ▶ сприяти розширенню і збалансованому росту міжнародної торгівлі в інтересах розвитку виробничих ресурсів, досягнення високого рівня зайнятості і реальних доходів держав-членів;
- ▶ забезпечити стабільність валют, підтримувати упорядковані співвідношення валютної системи серед держав-членів і не допускати знецінення валют з метою отримання конкурентних переваг;
- ▶ надавати допомогу в створенні багатосторонньої системи розрахунків між державами-членами, а також в ліквідації валютних обмежень;
- ▶ тимчасово надавати державам-членам кошти в іноземній валюті, з метою виправлення порушення рівноваги їх платіжного балансу.

Функції МВФ

- ▶ сприяння міжнародній співпраці в грошовій політиці;
- ▶ розширення світової торгівлі;
- ▶ кредитування;
- ▶ стабілізація грошових обмінних курсів

Члени МВФ

Членами МВФ є 189 членів ООН. Колишніми членами є Куба, яка вийшла з МВФ в 1964 році та Республіка Китай Тайвань), який був замінений в ООН на КНР в 1980 році. Крім Куби не належать до МВФ ще шість держав-членів ООН: Північна Корея, Андорра, Монако, Ліхтенштейн, Науру і Південний Судан. Острови Кука, Ніуе, Ватикан, й інші держави з обмеженим визнанням також не є членами МВФ⁹⁶.

Кількість співробітників

— приблизно 2 663 з 148 країн

⁹⁵ Міжнародний валютний фонд [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_валютний_фонд. — Назва з екрана.

⁹⁶ Государства — члены МВФ [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Государства_—_члены_МВФ. — Название с экрана.

Загальна сума квот

— 650 млрд. дол. (станом на 9/13/2016)

Найбільші позичальники

— надані і непогашені суми на 29/2/2015: Португалія, Греція, Україна, Ірландія

[Як працює програма МВФ?](#)
відео, 6:05

Превентивні кредити

— найбільші превентивні кредити (суми, затверджені на 0/3/2016): Мексика, Польща, Колумбія, Марокко

Консультації

— консультації в рамках нагляду: 130 консультацій в 2013 році, 132 консультації в 2014 році і 124 консультації в 2015 році

Технічна допомога

— 285 людино-років в 2014 фінансовому році і 288 людино-років в 2015 фінансовому році.

СТРУКТУРА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ МВФ — представлена Радою керуючих, Міжнародним валютним і фінансовим комітетом, Виконавчою радою та Комітетом з розвитку.

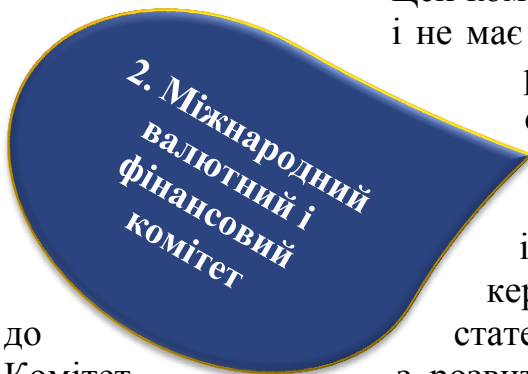
МВФ тісно співпрацює зі Світовим банком і Банком міжнародних розрахунків (МБР). Вони відіграють певну роль в укладенні низки спеціальних «рятувальних» угод, оскільки обидві ці організації займають унікальне положення, що дозволяє їм надавати фінансову підтримку програмам державного регулювання країн-боржників і служити каталізатором для приватних і державних кредитних операцій.

Вищий керівний орган МВФ. Кожна країна-член представлена керуючим і його заступником. Зазвичай це міністри фінансів або керівники центральних банків. До повноважень Ради належить — вирішення ключових питань діяльності Фонду: внесення змін до Статей Угоди,

прийняття і виключення країн-членів, визначення і перегляд їх часток в капіталі, вибори виконавчих директорів. Керуючі збираються на сесії один раз на рік, але можуть проводити засідання, а також голосувати через пошту в будь-який час.

Складається з 24 керуючих МВФ і збирається на сесії два рази на рік.

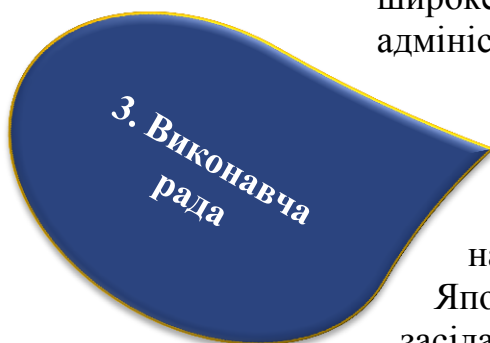
до
Комітет

Рад керуючих Світового Банку і Фонду Joint IMF — World Bank Development Committee.

Цей комітет є **дорадчим органом Ради керуючих** і не має повноважень для прийняття директивних рішень. Але він виконує важливі функції: спрямовує діяльність Виконавчої ради; формує стратегічні рішення, які відносяться до світової валютної системи і діяльності МВФ; вносить на розгляд Раді керуючих пропозиції про внесення поправок статей Угоди МВФ. Схожу роль відіграє також

з розвитку — Об'єднаний міністерський комітет

Директорат, який несе відповідальність за ведення справ МВФ, широке коло політичних, оперативних і адміністративних питань, надання кредитів країнам-учасникам і здійснення нагляду за їх валютною політикою.

Виконавча рада складається з 24 директорів, 5 з яких призначаються країнами з найбільшими квотами: США, Німеччиною, Японією, Великою Британією та Францією. Рада засідає три рази на тиждень та керує поточною діяльністю Фонду, у тому числі й розподілом кредитів країнам-учасникам. До повноважень Виконавчої ради МВФ входить обрання на п'ятирічний термін директора-розпорядника (Managing Director), який очолює штат співробітників МВФ.

Є **спільним органом МВФ та МБРР**, що займається питаннями щодо надання коштів країнам, що розвиваються.

Комітет складається з 24 членів — міністрів фінансів країн-учасниць. Основною функцією комітету є підготовка аналітичних доповідей стосовно цих країн та надання рекомендації Раді керуючих МВФ та МБРР.

ІСТОРІЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ Й МВФ налічує більше 20 років. Україна стала членом МВФ в 1992 р. відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду. Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій», який був прийнятий 3 червня 1992 року. Схвалена 11 березня 2015 р. Радою директорів Міжнародного валютного фонду програма Extended Fund Facility розрахована на 4 роки і передбачає масштабне реформування України за європейськими стандартами. Гроші Фонду прямуватимуть на погашення країною раніше взятих кредитів і поповнять золотовалютні резерви Нацбанку. Кредит МВФ також відкриє Україні двері для залучення міжнародної допомоги на загальну суму близько 40 млрд. дол.⁹⁷

Табл. 8.3 — Хронологія стосунків України з МВФ

Дата	Подія
1994	у жовтні МВФ схвалив для України перший кредит Systemic Transformation Facility (STF) на суму близько 392 млн. дол. на системні перетворення в економіці.
1995	У квітні Рада директорів МВФ ухвалила річну програму stand-by на суму 1,57 млрд дол. Мета програми — зниження інфляції приблизно до 1,0% на місяць, лібералізація економіки, стримування падіння ВВП, утримання дефіциту держбюджету на рівні не вище за 3,3% ВВП.
1996	у травні Рада директорів МВФ ухвалила виділення 867 млн. дол. у рамках другої однорічної програми stand-by за умови, що Україна доб'ється зниження інфляції до 1-2% на місяць, скоротить дефіцит держбюджету до 3,5% ВВП з 5,0% у 1995 році.
1997	МВФ у серпні затвердив третю річну програму stand-by на суму 542 млн. дол. для підтримки розвитку економіки і реалізації структурних реформ у 1997-1998 роках. МВФ відразу ж виділив перший транш у розмірі 49 млн. дол. Україна зобов'язалася знизити інфляцію до 15% у 1997 році та 12% у 1998 році з 40% у 1996 році. Дефіцит держбюджету мав знизитися в 1997 році до 4,3% ВВП, у 1998 році — до 2,0% з 6,0% у 1996 році. Програма не була завершена через невиконання урядом її умов.
1998	у вересні МВФ ухвалив трирічну програму розширеного фінансування на 2,2 млрд. дол., яка пізніше була продовжена на

⁹⁷ Україна і МВФ: хронологія відносин довжиною 21 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://economics.unian.ua/finance/1054685-ukrajina-i-mvf-hronologiya-vidnosin-dovjinoju-21-rik.html>. — Назва з екрана.

	<p>один рік — до вересня 2002 року і збільшена до 2,6 млрд. дол. Її мета — добитися до 2001 року зростання ВВП після 10 років падіння, утримати інфляцію нижче за 10% на рік, провести реформу пенсійної системи, енергетики, сільського господарства, дерегуляцію для приватного бізнесу.</p> <p>Програма кілька разів уривалася через невиконання Україною взятих зобов'язань, зокрема, через збільшення заборгованості з відшкодування експортерам податку на додану вартість. Фактично Київ одержав трохи більше половини передбаченої суми.</p>
2004	<p>у березні МВФ ухвалив річну програму попереджувачого (precautionary) stand-by на суму 605 млн. дол., які могли бути виділені при зверненні влади у разі різкого зростання дефіциту платіжного балансу. Тоді Київ обійшовся без цих грошей.</p>
2008	<p>у листопаді МВФ схвалив дворічну програму stand-by на загальну суму 16,4 млрд. дол. для підтримки економіки, що переживала глибоку кризу.</p> <p>Уряд пообіцяв оздоровити фінансове становище держкомпанії "Нафтогаз", підвищити ціни на газ і електроенергію, не допустити збільшення дефіциту держбюджету понад 1,0% до ВВП, закрити слабкі банки, націоналізувати великі системні банки, продовжити структурні реформи.</p> <p>Багато зобов'язань не було виконано через протистояння гілок колишньої влади і президентську виборчу кампанію. Верховна Рада не змогла прийняти держбюджет на 2010 рік. Восени 2009 року МВФ заморозив програму до стабілізації політичної ситуації в країні. Україна встигла одержати в рамках цієї програми близько 10,5 млрд. дол.</p>
2010	<p>у липні МВФ після кількох місяців напружених переговорів із владою України схвалив стабілізаційну кредитну програму stand-by на 10 мільярдів SDR (близько 15,15 млрд. дол.), яка була розрахована на 2,5 роки. Одночасно було виділено перший транш на 1,89 млрд. дол.</p> <p>За умовами програми, Україна мала поетапно скоротити дефіцит держбюджету до 3,5% ВВП у 2011 році та до 2,5% — у 2012 році з 5,0% у 2009 році, й взяла на себе зобов'язання скоротити до 2015 року державний борг нижче за 35% ВВП.</p> <p>У разі виконання умов програми, українська влада могла розраховувати на щоквартальне одержання близько 1,5 млрд. дол. Другий транш цього кредиту на 1,5 млрд. дол. Рада директорів МВФ виділила Києву в грудні, і після цього, через відсутність прогресу у виконанні умов програми, кредитування було припинене на три роки.</p>
2014	<p>наприкінці квітня уряд на чолі з Арсенієм Яценюком, сформований проєвропейськими політичними силами, що перемогли в результаті Революції гідності, та МВФ затвердили дворічну програму кредитування української економіки, що</p>

	<p>реформувалася, обсягом 17 млрд. дол. На початку травня країна одержала перший транш у розмірі 3,2 млрд. дол., а другий транш у розмірі 1,4 млрд. дол. було перераховано наприкінці серпня. Програма співпраці передбачає виконання Україною ряду умов, зокрема — проведення податкової реформи, ефективну боротьбу з корупцією і оздоровлення енергетичного сектора, включаючи скорочення дефіциту бюджету держкомпанії «Нафтогаз України».</p>
<p>2015</p>	<p>у лютому Кабінет міністрів України затвердив меморандум співпраці з МВФ за програмою Extended Fund Facility, яка передбачає ряд ключових реформ – ефективних рішень в управлінні економікою, боротьбі з корупцією, наведення ладу в енергетиці, оптимізацію і скорочення державних видатків, збільшення до 3% ВВП витрат на інвестиції, скорочення кількості чиновників. Крім того, метою нової програми є стабілізація банківської системи і валютного курсу з тим, щоб 2016 рік став роком стабілізації та економічного зростання України. Рада директорів МВФ 11 березня схвалила цю програму на загальну суму 17,5 млрд. дол. і пообіцяла виділити перші 5 млрд. до середини березня. Умови виділення і обсяги подальших траншів визначатимуться Фондом у міру виконання критеріїв програми.</p>

Післямова

В представленому навчальному посібнику проведено ретельний аналіз відносин України з європейськими країнами в контексті проблем євроатлантичної інтеграції, її сучасного стану задля забезпечення студентам панорамного бачення вітчизняних перспектив.

Сьогодні Україна знаходиться на складному й вельми неоднозначному етапі світового розвитку. Виклики, які стоять перед нашою державою в економічній, соціально-політичній, гуманітарній й інших сферах потребують виявлення реального потенціалу суспільства, концентрації значних зусиль, спрямованих на розв'язання нагальних проблем.

Сучасний світ дуже динамічний, тому ґрунтовний аналіз можливостей України, її політико-правових, економічних, світоглядних і духовно-культурних засад розвитку здатні сформулювати адекватне уявлення про реальний поступ та перспективи утвердження незалежної України як високорозвиненої держави в європейському і світовому просторі.

Дослідження політичної практики країн Європейського союзу й Північноатлантичного альянсу, особливостей функціонування їх інституцій можуть бути в нагоді нашій державі в процесі адаптації на шляху до євроатлантичної інтеграції.

Подальша демократизація українського суспільства, обрання європейської моделі розвитку безумовно будуть потребувати поєднання зусиль владних інститутів і громадянського суспільства. В цьому контексті представлений навчальний посібник — лише узагальнення певного етапу суспільного розвитку й визначення місця в ньому Української держави. Ймовірно, що нові соціально-політичні реалії будуть вносити нові корективи, тому існуючий матеріал, відображений в посібнику, відповідно до цих змін буде постійно розширюватися, змінюватися й уточнюватися у нових його редакціях.

Література

1. Артёмов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз [Електронний ресурс] : навчальний посібник / І. В. Артёмов. — Ужгород : Ліра, 2007. — 384 с. — Режим доступу : <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3707>. — Назва з екрана.
2. Асоціація чи асоційоване членство? Моделі співпраці з Європейським Союзом [Електронний ресурс] // Європейський простір : портал проєвропейського громадянського суспільства України. — Режим доступу : <http://eu.prostir.ua/library/10705.html>. — Назва з екрана.
3. Брошура про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://readymag.com/kis/eu-ukraine-fta>. — Назва з екрана.
4. Брюссельський договір [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. — Назва з екрана.
5. Буроменський М. Звернення до Європейського суду з прав людини: практика Суду і особливості українського законодавства [Електронний режим] / М. Буроменський . — Режим доступу : <http://www.khpg.org/index.php?id=1080677442> . — Назва з екрана.
6. Ващенко К. О. Політологія для вчителя [Текст] : навчальний посібник / К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. — Київ : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. — 406 с.
7. Відносини Україна – ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-relations>. — Назва з екрана.
8. Відносини між НАТО та Росією [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Відносини_між_НАТО_та_Росією. — Назва з екрана
9. Військовий комітет НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Військовий_комітет_НАТО. — Назва з екрана.
10. Вонсович О. С. Саміт Україна – Європейський Союз: підсумки та перспективи [Текст] / О.С. Вонсович // Гілея: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — К. : ВІРУАН, 2017. — Вип. 116. — С. 308-311.
11. Вступ до НАТО: 20 проти 6 на користь України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2006/05/29/3111403/>. — Назва з екрана.
12. Гайдуцький П. Україна — ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. Гайдуцький // Дзеркало тижня. — 2013. — 7 червня. — Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/international/ukrayina-yes-problemi-integraciyi-_.html. — Назва з екрану.
13. Галик В. М. Україна в Європі і світі [Електронний ресурс]: навч. посіб. / В. М. Галик ; відп. за випуск Л. В. Тимошенко. — К. : Знання, 2013.

—364 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/1181081155606/politologiya/ukrayina_v_yevropi_i_sviti. — Назва з екрана.

14. Генеральний секретар НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Генеральні_секретарі_НАТО. — Назва з екрана.

15. Горюнова Є. О. Євроінтеграція [Текст] : навч. посібник / Є. О. Горюнова. — Київ : Академвидав, 2013.

16. Государства — члены МВФ [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Государства_—_члены_МВФ. — Название с экрана.

17. Глосарій термінів Європейського Союзу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://europa.dovidka.com.ua/a.html>. — Назва з екрана.

18. Група ядерного планування НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Група_ядерного_планування_НАТО. — Назва з екрана.

19. Денисюк С. Г. Імідж України у внутрішньополітичних і геополітичних контекстах сучасності [Текст] / С. Г. Денисюк, В. О. Корнієнко // Studia Politologica Ucraino-Polonia. Вип.4. — Житомир-Київ-Краків : ФОП Євенок О.О., 2014. — С. 93–101.

20. Денисюк А. В. Особливості, значення та умови реалізації діалогу в просторі політичних відносин [Текст] / А. В. Денисюк, В. О. Корнієнко // Гілея: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — К. : ВІРУАН, 2015. — Вип. 100. — С. 241-244.

21. Денисюк С. Г. «Терористичний сепаратизм» в сучасній Україні: спроба теоретико-прикладного аналізу [Текст] / С. Г. Денисюк, В. О. Корнієнко // Гілея : збірник науко-вих праць [гол. ред. В. М. Вашкевич]. — К. : ВІР УАН, 2015. — Вип. 93. — С. 342–346.

22. Дробіт В. М. Операції НАТО [Електронний ресурс] / В. М. Дробіт. — К. : Т-во «Знання» України, 2007. — 24 с.— Режим доступу : <http://institute.sivertraining.org.ua/nato/14.7.pdf>. — Назва з екрана.

23. Євро [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE>. — Назва з екрана

24. Єврозона [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Єврозона>. — Назва з екрана.

25. Європейський Союз – провідний світовий гравець [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/eu_info_sheets_uk.pdf. — Назва з екрану.

26. Європейський суд з прав людини [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейський_суд_з_прав_людини. — Назва з екрана.

27. Жадько О. С. Конституція для об'єднаної Європи [Електронний ресурс] / О.С. Жадько. — Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/6587>. — Назва з екрана.

28. Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе (Хельсинки, 1 августа 1975 года) [Электронный ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_055 . — Название с экрана.

29. Інституції Європейського Союзу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Інституції_Європейського_Союзу. — Назва з екрана.

30. Їжак О.І. Членство України в НАТО: можливі строки, процедури та вплив на стосунки з ЄС [Електронний ресурс] / О. Їжак. — Режим доступу : <http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/161.htm>. — Назва з екрана.

31. Кавешников Н. Конституция ЕС: неопознанный политический объект приближается [Электронный ресурс] / Н. Кавешников. — Режим доступу : <http://mgimo.ru/upload/iblock/3ba/3ba82658f33ca5bc91b21cecc295c135.pdf> . — Название с экрана.

32. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу [Електронний ресурс]: навч. посібник ; пер. с англ. / В. Кернз ; Под общ.рук. В. С. Сакович. — Київ : Знання, 2002. — 381 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/158407206842/pravo/vstup_do_prava_yevropeyskogo_souuzu. — Назва з екрана.

33. Ключові країни НАТО скорочують військові бюджети, поки Росія воює з Україною [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://dt.ua/WORLD/klyuchovi-krayini-nato-skorochuyut-viyskovyi-byudzheti-roki-rosiya-voyuue-z-ukrayinoyu-165554_.html. — Назва з екрана.

34. Коваль Г. В. Організація північноатлантичного договору: зміст і характер діяльності [Електронний ресурс] / Г. В. Коваль. — Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/252/3.pdf> . — Назва з екрана.

35. Комісія Україна — НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Комісія_Україна_—_НАТО . — Назва з екрана.

36. Комітет оборонного планування НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Комітет_оборонного_планування_НАТО. — Назва з екрана.

37. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 . — Назва з екрану.

38. Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukraine->

eu.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-relations. — Назва з екрана.

39. Корнієнко В. О. Міжнародний імідж Української держави в сучасному глобалізаційному просторі [Текст] / В. О. Корнієнко, В. Д. Антемюк // Місце та роль України в глобалізованому світі: економічні, політичні, культурні аспекти: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. — Вінниця, ВІЕ ТНЕУ, 2009. — 350 с.

40. Корнієнко В. О. Особливості, значення та умови реалізації діалогу в просторі політичних відносин [Текст] / В. О. Корнієнко, А. В. Денисюк // Гілея : збірник науко-вих праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — Київ : ВІРУАН, 2015. — Вип. 100. — С. 241-244.

41. Корнієнко В. О. Україна — ЄС: перспективи інтеграції в контексті сучасних викликів [Текст] / В. О. Корнієнко // Інтеграційний вибір України: історія, су-часність, перспективи: Збірник матеріалів Всеукраїнської науко-во-практичної конференції з міжнародною участю. — Вінниця, 10 квітня 2012 р., Т.ІІ. — Тернопіль : Крок, 2012. — С. 204–209.

42. Критерії конвергенції [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Критерії_конвергенції. — Назва з екрана.

43. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО: Інтеграційні перспективи України [Електронний ресурс] / за ред. І. І. Жовква. — К., 2007. — Режим доступу : http://www.kas.de/wf/doc/kas_10203-1522-1-30.pdf?070504093003. — Назва з екрана.

44. Круглашов А. М. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття [Електронний ресурс] : довідник / А. М. Крулашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко [та інш.]. — Ч. 1. — Чернівці, 2010. — 212 с. — Режим доступу : <http://www.library.cv.ua/es/dovidnyk.pdf>. — Назва з екрана.

45. Левик Б. Участь пострадянських республік у миротворчих операціях ООН та НАТО [Електронний ресурс] / Б. Левик . — Режим доступу : file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/Skhid_2014_4_15.pdf. — Назва з екрана.

46. Лиссабонский договор [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Лиссабонский_договор. — Название с экрана.

47. Мальська М. П. Основи європейської інтеграції [Електронний ресурс] : підручник. /М. П. Мальська, Н. В. Антонюк. — К. : «Центр учбової літератури», 2015. — 320 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/2015101166762/politologiya/osnovi_yevropeyskoyi_integratsiyi. — Назва з екрана.

48. Міжнародний валютний фонд [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_валютний_фонд. — Назва з екрана.

49. Міжнародний військовий штаб [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_64557.htm. — Назва з екрана.

50. Міжнародний секретаріат [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_58110.htm . — Назва з екрана.
51. Міхель Д. О. Копенгагенські критерії як чинники розбудови демократичних процесів та наближеності до європейського рівня життя в Україні [Електронний ресурс] / Д. О. Міхель. — Режим доступу : file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/Npchdupol_2010_149_137_32.pdf . — Назва з екрана.
52. НАТО і Афганістан : запитання та відповіді. — Брюссель : [б. в.], 2012. — 17 с. — (НАТО/ОТАН).
53. Об'єднаний корпус швидкого реагування [Електронний ресурс] . — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Об%27єднаний_корпус_швидкого_реагування . — Назва з екрана.
54. Операції та місії НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_52060.htm. — Назва з екрана.
55. Організація Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Організація_Об%27єднаних_Націй. — Назва з екрана.
56. Основоположний акт про взаємні відносини, співпрацю і безпеку між Російською Федерацією і Організацією Північноатлантичного договору [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Основоположний_акт_про_взаємні_відносини,_співпрацю_і_безпеку_між_Російською_Федерацією_і_Організацією_Північноатлантичного_договору. — Назва з екрана.
57. Партнерство заради миру [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Партнерство_заради_миру. — Назва з екрана.
58. Писаренко С. М. Менеджмент європейської економічної інтеграції [Електронний ресурс] / С. М. Писаренко, Н. В. Горін, Л. А. Українець [та ін.]. — К. : Знання, 2012. — 373 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/1781040957880/ekonomika/menedzhment_yevropeyskoyi_ekonomichnoyi_integratsiyi. — Назва з екрана.
59. Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура та відносини з Україною [Електронний ресурс] : навчальний посібник / кол. авт.; за заг. ред. проф. Д. І. Дзвінчука. — Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. — 592 с. — Режим доступу : file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/Posibnyk_Pivnichnoatlantychnyy_alyans.pdf. — Назва з екрана.
60. Північноатлантичний договір. Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/950_008. — Назва з екрана.

61. План дій щодо членства в НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/План_дій_щодо_членства_в_НАТО. — Назва з екрана.
62. План Маршалла [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. — Назва з екрана.
63. Поняття права Європейського Союзу та його правова природа // Право Європейського Союзу [Електронний ресурс] : підручник / В. І. Муравйов. — К. : Юрінком Інтер, 2011. — 704 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072048487/pravo/pravo_yevropeyskogo_soyuzu. — Назва з екрана.
64. Посельський В. Конституція для об'єднаної Європи мусить зачекати [Електронний ресурс] О. Посельський // Дзеркало тижня. — 2003. — 19 грудня. — Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/POLITICS/konstitutsiya_dlya_obednanoyi_evropi_musit_zachekati.html. — Назва з екрана.
65. Право Європейського Союзу [Електронний ресурс] : підручник / В. І. Муравйов. — К. : Юрінком Інтер, 2011. — 704 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072048487/pravo/pravo_yevropeyskogo_soyuzu. — Назва з екрана.
66. Програма «Партнерство заради миру» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50349.htm. — Назва з екрана.
67. Путівник по Лісабонському договору [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/lisbontreaty_uk.pdf. — Назва з екрана.
68. Пушкин С. Текущее состояние и перспективы развития НАТО ч.1 (2015) [Электронный ресурс] / С. Пушкин // Зарубежное военное обозрение. — 2015. — №4. — С.7-16. — Режим доступа : http://factmil.com/publ/strana/nato/tekushhee_sostojanie_i_perspektivy_razvitiya_nato_2015/61-1-0-693. — Название с экрана.
69. Рада Європи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Рада_Європи. — Назва з екрана.
70. Річна національна програма співробітництва Україна–НАТО [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Річна_національна_програма_співробітництва_Україна-НАТО. — Назва з екрана.
71. Сакало О. Є. Європейські цінності: сутнісні основи та практичне втілення [Електронний ресурс] / О. Є. Сакало. — Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4335/1/Sakalo.pdf>. — Назва з екрана.

72. Світова організація торгівлі [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Світова_організація_торгівлі. — Назва з екрану.
73. Середземноморський діалог [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Середземноморський_діалог. — Назва з екрану.
74. Североатлантический совет [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://uk.wikipedia.org/wiki/Північноатлантична_рада. — Название с экрана.
75. Система принципів права ЄС та їх класифікація [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lektsii.org/1-17544.html>. — Назва з екрану.
76. Сидоренко І. С. Практика стратегічних комунікацій НАТО [Текст] / І. С. Сидоренко // Гілея: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — К. : ВІРУАН, 2017. — Вип. 116. — С. 311–316.
77. Симанов А. Новая стратегическая концепция НАТО (2011) [Электронный ресурс] / А. Симанов. — Режим доступа : http://factmil.com/publ/strana/nato/novaja_strategicheskaja_koncepcija_nato_2011/61-1-0-248. — Название с экрана.
78. Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf. — Назва з екрану.
79. Стереотипи треба руйнувати: Сім міфів про торгівлю України з ЄС [Електронний ресурс] // Патріот України. — 2016. — 1 березня. — Режим доступу : <http://patrioty.org.ua/politic/stereotypy-treba-ruinuvaty-sim-mifiv-pro-torhivliu-ukrainy-z-ies-110399.html>. — Назва з екрану.
80. Стратегічна Концепція НАТО та нове бачення політики партнерства Альянсу для України та євроатлантичної безпекової солідарності: Аналітично-інформаційне видання [Електронний ресурс] / Упорядн. О. Коломієць. — К., 2012. — Режим доступу : <file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/NATOPartnerships%20Ukraine%20book%20published.pdf>. — Назва з екрану.
81. Стратегічна концепція оборони та безпеки членів Організації Північноатлантичного договору : прийнята главами держав та урядів у Лісабоні 19 листоп. 2010 р. — Брюссель : [б. в.], 2010. — 40 с. — (НАТО/ОТАН).
82. Трансформація національних концепцій безпеки як відповідь на нові глобальні та регіональні виклики та загрози : досвід України та НАТО : зб. матер. міжнар. конференції 19 верес. 2012 р. — К. : НІСД, 2013. — 80 с.
83. Угода про асоціацію з Європейським Союзом [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Угода_про_асоціацію_з_Європейським_Союзом. — Назва з екрану.

84. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011. — Назва з екрана.

85. У НАТО назвали оборонні бюджети країн Альянсу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/1956592-u-nato-nazvali-oboronni-budzeti-krain-alansu.html>. — Назва з екрана.

86. Україна і МВФ: хронологія відносин довжиною 21 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://economics.unian.ua/finance/1054685-ukrajina-i-mvf-hronologiya-vidnosin-dovjinoju-21-rik.html>. — Назва з екрана.

87. Україна — НАТО в запитаннях і відповідях [Електронний ресурс] / під заг. ред. Пошедіна О. І. — Черкаси : «Відлуння-Плюс», 2006. — 56 с. — Режим доступу : https://ippo.edu.te.ua/files/gromad_osvita/euro_integracia/72_zapyt_i_vidpovidi.pdf. — Назва з екрана.

88. Україна-НАТО: діагностика партнерства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://iwrp.org.ua/img/2%20\(1\).pdf](http://iwrp.org.ua/img/2%20(1).pdf). — Назва з екрана.

89. Україна — НАТО: нові умови та реалії співробітництва : аналіт. доповідь / НІСД. — К. : [б. в.], 2011. — 56 с.

90. Федонюк С. В. НАТО: історія, структура, діяльність, перспективи [Текст] : навчальний посібник / С. В. Федонюк, В. Й. Лажнік, А. А., Моренчук, Н. І. Романюк. — Луцьк : РВВ «Вежа» Волин.націон. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. — 258 с.;

91. Фінанси: Курс для фінансистів [Електронний ресурс]: навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. В.І. Оспіщева. — К., 2008. — 567 с. — Режим доступу : http://pidruchniki.com/1584072014533/finansii/finansii_kurs_dlya_finansistiv. — Назва з екрана.

92. Хартия основных прав Европейского Союза : Торжественная прокламация (Ницца, 7 декабря 2000 года) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_524. — Название с экрана.

93. Хартия про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_002. — Назва з екрана.

94. Чи потрібно Україні бути в НАТО? 12 аргументів «за». Молодь ламає старі стереотипи [Текст] : збірка статей. — Київ : Техносоюз, 2006. — 240 с.

95. Чугаєв О. А. Критерії конвергенції та валютна стабільність [Електронний ресурс] / О. А. Чугаєв. — Режим доступу : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/14911/26-Chugaev.pdf?sequence=1>. — Назва з екрана.

96. Шенгенская зона [Электронный ресурс]. — Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Шенгенская_зона. — Название с экрана.
97. Шерр Д. НАТО і Україна: межі консенсусу [Електронний ресурс] / Д. Шерр. — Режим доступу : <http://iwr.org.ua/ukr/public/1620.html>. — Назва з екрана.
98. Шкуро А. Як приймаються політичні рішення в ЄС [Електронний ресурс] / А. Шкуро // Відродження : міжнародний фонд. — 2014. — 17 січня. — Режим доступу : http://www.irf.ua/knowledgebase/news/yak_priymayutsya_politichni_rishennya_v_es/. — Назва з екрана.
99. Шульга М. А. Політичні аспекти євроінтеграції [Текст] : навчальний посібник / М. А. Шульга. — К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. — 287 с.
100. Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи [Електронний ресурс] : монографія / Ю. Щербакова. — К. : ВЦ «Академія», 2014. — 208 с. — Режим доступу: <http://www.bvp.npu.edu.ua/images/Scherbakova.pdf>. — Назва з екрана.
101. Як і коли можна звернутися до європейського суду з прав людини? [Електронний режим] / Автори-упорядники Р. О. Куйбіда, Т. В. Руда. — Київ, 2011. — 56 с.— Режим доступу : http://pravo.org.ua/images/documents/pt_es.pdf. — Назва з екрана.
102. Яковюк І. Азбука європейської інтеграції [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник / І. Яковюк, Л. Трагнюк, В. Меделєєв. — Харків: «Апекс+», 2006. — 168 с. — Режим доступу: <https://eu.prostir.ua/data?t=1&q=1836>. — Назва з екрана.